

ČASOPIS MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY

v o j e n s k á m y s l

OSMNÁCTÝ ROČNÍK

3

Vojenská mysl je teoretický časopis
diskusní povahy

Uvádí osobní názory autorů,
které nelze považovat za oficiální
názory ministerstva národní obrany

PODSTATA

VOJENSKÉ VĚDY

To, co se dnes odehrává v oblasti vědy, je skutečně pozoruhodné. Nejde jen o to, že věda se dnes rozvíjí s dosud nikdy nevidanou intenzitou: je do jisté míry přirozené a tedy pochopitelné, že věda se rozvíjí — a bude se tak rozvíjet i nadále — tím rychleji a intenzivněji, čím pokročilejší je sama lidská společnost.

Rozvoj vědy se však dnes podobá spíše explozi, při níž se tlak šíří všemi směry, než průlomu jedním směrem: věda dnes nesměruje jen k neznámému, dosud neprobádanému, ale „vrací se“ současně i k dřívějším poznatkům, reviduje je a podrobuje je kritice a zjištěné nedostatky či mezery odstraňuje ve shodě se současnou úrovní vědění.

V tomto převratném období se tak zrodilo pojetí vědy jako „otevřeného systému“, jako souboru poznatků, který je sice systematicky utříděn (neboť bez toho by nebylo možné mluvit o vědě), ale který je současně „otevřen“ poznatkům novým a který také zahrnuje — jako velice důležitý prvek — **princip revizibility**. A skutečně, při takové revizi vzala za své již celá řada koncepcí, teorií a pojmů. Každý vědní obor se dnes musí zabývat svými základy stejně tak vážně a se stejnou péčí, jakou věnuje výzkumu dosud neprobádaných oblastí.

To vše se týká i vojenské vědy, a to tím spíše, že charakter současného ozbrojeného zápasu před ní postavil problé-

my, s jakými se dosud nikdy nesetkala. Lze říci, že vojenská věda by se dnes musela zabývat základními metodologickými problémy i tehdy, kdyby snad ostatní vědní obory (a „věda vůbec“) dnes ještě stále „dožívaly své klasické období“.

Základní metodologické problémy vojenské vědy, jejichž současná aktuálnost je mimo jakoukoli diskusi, lze rozčlenit do několika skupin. V článku se budu zabývat jen první z nich: skupinou problémů o podstatě a vymezení vojenské vědy (což je zřejmě nutný „počátek“ všech metodologických úvah) s cílem ukázat, že vojenskou vědu je nutné chápat jako teorii ozbrojeného zápasu, má-li být správně vytyčena problémová oblast, kterou má zkoumat, a soubor metod, kterými je má zkoumat. Nejdříve však rozeberu názor, který — soudě podle odborné literatury i podle odborných diskusí — je velmi častý a „tradiční“.

Podle tohoto názoru je vojenská věda teorií vojenského umění. Pokusím se především ukázat, že tento názor je chybný v samých základech a má navíc řadu důsledků, které rozvoj vojenské vědy podstatně zpomalují.

Aby snad nedocházelo ke zbytečným nedorozuměním: to, co hodlám namítnout proti vymezení vojenské vědy jako teorie vojenského umění, se nijak netýká samotného vojenského umění, ani samotné jeho teorie. Vojenství není jediným oborem, či

oblastí lidské činnosti, kde vedle příslušné speciální vědecké disciplíny — a spolu s ní — existuje „teorie speciální dovednosti“ (a ovšem také tato „speciální dovednost“ v příslušné sféře společenské praxe), aniž by jedna druhou vylučovala či nahražovala. Námitky se tedy budou týkat pouze ztotožnění vědecké disciplíny s teorií speciální dovednosti, k němuž ve vojenství — a možná, že jen v něm — došlo.

Dokázat chybnost názoru, že vojenská věda je teorií vojenského umění, je velmi jednoduché: vojenská věda je vědeckou disciplínou, kdežto teorie vojenského umění je — jako každá teorie speciální dovednosti — disciplínou pedagogicko-technologickou. A ztotožňovat vědu s technologií a pedagogikou (i když mezi těmito oblastmi jsou blízké vztahy) nelze.

Je ovšem třeba dokázat, že teorie speciální dovednosti je skutečně pedagogickou a technologickou disciplínou a ne vědeckou disciplínou. To není obtížné. Zatímco věda zkoumá objektivní zákonitosti a každý ze speciálních vědních oborů zákonitosti, spjaté s určitou vymezenou oblastí reality, pak teorie speciální dovednosti zkoumá způsoby, postupy, normy atp., spjaté s odpovídající oblastí společenské činnosti (praxe). Způsoby, postupy, normy atd. — to je technologie. A pedagogický aspekt teorií speciální dovednosti je v přípravě specialistů pro danou oblast společenské praxe (neboť, obrazně řečeno: k úspěšnému vykonávání určité činnosti nestačí jen „znát“, ale současně i „umět“!), v čemž spočívá i „užitečnost“ a svébytnost teorií speciálních dovedností. Přestože speciální vědní obory a teorie speciálních dovedností se takto doplňují (a obecně řečeno, jedna vychází a čerpá ze druhé), není tedy vhodné je ztotožňovat.

Je zřejmé, že vzhledem k mimořádné složitosti a náročnosti „vojenského řemesla“, jakož i vzhledem k nutnosti připravovat a vychovávat neustále mimořádně velké počty lidí ve vojenském umění, má v tomto případě teorie speciální dovednosti, tj. teorie vojenského umění, rovněž zcela mimořádný význam (patrně mnohem větší, než v jiných oblastech společenské činnosti). Snad právě proto, že teorie vojenského umění má pro činnost ozbrojených sil takový význam a důležitost, mohlo dojít k jejímu ztotožnění s vojenskou vědou. Ať k tomu došlo tak či onak, není vhodné u tohoto ztotožňování dále setrhnout, a to z mnohem podstatnějších důvodů, než jen proto, aby se „věci nazývaly pravými jmény“.

Vojenskou vědu, v jejím dnešním teoreticko-metodickém stavu, lze sotva za-

dit mezi „pokročilejší vědy“, jak jim říká velmi ohleduplně Bertrand Russell. V této souvislosti již nelze podceňovat důsledky, vyplývající logickým způsobem z pojetí vojenské vědy jako teorie vojenského umění:

Takové pojetí posunuje (v každém případě aspoň zužuje) oblast problémů, kterou má vojenská věda zkoumat, neboť doslovně vzato, místo zákonitostí ozbrojeného zápasu by měla takto zkoumat zákonitosti, resp. způsoby jeho vedení. A v tom je přirozeně značný rozdíl. I když lze prokázat, že zákonitosti (racionálního) vedení ozbrojeného zápasu souvisejí se samotnými **objektivními** zákonitostmi ozbrojeného zápasu, nelze nicméně nijak odpovědět na otázku, jak by se při takovém pojetí a při takové orientaci vojenské vědy dospělo k vůbec nějakým poznatkům o těchto objektivních zákonitostech.

Tento posuv (či zúžení) předmětu zkoumání vojenské vědy, pojetí jako teorie vojenského umění, je ovšem úměrně doprovázen posuvem (či zúžením) metod vojenské vědy, neboť metody každého vědního oboru vždy korespondují s jeho předmětem zkoumání. V této souvislosti se neoprávněnost pojetí vojenské vědy jako teorie vojenského umění projevuje zvláště markantně. Vždyť místo vhodného souboru matematických metod, kterých by vojenská věda, pojatá skutečně jako vědní disciplína nutně musela ke zkoumání zákonitostí ozbrojeného zápasu používat, v jejím pedagogicko-technologickém pojetí zcela vystačí s metodami „kvalitativními“ — žádný tlak na rozvoj exaktních metod přitom nevzniká.

Dále by bylo možné diskutovat, a patrně s úspěchem, o tom, zda je účelné členit problémovou oblast vojenské vědy (tj. v jejím adekvátním pojetí), na sféry, týkající se strategie, operačního umění a taktiky, jak je tomu u vojenského umění i u teorie vojenského umění. Není totiž jisté, že zákonitosti ozbrojeného zápasu (či vůbec objektivní realita ozbrojeného zápasu) se ve skutečnosti člení zrovna tak jako způsoby, normy atd. (tedy jako „subjektivní zákonitosti“) jeho vedení.

Pojetí vojenské vědy jako teorie vojenského umění klade také nesprávně otázku specialistů k rozvíjení (a vůbec k „pěstování“) vojenské vědy. Svého času byl např. vžitý názor, že každý vyšší štáb je vojenskoveckým pracovištěm. To je skutečně pravdivé, pokud jde o vojenské umění a jeho teorii, neboť jejich rozvíjení předpokládá dokonale „osobní“ znalost „vojenského řemesla“. Předpoklady k rozvíjení vojenské vědy jsou však **především** shodné

s předpoklady k rozvíjení vědy vůbec (tj. jakéhokoli vědního oboru) a nejsou nutně vázány na štábní praxi, ba dokonce ani na příslušnost k armádě (ve výzkumných institucích Rand Corporation a Kahnův Hudson Institut pracují na vysoce závažných vojenských problémech naprostě civilisté).

Nejpodstatnějším a nejpozoruhodnějším důsledkem záměny vojenské vědy za teorii vojenského umění je to, že vojenská věda se stává „nedostatečně teoretickou“ a tím, ačkoli **slovně** to vypadá paradoxně, i „málo praktickou“.

Vojenská věda musí skutečně pečovat v první řadě o co nejvyšší teoretičnost. Nic jiného jí totiž nezbyvá. Je snad jediným speciálním vědním oborem (přitom s tak mimořádně komplikovanou výzkumnou problematikou), který nedisponuje adekvátní „experimentální laboratoří“ (takovou laboratoří je jediné válka; žádné cvičení jí v tomto smyslu nemůže nahradit — cvičení se také týká spíše vojenského umění, než vojenské teorie). „Málo teoretická“ vojenská věda je pak nutně vždy „o jednu fázi pozadu“: pro výzkum zákonitostí budoucího ozbrojeného zápasu (tj. v budoucí válce) má k dispozici experimentální podklady, získané v ozbrojeném zápase minulém. Vzhledem k nedostatečné úrovni své teorie (a v souvislosti s velmi rychlým tempem společenského rozvoje vůbec) nemá k dispozici žádné prostředky, s jejichž pomocí by mohla zákonitosti **budoucího** ozbrojeného zápasu prozkoumat, neboť aspoň zdůvodněně předvídat. Pak ovšem nemůže ani přispět přípravám ozbrojených sil k budoucímu ozbrojenému zápasu tak, jak se to od ní právem požaduje.

Pojetí vojenské vědy jako teorie vojenského umění je pak v naprostém rozporu s touto nezbytností prvořadého rozvíjení vojenské teorie. V důsledku toho, že vojenské umění je zcela spjata s výzbrojí a technickou vybaveností ozbrojených sil, s jejich organizační výstavbou atd., je samo („subjektivní“) součástí **současné** reality ozbrojených sil. Teorie vojenského umění pak rovněž slouží především **současnému** potřebám ozbrojených sil, zejména při výchově a výcviku velitelských a štábních kadrů, a i když je určitým teoretickým zobecněním vojenské praxe, přesto nemůže odpovídat teoretickou vojenskou disciplínu zastoupit. Vojenská věda v pojetí teorie vojenského umění pak nutně tihne k současnosti a „bezprostřední praktičnosti“ mnohem více a k budoucnosti a vysoké teoretičnosti mnohem méně, než jak by tomu mělo správně být.

Z rozboru tedy vyplývá, že pojetí vojenské vědy jako teorie vojenského umění je neudržitelné a je nutné od něho upustit. Přicházím tak k otázce, jak tedy vojenskou vědu vymezit.

Již dříve jsem se zmínil o tom, že oblast zkoumání speciálních vědních oborů lze charakterizovat jako soubor problémů o objektivních zákonitostech, které se projevují v určité vymezené oblasti objektivní reality. (Tato charakteristika je snad poněkud problematická; zatím však není k dispozici lepší). Pro vojenskou vědu, jak je zcela zřejmé, přichází v úvahu oblast ozbrojeného zápasu. Vojenská věda by měla být tedy vědou o zákonitostech ozbrojeného zápasu. Aby již v jejím vymezení byla patrná důležitost její teoretičnosti, zdá se tedy uspokojivé charakterizovat vojenskou vědu jako **teorii ozbrojeného zápasu**.

To samo o sobě by však bylo pouhým „slovním vylepšením“, které by ještě nijak nezaručovalo, že takto pojatá vojenská věda by se vystříhala těch nedostatků, k nimž vedlo její pojetí jako teorie vojenského umění. Je proto nutné věnovat speciální pozornost, a to ještě na této „základní úrovni“, problémové oblasti a metodám vojenské vědy s tím předpokladem, že jejich adekvátní vymezení zaručí náležitou teoretickou úroveň vojenské vědy.

Co je tedy zákonitost a čím jsou zákonitosti ozbrojeného zápasu? Tuto základní konceptuální otázku **zcela** nezodpovím, neboť je velmi těsně spjata s otázkou adekvátních metod (speciálních vědních oborů vůbec a vojenské vědy zvláště), což je jiným tématem.

Problém objektivních zákonitostí a tím i vůbec problém určitého pojetí determinismu je výrazným příkladem uplatnění principu revizibility v dnešním „expozivním“ období rozvoje vědy. Jeho řešení také znamená základní převrat v koncepci vědění, výrazně zasahuje do metodologie speciálních vědních oborů a je jednou z „hybných pák“ procesu integrace věd.

Determinismus*) byl — od 16.—17. století — založen na tzv. klasickém principu kauzality, podle něhož jedna a táž příčina „produkuje“ jeden a týž důsledek. Tento princip byl také považován za základní princip vědeckého poznání: věda totiž měla podle tohoto názoru zkoumat takové kauzální vztahy a princip kauzality tak neustále potvrzovat.

Na počátku 20. století vznikla nejprve pochybnost o jednoznačnosti důsledků, tj.

*) To jest „... takový názor, podle kterého se uznává objektivní zákonitost, nutnost, příčinnost.“ Viz Stručný filosofický slovník, Praha, Svoboda, str. 80.

prosazovala se pluralita důsledků (jedna a táž příčina může mít nicméně celou řadu důsledků, z nichž každý nastává s určitou pravděpodobností), až nakonec vznikla pochybnost o pojmech příčina a důsledek a tím tedy i pochybnost o takovém pojetí (kauzality a tím i) determinismu.

Moderní pojetí determinismu, které se dnes postupně konsoliduje, se od tohoto klasického, laplaceovského pojetí velmi liší. Jde sice stále o determinismus (tj. uznává se v něm objektivní zákonitost jevů), avšak založený na jiném pojetí zákonitosti: na pojetí zákonitosti jako funkčních vztahů mezi stavy vzájemně působících objektů. Určitě není náhodné, že současně s takto pojatým determinismem a souběžně s ním se dnes také konsoliduje a ve vědě stále výrazněji se prosazuje tzv. strukturalismus. Vždyť právě (obecná) teorie struktury by měla vymezit a definovat takové pojmy, jako je „objekt“, „celek a jeho část (prvky)“, „systém“,

„stav“ a „změna stavů“, „vzájemné působení“ — a tedy i „zákonitost“.

Adekvátně pojatá vojenská věda by měla tedy vycházet ze základní ideje, že ozbrojené síly jsou určitým systémem, složeným z určitých prvků s určitými vlastnostmi, a že ozbrojený zápas je pak zápasem (v terminologii, užívané zejména v teorii her — souborem) dvou (resp. více?) takových systémů. Měla by se (a to je závazné) orientovat na odhalování a zkoumání funkčních vztahů mezi stavy takto vzájemně působících (= zápasících, ničících se) systémů ozbrojených sil.

První krok v chápání vojenské vědy jako teorie ozbrojeného zápasu tedy vůbec neznamená pouze tuto slovní formulku. Znamená poměrně náročnou (a ve vojenské vědě netradiční) metodologickou práci, spočívající v převzetí idejí **současného** determinismu a strukturalismu a ve specifikaci obecné teorie struktury pro oblast soustavy ozbrojených sil a ozbrojeného zápasu.

K POJMŮM

„umění“ a „hodnota“ VE VOJENSKÉ VĚDĚ

S nastupující exaktizací vojenské vědy, která v některých jejích disciplínách se prosazuje snadněji a v některých se zdá být jen těžko uskutečnitelná, objevují se nejasnosti a problémy jak v zařazení, tak i v chápání významu činností, které běžně zahrnujeme pod pojem „umění“. Nejde nám o rozbor pojmu „vojenské umění“, který vznikl historicky k označení nejdůležitější disciplíny vojenské vědy, ale o obecnější pojem umění.

V tomto článku není možné plně rozebrat význam a poslání umění jak na obecné úrovni, tak i ve vojenské vědě, zejména ve vztahu k velitelskému umění. Vycházíme z názoru, že s uměním ve vojenském je nutné i nadále počítat, protože člověk bude nezbytným článkem ozbrojených sil, zejména v jejich řízení. Upozorňujeme jen na to, že v literatuře se již objevují celkem seriózní studie na toto téma, které umožní lépe využívat umění i v rozvoji exaktizace, která má své meze.

Pod pojmem umění obecně chápeme určitý druh lidské činnosti, dovednost, zvláštní schopnost, obratnost, zručnost. Je to subjektivní projev lidského individua, schopného v abstraktní sféře vyvozovat ze vztahů systémů objektivní reality nealgoritmizovatelné soudy a těch využívat.

K usměrňování chování každého systému mají základní důležitost dvě stadia:

- stadium **přípravy** (plánování),
- stadium **realizace**,

kteřá ve vojenském již vykristalizovala a jsou formalizována v předpisech a směrnicích, jako např. **plánování** operace a **vedení** boje apod.

V přípravném období se jakýkoli systém s cílovým chováním, tudíž i vojenský systém, formuluje, doplňuje, přeskupuje se jeho prvky do efektivnějších struktur, zvyšuje se jeho požadovaná účinnost a připravuje se na předpokládané funkce v realizaci, kdy bude muset projevovat vysoké homeostatické vlastnosti a splnit dílčí úkoly k dosažení cíle. Příprava — plánování — neznamená jen „lámat si hlavu, jak promyšleně dosáhnout úplně náhodných výsledků“ (A. Bierce), ale znamená především připravit systém tak, aby náhoda se nestala nebezpečným překvapením.

V realizaci se projevuje skutečná hodnota systému; teprve a pouze v ní se projevuje objektivní hodnota v konfrontaci s celou skutečností, s níž systém přichází do styku. Teprve v ní se v plné míře projevují vztahy systému k jiným systémům. V realizaci se uvádějí do chodu všechny příslušné zákonité faktory, které nemohl nikdo předem v úplnosti předvídat. Uživatelem hodnoty, která vychází z celkového plánu i jeho dílčích částí v realizaci, jsou jak vlastní vojska, tak i nepřítel a objektivní podmínky. Pro polní systémy je realizací pouze bojová činnost v ozbrojeném zápase, pro mírové systémy je to celá mírová praxe, avšak i s některými, v míru

zatem nerealizovatelnými, požadavky budoucího ozbrojeného zápasu; úplná hodnota i mírového systému se může tedy projevit až ve válce.

Realizace ve vojenství a velení zvláště není tedy pouhé zavedení plánu nebo projektu do užívání, a proto by bylo přesnější tyto dva pojmy „realizace“ a „zavedení“ nezaměňovat. Samotné zavedení plánu, projektu je víceméně jednostrannou záležitostí administrativního charakteru, otázkou práva nadřízeného, otázkou autority. Naproti tomu realizace je ovlivňována složitými vztahy řízeného systému ke konkrétní totalitě.

Protože v realizaci se projevují nezakryté, nekompromisné a bez jakéhokoli předběžného upozorňování účinky všech faktorů, které nelze nikdy plně splánovat a předem vyčerpávajícím způsobem modelovat, v ozbrojeném zápasu, jako realizačním procesu, vystupuje jako velmi důležitý faktor zvláštní vlastnost člověka — umění. Tato funkce člověka se projevuje ve všech lidských činnostech, avšak s různými intenzitami a kvalitami. Některá tradiční nebo „přirozená“ umění vyžadují jen zdravý lidský rozum a běžné schopnosti, které má každý člověk, jiné naopak vyjadřují zvláštní přípravu — hluboké vědecké teoretické znalosti. I když věda se stává výrobní silou, převládání vědy ve vojenství bude mít rozhodující význam v přípravném období, pro stadia realizace, i vzhledem k vyhrcování možností vědeckotechnickou revolucí, bude současně neustále narůstat význam umění. To však neznamená, že funkce umění bude stavěna do protikladu k vědě nebo vedle ní. Umění je spjata s člověkem, nedá se zatím algoritmovat, protože se opírá o dosud plně neprobádané vlastnosti člověka, jako jsou kreativita, heuristika a podvědomé funkce mozku. Některé stránky náhodnosti v lidském rozhodování se dají snad postupně řešit počtem pravděpodobnosti, ale zatím se nedá algoritmovat úmysl, intuice, tvůrčí nelogičnost. Další neurčitost způsobu je souborový charakter ozbrojeného zápasu. Dokud bude existovat válka, umění bude lidskou funkcí a bude mít proto stále velký význam. Z ozbrojeného zápasu bude možné umění jen postupně vytlačovat technologickou aplikací vědy, zejména v automatizaci velení a konstruování automatických zbraňových systémů. Ve válce, jako pokračování politiky, nebude možné umění vyloučit nikdy, protože „nelidská“ válka nemůže existovat.

Předpokládá-li se existence umění, vzniká otázka, zda je možná nějaká věda o umění. E. Fromm uvádí: „Ve všech uměních tvoří systém objektivně platných no-

rem teorii praxe (určité vědy), založené na teoretické vědě.“ Touto potřebnou teoretickou vědou umění může být částečně i praxeologie, kterou rozpracovala polská škola T. Kotarbińského. Podle jejího hodnocení je praxeologie ucelenou teorií především o efektivnosti praktické činnosti, která hledá zákony a rozpracovává pravidla vědomého cílového chování, součinnosti a spolupráce v lidské praxi. Má širší rozsah než věda o řízení, teorie velení, kybernetika aj. Lze ji použít jak na stránky společenské, tak i technické. Proti kybernetickému, relativně izolovanému pojetí, přihlíží praxeologie i plně ke všem antropologickým faktorům. Podklady k zobecnění praxe bere Kotarbiński z teorie organizace, z vědeckého řízení a z racionalizace práce.

Vychází z těchto principů racionální organizace činnosti:

- efektivnost,
- spolehlivost,
- přesnost,
- ekonomičnost,

které rozvíjejí v těchto hlavních skupinách faktorů:

1. aktivita, iniciativa,
2. automatizace — jako minimalizace vměšování se do procesů realizace,
3. instrumentalizace,
4. anticipace — předvidání včas, aby realizace probíhala v optimální době,
5. potencializace — s dosahováním efektu pouhým naznačením možnosti,
6. kunktace — jako metoda odkládání realizace na příhodnou dobu, aby bylo možné využít překvapení, nebo až do vyčerpání protivníkových možností. Existuje však mez, za kterou kunktace pozbývá smysl.

Do dalšího integrovaného celku faktorů pak Kotarbiński počítá:

7. koordinaci jako synchronizaci činnosti,
8. preparaci (přípravu),
9. programizaci — tvorbu plánů, projektů a programů,
10. racionalizaci plánování,
11. imanentizaci činnosti, kde procesy programizace a racionalizace plánování probíhají uvnitř subjektu,
12. organizaci (kooperaci) jako:
 - a) všeobecnou integraci,
 - b) organismus,
 - c) kooperaci.

Prvořadé místo v praxeologicky pojatém umění zaujímá **obecná strategie**, chápaná jako metoda myšlení, která umožňuje třídit a uspořádat události jako podklad k volbě optimálních postupů.

Ve velení půjde v realizačním procesu v podstatě o třídění, uspořádání a syntézu k rozhodování těchto faktorů:

- cíle bojové činnosti,
- síly a
- prostředky k dispozici,
- situace,
- používané metody,
- zabezpečení bojové činnosti.

Z toho některé budou známé, o ostatních bude nutné rozhodnout. Známa bude vždy aspoň částečně situace. Ostatní faktory se budou různě prolínat a mohou teoreticky tvořit třicet různých vztahů. Ovšem při respektování různé úrovně znalosti stavů všech základních faktorů počet možných kombinací nesmírně narůstá, takže ani samočinné počítače s miliónovými počty operací za vteřinu by řešily úlohu v nepříjemně dlouhém čase. Jedině člověk svým heuristickým způsobem myšlení, který je vázán na jeho intelekt, je schopen řešit problémy velení v přijatelné době.

Důležité je přitom zjištění, že ne každý člověk má tyto schopnosti, spadající do sféry umění, a proto nemůže být každý stejně dobrým velitelem. Praxeologie, jako věda o umění, svými výsledky může značně přispět jednak k výběru vhodných osob zabezpečujících realizační proces v jakékoli činnosti a jednak k přímé výchově a přípravě takovýchto lidí. Zdá se, že v dalším rozvoji vojenství nelze zdůrazňovat jen jeho exaktizaci, ale je nutné se zamýšlet i nad významem vědy o umění a jejím praktickým využitím.

...

A nyní několik myšlenek k pojmu „hodnota“.

Pro ozbrojené síly a tím i jeho velení je nejzávažnější určování cílů. Stanovení cílů, jakož i jiné obdobné cílové činnosti se řídí vždy podle nějakých hodnot. Hodnoty se mohou blížit objektivním potřebám, nebo naopak mohou směřovat k pseudohodnotám vytvářeným subjektivními požadavky. Výsledná hodnota, podle které osciluje rozhodnutí, je vždy kompromisem a převažuje v ní ta stránka, která rozhodujícímu jednotlivci přináší maximální „dobro“. Každé rozhodnutí závisí na jistém vážení hodnot. Předpokládá se jistá stupnice rozmanitých hodnot, srovnatelných tak, že při výběru určitého rozhodnutí

z celkového souboru možných rozhodnutí rozhoduje nejvyšší hodnota nebo logické kombinace hodnot, přiřaditelných zvolenému rozhodnutí.

Hodnota sama o sobě je kategorií nejrozličnějších oblastí a disciplín. Pro vojenskou vědu nabývá zvláštních rysů. I když vychází z objektivních přírodních podmínek, pozměňují ji jednak skutečné (ne propagované) lidské vztahy a souborový charakter ozbrojeného násilí.

Hodnoty z oblastí vojenské vědy mají tyto charakteristické tendence:

— **polarizace k extrémům, protikladnost** — (co je „dobrem“ pro naši stranu, je „zlem“ pro nepříteli);

— **relativita** — vojenská skutečnost je tak rozsáhlá, že většina hodnot se objevuje jen v určitých vztazích a poměrech a platí jen pro konkrétní speciální kruh;

— **potencialita** — hodnota je sice připravována v přípravném období, ale projevuje se až za určité situace ve skutečném procesu realizace. Vše co ukládáme do potence, nebo na co se spoléháme v potenci, se nemusí ještě reálně vyjevit a fungovat, protože oživení potenciality závisí vždy na vytvoření a existenci nutných adekvátních podmínek. Podle toho je možné potencialitu hodnot dělit na:

— prvotní potencialitu — aktualizuje se jen v určitých příslušných podmínkách („kladná“ realizace),

— sekundární potencialitu — oživuje se v opačných podmínkách, než prvotní potencialita („záporná“ realizace — rozpad, zánik systému);

— **proměnlivost intenzity** — odpovídá průběhu ozbrojeného zápasu.

Je otázkou, zda pro vojenskou vědu lze sestavit pevný jednotný kodex hodnot, v kterém by bylo stanoveno i pořadí. Se-stavení takového kodexu by bylo problémem pouze věcně logickým, avšak jeho praktické využívání v umění by bylo již složitým problémem psychologickým. Absolutní hodnoty mohou existovat jen v říši ideálna, mohou však mít význam pro přípravné období.

Hodnota ve vojenství se stupňuje i na-

růstáním jeho složitosti. V realizaci, tj. v přímém vztahu člověka a ozbrojeného zápasu, se hodnota finálně formuje a zjevně vystupuje. Současně vzniká u člověka emoční vztah k hodnotám.

Na základě těchto hodnot z minulosti i na základě neustále živelně upravovaného kodexu hodnot člověk hodnotí a rozhoduje se. V tomto procesu vystupují jednak rozumové funkce tvrzení a předpovědi, jednak i soudy.

Teorie hodnot (popřípadě vojenská axiologie) nemůže dávat přímé návody ke správnému hodnocení, může však být závažnou nepřímou pomůckou k teoretickému zvládnutí i dosud nealgoritmizovatelných částí umění.

Vypracování ucelené teorie hodnot ve vojenství není práce snadná, protože hod-

noty v závislosti na stupni velení, podmínkách bojové činnosti a čase se neustále mění. Např. v ekonomické oblasti jsou hodnoty poměrně stálé, dají se snadněji kvantifikovat, a proto je snadnější konstruovat ekonomické modely. Naproti tomu ve vojenství to bude značně obtížnější. Chceme-li však i ve vojenství dosáhnout objektivních výsledků, jak ve velení, tak ve výstavbě ozbrojených sil a objektivizaci zákonitostí ozbrojeného zápasu cestou exaktizace, nemůžeme se vyhnout kvantifikaci hodnot, které funkci ozbrojených sil podmiňují. Nebude jednoduché tyto hodnoty definovat a nalézt adekvátní matematické metody k bytí i pravděpodobnostnímu vyjádření jejich vztahů. To ovšem podle našeho názoru nemůže být překážkou řešení tohoto problému.

FUNKCE A TYPY OMEZENÝCH VÁLEK*)

NOVÁ SOCIÁLNĚ POLITICKÁ A VOJENSKOTECHNICKÁ KVALITA

Bouřlivý dynamismus sociálně politického vývoje po druhé světové válce, spjatý s dynamismem vědeckotechnické revoluce ve vojenství, způsobily novou kvalitu omezených válek.

Dřívější omezené války byly sociálně politicky podstatně jednoznačnějším konfliktem. Válčící strany používaly všechny moderní prostředky, které měly k dispozici. Velmi často zde protivníci zkoušeli své technické prototypy a ověřovali je v praktických podmínkách ozbrojeného zápasu. Po vojenskotechnické stránce tedy vlastně o omezenou válku nešlo.

Jejich vztah k možné světové válce byl jednoznačný. Byly vedlejšími, podružnými ozbrojenými konflikty, většinou vedenými na periférii světových politických konfliktů. Do centra světového dění se dostává z nich až ta, která je fakticky předehrou druhé světové války: občanská válka ve Španělsku 1936—1939. Tato válka je především svými sociálně politickými rysy, prehistorií současného dramatu.

Uveďme podstatné nové sociálně politické a vojenskotechnické rysy omezených válek.

a) Vzhledem k politické neúčelnosti světové raketové jaderné války, jakožto krajního prostředkem k řešení historického sporu „kdo s koho“¹⁾, stanuly hlavní typy omezené války v centru antagonistického konfliktu mezi kapitalismem a socialismem. Pokud jde o fakticky vedené války — nemám tedy na mysli **potenciální** globální raketovou jadernou válku — staly se hlavní typy omezené války klíčovými válkami současnosti. Výrazně v nich dochází k sepětí politických zájmů bezprostředně válčících protivníků se zájmy jaderných velmocí, především se zájmy SSSR a USA, které reprezentují zájmy antagonistických světových soustav. Zájmově potřebová motivace účasti těchto antagonistických světových protivníků je pochopitelně podstatně odlišná.

V důsledku toho se tyto války stávají svou oficiálně politickou podstatou válkami světových společenských soustav, **válkami koaličními zvláštního druhu**, přičemž politická i vojenskotechnická účast obou světových protivníků má velmi rozmanité formy.

b) Výraznou novou vojenskotechnickou stránkou těchto válek je jejich omezení a nasazení sil i prostředků, tj. vyloučení celého nepřehledného arzenálu zbraní hromadného ničení, a to nejen strategických prostředků ZHN, ale i operačních a dosud i taktických.

Vědeckotechnická revoluce v poválečném vojenství však nevytvořila pouze kvalitativně nové přímé prostředky strategického sporu „kdo s koho“¹⁾, stanuly hlavní typy omezené války v centru antagonistického konfliktu mezi kapitalismem a socialismem. Pokud jde o fakticky vedené války — nemám tedy na mysli **potenciální** globální raketovou jadernou válku — staly se hlavní typy omezené války klíčovými válkami současnosti. Výrazně v nich dochází k sepětí politických zájmů bezprostředně válčících protivníků se zájmy jaderných velmocí, především se zájmy SSSR a USA, které reprezentují zájmy antagonistických světových soustav. Zájmově potřebová motivace účasti těchto antagonistických světových protivníků je pochopitelně podstatně odlišná.

*) Zpracováno podle autorova příspěvku do sborníku o omezených válkách, který připravuje autorský kolektiv pod vedením plk. PhDr. F. Dobiáše, CSC. k vydání v nakladatelství „Naše vojsko“ koncem r. 1988.

1) Rozbor sociální funkce světové jaderné raketové války není předmětem této stati. Vycházím z uvedené charakteristiky neúčelnosti této války jakožto hlavního zjištění, prokazaného marxistickou politologií i sociologií války.

kého dosahu. Významným způsobem modernizuje celý bohatý arzenál tzv. „klasických“ prostředků. Vytvořila tak velmi efektivní a dostatečně rozmanitou bázi k vedení bojů a operací ve všech typech omezených válek. Ničivost tohoto arzenálu je kvalitativně vyššího typu nejen oproti období před druhou světovou válkou, ale i vzhledem k období 1945—1953.

Technická škála tohoto arzenálu umožňuje současně podstatně vyšší počet variant ve způsobech vedení ozbrojeného zápasu, počínaje bojem muže proti muži v rámci nejmenších taktických skupení a konče kombinovanými operacemi svazků či svazů. To také poskytuje velmi operativní základnu potřebné eskalace i deeskalace během omezené války, podle vývoje celkového strategického záměru válčících stran. Jen naivně realistická, laická představa, neznalá technického rozsahu tohoto současného arzenálu k vedení omezené války, může vydávat každý nový technický a takticko-operativní prvek ve vedení ozbrojeného zápasu za málem konečný příjel eskalace a bezprostředně jej situovat pod „strop“ jaderné katastrofy.

Tyto hlavní rysy omezených válek mají bezprostřední vztah i k výsledku těchto válek. V jakém smyslu?

Omezená válka má omezené politické cíle. Uvedl jsem však současně, že v hlavních typech omezených válek dochází k sepětí zájmu s antagonistickými zájmy světových soustav, jejichž konečné strategické cíle jsou naproti tomu „neomezené“: ukončit rozdělení světa celospolečenským vítězstvím vlastní sociálně politické soustavy. Omezená válka má v této strategii své takticko-operativní místo, ne však více. Není nic, než prostředkem celkového strategického postupu omezeného významu. Nicméně i v tomto rámci se může stát — za určitých konkrétních okolností, v určitém místě a čase, za určité eskalace sil — klíčovým ozbrojeným konfliktem mezi oběma soustavami. Takovou byla korejská válka 1950—1953 a po roce 1964 se jí stala vietnamská válka.

Rovnováha sil „sui generis“ hlavních jaderných velmocí však přitom současně omezuje možnosti radikálního vítězství či úplné porážky „vlastní“ válčící strany v těchto klíčových omezených válkách. **Synonymem vojenskotechnické rovnováhy v politice je kompromis.** Politický kompromis, podmiňovaný vojenskou rovnováhou jaderných velmocí, předurčuje kompromisní východisko z klíčových omezených válek jakožto základnu k ukončení válečného stavu a k sjednání příměří. Typickým příkladem takového východiska je

uzavření příměří v korejské válce v r. 1953 v Pchannundžonu.

Vedle toho jsou však typy omezených válek, kde jsou možnosti vlivu a účasti obou světových soustav omezeny, nebo naopak tomu tyto soustavy na nich nemají přímý zájem. V takových případech mohou tyto války končit výrazným vítězstvím — porážkou. Příkladem prvního typu je radikální vítězství revolučních sil v občanské válce na Kubě 1958—1961.

CHARAKTERISTIKA OMEZENÝCH VÁLEK

V předcházející části jsem uváděl některé typy omezených válek, jakožto ilustraci vlastního tvrzení. Tím jsem ovšem všechny typy omezených válek zdaleka nemohl a nechtěl postihnout.

Mám za to, že tradiční dělení válek nižší kategorií, než je světová raketová jaderná válka — jak je tak či onak uvádí dosud socialistická vojenská doktrína²⁾ — totiž obvyklé dělení na války:

- lokální,
- národně osvobozené,
- občanské,

je zastaralé.

Zastarává především proto, že epocha národně osvobozených válek končí v polovině šedesátých let, kdy je především v Africe v podstatě dokončen národně osvobozený boj vznikem samostatných státních suverénů a kdy zbylé koloniální panství se omezuje na relativně malá území ve třetím světě. Ozbrojený národně osvobozený boj v těchto zbývajících koloniích má charakter partyzánského boje (Angola, Malajsie, Aden). Jakkoli tedy tento typ omezené války i nadále existuje, přestal být hlavním typem omezené války.

Pojmově „lokální“ válka vyjadřuje pouze jeden druh omezení, totiž omezení prostorové, na určité místo, lokus (lat.). Z tohoto hlediska pomíjí toto vymezení další podstatná omezení, tj. omezení prostředky a omezení politickými cíli, což jsou hlavní druhy omezení.

Současně tato vymezení pomíjí dvoustranný charakter každého ozbrojeného zápasu, jež platí i pro omezené války.

2) Typické je např. toto dělení malých, lokálních válek:

- imperialistické války rozpoutané s cílem potlačit osvobozené lidové hnutí, dobýt nebo udržet kolonie a dosáhnout jiných agresivních cílů,
 - národně osvobozené, občanské a jiné lidové války
- Viz „Vojenská strategie“ (za redakce V. D. Sokolovského), II. vydání, Praha, Naše vojsko 1964, str. 235.

Jedna a táž válka je jak lokální válkou současného poválečného imperialismu, tak na druhé straně válkou národně osvobozenickou. Byla jí jak válka v Indočíně 1946—1954, tak alžírská válka 1954—1958. Přitom svým omezením šlo o lokální, tj. místní války — vedle hlavních omezení v cíli a prostředcích. To je směšování sociálně politické s vojenskotechnickým, včetně opomíjení dvoustranného charakteru ozbrojeného zápasu v těchto válkách.

JAK TEDY VĚCNĚ SPRÁVNĚ VYMEZIT TYPY OMEZENÝCH VÁLEK?

Vymezení po stránce **vojenskotechnické a vojenskooperační** je společné všem omezeným válkám: Jde o omezení sil a prostředků, jakož i o prostorové omezení při vedení bojů a operací. Pokud jde o omezení prostředků, jde o omezení na modernizované „klasické“ prostředky.

Spodní hranice těchto prostředků začíná u prostředků k boji muže proti muži, k boji zblízka. Horní hranice tak přesná již není. Zatímni představa vylučuje totiž z vedení omezených válek jakékoli zbraně hromadného ničení, včetně taktických ZHN s poukazem, že použití byt jedné jediné jaderné munice taktické ráže, tj. o několika desítkách kilotun, zákonitě povede k rychlé jaderné eskalaci a globální jaderné katastrofě. To je podle mého názoru technicistní zkrslení celé problematiky tzv. horní hranice. Jednak nebere v úvahu, že další vývoj raketových jaderných zbraní vedl k vytvoření jaderných náplní o minimální síle, tj. desetiny kilotuny. Jednak tato představa vychází ze současného vlastnictví ZHN, především jaderných zbraní, omezených na příslušníky jaderného klubu. Nelze zatím tvrdit, že tento počet vlastníků je konečný. Po technické a ekonomické stránce je naprosto reálné uvažovat o možnostech výroby taktických jaderných zbraní v dalších desítkách technicky vyspělých států. Hypoteticky lze velmi odůvodněně tvrdit o izraelsko-arabském konfliktu v r. 1967, že v případě, že jedna či druhá strana by měla taktické jaderné zbraně, neváhala by je zřejmě použít, aby zabránila katastrofální porážce vlastní strany či zvrátila podstatné průběh války. Radikální politické záměry válčících stran by k tomu bezpochyby vedly.

Tato úvaha vede k hypotéze, že i v omezených válkách současnosti a budoucnosti mohou být použity v omezeném rozsahu zbraně hromadného ničení (někteří autoři k nim zařazují i moderní zápalné zbraně typu Napalm, moderní prostředky BChL)

a jaderné zbraně taktického či operačního dosahu.

Právě tak je ovšem nezbytné vymezit omezené války po stránce vojenskoorganizační, a to jak na spodní, tak na horní hranici.

Pokud jde o spodní hranici omezené války, je jí třeba odloučit od policejních akcí, kárných výprav či masových represálií pořádkových, policejních a bezpečnostních sborů státního suveréna i s použitím ozbrojených prostředků taktického dosahu. Toto odloučení spočívá v tom, že předmětem zásahu těchto sil je neorganizovaný či jen částečně organizovaný protivník, bojující více méně živelně a nahodile. Nebojují spolu pravidelné ozbrojené síly s centralizovaným velením. Vedení ozbrojeného zápasu i v „nejmenší“ omezené válce tedy vyžaduje tak vysoký stupeň vojenské organizace, která se vyznačuje jednotným centralizovaným velením a kdy tyto ozbrojené síly jsou použity k plánovaným a koordinovaným vojenským akcím, byt taktického měřítka. To se týká jak pravidelných ozbrojených sil státního suveréna, tak na druhé straně ozbrojených družin či partyzánských sil protivníka.

Pokud jde o omezení ve způsobu vedení bojů a operací, je nutné sem zahrnout celou stupnici způsobů vedení ozbrojeného zápasu, počínaje partyzánskými či diverzními akcemi a konče kombinovanými operacemi svazků a svazů — ovšem s vyloučením operací s použitím ZHN.

SOCIÁLNĚ POLITICKÉ VYMEZENÍ OMEZENÝCH VÁLEK

Sociálně politickou podstatu různých typů omezených válek vymezím na základě popisu logického modelu omezených válek. Přitom uvažuji dva hlavní sociálně politické činitele omezených válek:

— **cíle války**, v nichž se ve finální podobě odráží zájem na válce a potřeba války válčícího subjektu,

— **společenský subjekt** války, jeho hlavní sociální hybnou sílu.

Vzhledem ke stručnosti popisu nebudu konkrétněji analyzovat tyto zájmové potřebové motivace. Ostatně při modelování to není nutné.

Vzhledem k dvoustrannému charakteru každého ozbrojeného zápasu uvedu obojí cíle a oba válčící subjekty — viz tab. 1.

Pod tyto typy lze zařadit všechny omezené války, které proběhly od roku 1945, či které v této době vznikly a dosud trvají. Do těchto typů lze zařadit i možné budoucí omezené války. Nebudu zařazovat každou válku, jejichž počet v letech

	Cíle války		Subjekt války	
	a)	b)	a)	b)
1	Protikoloniální národně osvobozenecká válka	Koloniální válka	Progresivní sociální síly vnitřní, místní	Koloniální imperialistický stát. Vnitřní kolaboranti
2	Protiinterveneční válka	Interveneční válka	Státní suverén obvykle v oblasti třetího světa	Bývalá imperialistická metropole. Neokoloniální metropole. Účast emigrantských skupin
3	Protiinterveneční a občanská válka	Interveneční a občanská válka	Antagonistické vnitřní sociální síly, za účasti či pomoci zahraničních progresivních i regresivních sociálních sil	
4	Občanská válka za svržení státní moci	Občanská válka za udržení a upevnění státní moci	Antagonistické sociální síly vnitřní	
5	Válka mezi státními suverény za vlastní sociální politické zájmy		Státní suveréni jednotlivci či koalice státních suverénů	
6	Ozbrojený skupinový konflikt za politické, ekonomické, národnostní či ideologické zájmy		Nepřátelské sociální skupiny vnitřní	

1945—1965 podle západních pramenů činí 30—40, podle toho, jak autoři tyto války vymezují a odlišují.

Považují však za správné stručně ilustrovat každý uvedený typ.

1. Protikoloniální národně osvobozenecká válka — koloniální válka

Války jsou bezprostředně spjaty s národně osvobozeneckými válkami proti okupantům za druhé světové války. Nejvýznamnějšími válkami tohoto typu jsou válka v Indočíně 1945—1954 a alžírská válka 1954—1962, která je také poslední významnou válkou tohoto typu.

2. Protiinterveneční — intervenční válka

Pokusy bývalých koloniálních či neokoloniálních velmocí o ozbrojenou intervenci vůči nově vzniklým státním suverénům vedou k tomuto typu omezené války (Suez 1956) či k pokusům o takovou ozbrojenou intervenci, která by se v takovou válku rozrostla (Kuba, pláž Giron 1961).

3. Protiinterveneční — intervenční a občanská válka

Vyhrocení třídního mezinárodního i národního antagonismu vede k novému typu omezené války. Je podstatně odlišný od druhého typu v tom, že ozbrojený zápas je zde veden jak proti koloniálnímu či neokoloniálnímu interventovi, tak proti vnitrostátnímu protivníkovi. Nejvýraznějším případem omezené války tohoto typu jsou korejská válka 1950—1953 a vietnamská

válka od r. 1964. V obou těchto případech je poválečným vojenskopolitickým vývojem rozdělen jeden národ ve dva relativně samostatné státní celky, jejichž vývoj je podstatně odlišný a při vzniku ozbrojeného zápasu dochází k prolínání války protiinterveneční s válkou občanskou.

4. Občanská válka

Liší se jak od druhého, tak od třetího typu tím, že jde výhradně o válku antagonistických subjektů jednoho státního suveréna. Mezinárodním právem je považována za vnitřní svrchovanou záležitost toho kterého státu a jeho obyvatelstva. V poválečné historii tohoto typu ji předchází ojedinělé partyzánské akce, rozrůstající se v případě úspěšného postupu v partyzánskou — protipartyzánskou válku, až konečně zachvacuje rozhodující sociální skupiny obyvatelstva celého státu a stává se občanskou válkou v plném slova smyslu. Typickým příkladem úspěchu sociálně progresivních sil v takové válce je vznik, růst a vítězství revolučních sil na Kubě 1956—1959.

V případě neúspěšného průběhu partyzánských akcí progresivních sil dochází k likvidaci partyzánských oblastí (Recko 1946—1949), či k dočasné izolaci partyzánských oblastí a k deskalaci, sestupu bojů taktického měřítka na policejní, pořádkové a bezpečnostní akce (neúspěšný vývoj partyzánského hnutí v některých zemích Latinské Ameriky v současnosti). Zvláštním případem vnitřního ozbroje-

ného konfliktu na území jednoho státního suveréna je vývoj konfliktu dvou národů na společném, jednotně spravovaném státním území, tj. Řeků a Turků na Kypru.

Pod úrovní občanské války, nicméně s určitými jejími počátečními prvky či s bezprostřední přípravou k vzájemnému ozbrojenému konfliktu v rámci jednoho státního útvaru či v rámci jednoho národa jsou:

- maďarské události na podzim 1956;
- den X v červnu 1953 v Berlíně;
- vývoj vojenských příprav a konkrétních opatření v létě 1961, v době vzniku státní hranice mezi západním a východním Berlínem (postavení „berlínské zdi“).

Z toho vyplývá, že nelze jednoznačně vyloučit vnitřní vyhrocení a možnost vzniku omezených válek určitého sociálně politického typu ani v samotné Evropě.

5. Omezená válka mezi státními suverény

Tato válka není novým typem války v dějinách vojenství. Její současné světové dějiny jsou však „obohaceny“ jak o nové společenské subjekty, které ji vedou, tak o novou zájmově potřebnou motivaci a politické cíle.

K omezeným válkám tohoto typu došlo po roce 1945 jak mezi státy stejného sociálně politického zřízení, tak mezi státy s výrazně odlišnou sociálně politickou strukturou.

Patřily mezi ně války

- arabsko-izraelská 1948—1949 a 1967;
- mezi Indii a Pakistánem o Kašmír 1947—1949 a 1965;
- mezi Indii a Čínskou lidovou republikou o Himaláje 1959—1962.

6. Ozbrojený konflikt skupinový

Jde o přechodný typ od občanské války k vnitrostátním ozbrojeným srážkám či ozbrojeným pučům. Jde o konflikty sociálních skupin, které mají vlastní ozbrojené síly, přičemž konflikty těchto skupin — politické, národnostní, náboženské, územní atd. — vedou za určité situace k takovému vyhrocení, že jsou řešeny ozbrojenými silami, rozděleními mezi tyto skupiny. Mohou se rozrůst v regulérní boje taktického měřítka, jak tomu bylo v Nigérii 1967. Mohou být průvodními složkami občanské války, jak tomu bylo v Kongu 1960—1962.

Při konkrétní analýze omezených válek po roce 1945 v některých případech zjistíme, že vykazují prvky několika uvedených typů. Nicméně to nic nemění na užitečnosti pokusu o modelování tohoto sociálního procesu. V uvedených případech smíšené se cíle války míší, ale především

je velmi různorodé složení společenského subjektu, který na té či oné straně takovou válku vede. V tomto ohledu nejpodstatnější je zjištění o koaličním charakteru válčících subjektů.

KOALIČNÍ CHARAKTER OMEZENÝCH VÁLEK

Už v úvodu stati jsem se zmínil o sepiš základních politických zájmů obou světových soustav na průběhu té či oné omezené války. Proto také hovořím o koaličním charakteru omezených válek, a to o koaličním charakteru zvláštního druhu, odlišného od dřívějších vojenských koalic a koaliční účasti na omezených válkách do druhé světové války.

Formy účasti hlavních světových partnerů — světové socialistické a kapitalistické soustavy, především jejich hlavních vojenských představitelů — **jsou závislé na řadě faktorů:**

- především na sepiš zájmů těchto světových partnerů se zájmy přímých válčících stran;
- na politickém ohlasu a důsledcích, které ve světě ta či ona forma účasti vyvolává a vyvolá;
- na vlastních ekonomických možnostech, především finančních a materiálně technických;
- na materiálně technické připravenosti a vojenské vycvičenosti vlastních ozbrojených sil k vedení ozbrojeného zápasu v té které omezené válce;
- na prostorové vzdálenosti partnera od bojiště, na přepravních možnostech;
- na přírodních podmínkách, v nichž je válka vedena;
- konečně v neposlední řadě na tom, zda přímý válčící subjekt pomoc vyžaduje, pomoc vítá, přijímá ji s výhradami, či si klade podmínky, přijímá pouze některou její formu, či ji odmítá vůbec.

Pokusme se sestavit žebříček světových partnerů v omezených válkách, který zachycuje jak konkrétně již poskytnutou pomoc v proběhnuvších či probíhajících válkách, tak i další možné formy:

- a) politická podpora válčící strany, deklarace o poskytnutí pomoci v případě nezbytnosti;
- b) finanční pomoc;
- c) dodávky vojenského válečného materiálu;
- d) školení důstojnických a inženýrsko-technických kádru specialistů válčící strany ve vlastní zemi či v zemích spojenec kých;
- e) poskytování zpravodajských a dalších potřebných informací o možném či faktickém protivníku.

f) personální účast, která má celou škálu forem:

— poradci v centrálním vojenském aparátu, ve výcvikových střediscích, v jednotkách,

— inženýrsko-techničtí instruktoři u dodávaných zbraní,

— zdravotnický personál, týlový personál vůbec,

— specialisté, obsluhující zbraňové a zabezpečovací systémy za bojů a operací,

— pravidelné vojenské jednotky — ať jako dobrovolníci, nebo jako spojenecká vojska.

Formy pomoci jsou kodifikovány buď ve vojenských smlouvách o spojení či pomoci (toto legalizování nesporně účast velmi usnadňuje), nebo jsou předmětem jednání mezi vedoucími vojenskými kádry v čase potřeby.

Účast může být jak přímá, tak zprostředkovaná spojeneckými či spřátelenými zeměmi. V řadě případů bude zřejmě účast zprostředkována. To zaručuje, že světoví

partneři mají i nadále široký prostor k dalšímu vlastnímu postupu.

Zprostředkování účasti ovšem nezávisí jen na spojenci či spřáteleném státě. Novým jevem v těchto formách zprostředkované účasti je vojenská příprava emigračních skupin a jejich vyslání do války za vhodné situace.

Může pochopitelně jít buď o přípravu reakčních skupin, které uprchly za občanské války z vlastní země (kubánští emigranti a jejich pozdější účast v bojích na pláži Giron 1961), nebo o přípravu revolučních sil, které uprchly při likvidaci partyzánských oblastí z vlastní země. Z hlediska mezinárodního práva mají příslušníci obou skupin právo požádat o politický azyl ve spřátelené zemi. Jejich opětovný návrat do možné války je fakticky návratem příslušníků stejného národa či státu, na jehož území je válka vedena. Nicméně i tak jde fakticky o novou formu účasti světových partnerů v omezených válkách.

VHÚ a 50. výročí vzniku Československa

VOJENSKÁ MYSL: Letošní rok je pro naši Československou socialistickou republiku rokem mnohých významných výročí. Jak se VHÚ na tyto události připravuje?

S. HOCHSTEIGER: V letošním jubilejním roce si budeme opravdu připomínat významná výročí, z nichž mnohá byla pro naši novodobou národní historii vskutku dějinnými milníky. Všechna letos vzpomínaná výročí se více či méně váží k událostem, jejichž plné objasnění je nemyslitelné bez aktivního podílu vojenských historiků, na jejichž stanovisko naše veřejnost oprávněně čeká.

Dovolte mi, abych začal poněkud obecněji a jako historik historicky, i když se tím z rozsahových důvodů pravděpodobně nevyhnu některým zjednodušením. Nečiním tak proto, že bych chtěl utéci od položené otázky, ale právě proto, abych mohl všestranněji a hlouběji ukázat na podmínky, předpoklady a celkový kontext připravenosti VHÚ. Jeho úspěch v letošních výročích může být totiž zaručen jen za předpokladu, že se podařilo dosáhnout potřebného předstihu vědeckovýzkumné práce před potřebami propagandy.

Celkové možnosti a podíl VHÚ aktivně se účastnit letošních výročí nelze oddělit od jeho trvalých, dlouhodobých úkolů. Jsou závislé na dvou podmínkách: jednak na dlouhodobě dosahovaných pracovních výsledcích — což je rozhodující, a jednak na bezprostředních přípravách ústavu. Na rozdíl od minulosti se zmíněné podmínky, zvláště první, kvalitativně změnily. Ve svých počátcích se totiž badatelský výzkum ústavu orientoval především na zpracování pokrokových bojových tradic našich národů, a to ještě z řady objektivních

a subjektivních příčin velice zjednodušeně. Tak lze ve stručnosti charakterizovat jednu z vývojových etap rodící se marxistické vojenskohistorické práce v armádě. Ve svém pozdějším vývoji se naše vojenská historiografie soustředila na zpracování klíčových témat čs. vojenských dějin s důrazem na první a zvláště pak na druhou světovou válku. V poslední době jsme přistoupili k ucelenému zpracování vojenských dějin našich národů od nejstarších dob po současnost.

Pokusím se ukázat na základní charakteristiku, teoreticko-metodologické a pracovní postuláty tohoto kvalitativně vyššího stupně naší činnosti a současně objasnit, jak se to promítlo i v přípravách VHÚ na významná výročí letošního roku.

Na základě všestranné analýzy a zhodnocení vlastního vývoje marxistické vojenské historiografie a využití všeho pozitivního, vytvořeného předmarxistickou dějepisickou školou, jsme dospěli k závěru, že jsou vytvořeny elementární předpoklady k tomu, abychom s cílevědomou perspektivou usilovali o zpracování syntetické práce „Přehled československých vojenských dějin“. Teprve toto ucelené syntetické dílo může přinést všestranný souhrn základních údajů o všech vojenských událostech naší národní historie a jejich detailní i celkové zhodnocení. Práce na „Přehledu“ se proto stala osou veškeré koncepční i každodenní vědeckobadatelské činnosti VHÚ. Při jejím koncipování se opíráme o dosažené vědeckovýzkumné výsledky ve všech tematických oblastech zkoumání vojenských dějin našich národů. Vědeckopoznávací činnost, zaměřená na zpracování „Přehledu“, se stala centrem, kde se sbíhá veškeré naše badatelské a heuristické úsilí i práce monografická. Současně se tím snažíme vytvářet i optimální předpoklady celkového dalšího rozvoje našeho vědního oboru — čs. vojenského dějepisectví — v moderním marxistickém pojetí.

Československé vojenské dějiny pojmáme jako organickou a nedílnou složku celkové historie našich národů. To vyžaduje především metodicky i věcně postihnout odlišnosti a zvláštnosti vývoje vojenství v českých zemích a na Slovensku, zejména v těch historických obdobích, kdy národní vývoj Čechů a Slováků se v průběhu téměř celého tisíciletí vyvíjel odděleně a ve značně odlišných podmínkách. O vojenských dějinách československých v pravém slova smyslu totiž můžeme mluvit až v nejnovějším dějinném období, a to v souvislosti se vznikem a vývojem samostatného československého státu. Z uvedeného důvodu začíná také působit v Bratislavě nově zřízené pracoviště VHÚ, které zkoumá především vojenské dějiny na Slovensku a slovenský odboj za druhé světové války. Stavíme se na jedné straně proti mechanickému oddělování vojenských dějin od národních, protože vojenství ve všech svých projevech bylo vždy především produktem společenského vývoje a hrálo významnou roli v životě národů, zejména jako důležitý mocenský faktor. Na druhé straně chceme plně respektovat autonomii a relativní samostatnost ve vývoji vojenství, a to jak v rovině obecné, tak i v rovině národní. Vycházíme proto z předpokladu, že naše dlouhodobé pracovní úsilí, tj. vytvořit fundamentální dílo o vojenských dějinách našich národů od nejstarších dob do současnosti, je harmonicky spjato s celkovým záměrem československé historické obce, která si stanovila za svůj perspektivní cíl zpracovat monumentální vědecké dílo „Přehled dějin Československa“. V těchto široce pojatých relacích zkoumáme i náš vztah k vojenským dějinám jiných, zejména sousedních národů.

Jedině v tomto široce koncipovaném záměru nalézá své plné uplatnění jeden

ze základních principů historické vědy, který vychází z jednoty a nedělitelnosti dějin. Tento přístup současně nejmarkantněji charakterizuje rozdíl mezi naší minulou a dnešní činností, která umožňuje plně a cílevědomě usměrňovat úsilí armádní historické fronty na celkové zobrazení vojenské minulosti našich národů.

V rámci celkového přístupu k vojenským dějinám plně respektujeme specifiku jednotlivých historických období, a to nejen chronologicky, ale i věcně. Na této bázi je postavena i struktura a vědeckovýzkumná činnost jak VHÚ, tak vojenského dějepisectví vůbec. Plně přitom respektujeme samostatnost a specifiku jednotlivých historických kateder na našich vysokých vojenských školách, které se aktivně do práce na „Přehledu“ zapojují. Nešlo nám, a ani v budoucnosti nepůjde o zádou uniformitu, o jeden model historické práce v armádě.

Těžiště vědeckovýzkumné kapacity vojenskohistorické práce v armádě je soustředěno na moderní vojenské dějiny našich národů. Na tu dějinnou tematiku a ty převratné změny, které měly jak ve světovém, tak v národním měřítku zásadní vliv na formování novodobého českého a slovenského národa, na vznik a existenci československého státu, a z nichž se zrodila naše socialistická přítomnost.

V tomto všestranně chápaném výzkumném úsilí vidíme i základní předpoklady k tomu, aby se v maximálním rozsahu mohly realizovat všechny podstatné funkce historické vědy, tj. poznávací, výchovná a kulturně civilizační. To se týká nejen historiografie, ale i ostatních základních složek ústavu.

Vojenský historický ústav není totiž jednotypovou historickou institucí v pravém slova smyslu tohoto slova. V důsledku mnohých konkrétně historických podmínek, v nichž se naše instituce vyvíjela v průběhu půl století své existence (50. výročí ústavu připadá na letošní rok), došlo k organickému sjednocení vojenské historiografie, vojenského muzejnictví a vojenského archivnictví — tří základních složek našeho vědeckého zařízení. Muzeum a archiv rovněž aktivně zasahují do procesu poznávací činnosti a plně se podílejí spolu s historickou vědou na realizaci společenského poslání VHÚ. Projevuje se to i jejich účastí na přípravách a uskutečnění různých akcí ústavu v letošním jubilejním roce.

Jednotlivé funkce historické vědy a ostatních složek ústavu nelze totiž od sebe mechanicky oddělovat, nebo dokonce stavět do protikladu, jak tomu bylo v minulosti, nebo jak se to občas stává dodnes. Bez poznávací funkce historické vědy, pravdivého zobrazení vojenské minulosti našich národů, hodnot vytvořených předešlými generacemi, nelze zachovat historickou paměť, narysovat obraz skutečné dějinné kontinuity, formovat historické vědomí a vlastenecky vychovávat současníky. Nelze bez ní také budovat vzájemný vztah vojenskohistorické vědy s ostatními vědními obory, včetně vojenské vědy, která se vždy opírala a vycházela z poznatků vojenského dějepisectví. Totéž platí o vztahu k vojenské doktríně; žel často mnohé soudobé úvahy buď nerespektují, nebo málo respektují tak významnou složku vojenské doktríny, jakou je vlastní národní a vojenská tradice.

Dosavadní slova opravňují k závěru, že Vojenský historický ústav svou předcházející mnohaletou cílevědomou a soustavnou vědeckovýzkumnou činností je připraven aktivně se podílet na zdárném průběhu oslav a dalších akcí k významným výročím. Je schopen přispět svou vědeckopopularizační a propagandistickou činností k obohacení společenského vědomí na základě nových po-

znatků a objevů vojenskohistorické vědy. Zkušenosti, které jsme v minulosti získali při oslavách tak významných výročí, např. 20. výročí Slovenského národného povstání a Karpatsko-dukelské operace, osvobození Československa Rudou armádou aj., názorně mluví o tom, že největších úspěchů a působivosti v široké civilní i armádní veřejnosti lze dosáhnout tehdy, opírá-li se popularizace a propaganda o fundovaná a pravdivě zpracovaná vědecká díla.

VOJENSKÁ MYSL: Z publikační činnosti VHÚ je zřejmé, že vědecká činnost ústavu v minulosti byla soustředěna především na zpracování hlavních témat druhé světové války. Jak se připravili pracovníci ústavu na rozpracování problematiky první světové války, zejména v souvislosti s 50. výročím vzniku čs. samostatného státu?

S. HOCHSTEIGER: Máte pravdu, že vědeckovýzkumná činnost VHÚ se v minulosti zaměřovala především na problémy druhé světové války, pokud (a to je pochopitelné) posuzujete naši činnost z doposud vydaných publikací. Naše vědeckopublikační úsilí v minulých letech opravdu do značné míry akcentovalo zpracování klíčových témat dějin druhé světové války, především národně osvobozeneckého boje našeho lidu v tomto největším dramatu v dějinách lidstva. V této tématické oblasti jsme v dílech většího rozsahu zobecnili především historii a bojovou cestu našeho 1. československého armádního sboru¹⁾, našeho partyzánského hnutí²⁾, osvobozovací boje Sovětské armády a spolu s tím i účast polské a rumunské armády na území československého státu³⁾, jejich dějinnou úlohu v našem národně osvobozovacím boji a v revoluci, učinili jsme první kroky k systematickému zpracování dějin a bojové činnosti našich ozbrojených formací na západní frontě⁴⁾ atd. Několik pracovníků VHÚ se ve spolupráci s velkou skupinou historiků národně osvobozovacího boje aktivně podílí na zpracování syntetického třísvazkového díla o národně osvobozovacím boji československého lidu za druhé světové války. V roce 1968 se připravuje dokončení prvního dílu, který má zahrnovat léta 1938–1941. Tématice druhé světové války věnujeme i nadále systematickou pozornost, což je patrné i ze stránek vědeckého časopisu VHÚ „Historie a vojenství“.

Historický výzkum v posledních letech překonal platnost některých dobových názorů, interpretovaných ve výše uvedených publikacích, zejména pak v dílech o dějinách 1. čs. armádního sboru a partyzánského hnutí v Československu. Historické myšlení našich dnů se značně posunulo i v této tématické oblasti kupředu. Z těchto důvodů bychom chtěli, pokud nám k tomu budou vytvořeny ediční předpoklady, vydat k 25. výročí osvobození Československa soubor publikací (asi tři svazky) „O ozbrojené strážce čs. národně osvobozeneckého boje za druhé světové války“. Mnohé události, u nichž došlo ke zkreslení nebo k dogmatické interpretaci, bychom chtěli vyložit daleko hodnověrněji a pravdivěji.

Druhá světová válka opravdu zůstává tedy i nadále jedním z kardinálních témat našeho vědeckovýzkumného zájmu.

1) Za svobodu Československa, Naše vojsko, Praha, svazek I, 1959, svazek II, 1961, svazek III, 1960.

2) Partyzánské hnutí v Československu za druhé světové války, Naše vojsko, Praha 1961.

3) Osvobození Československa Rudou armádou 1944–1945, Naše vojsko, Praha 1965.

4) Na západní frontě, Naše vojsko, Praha 1965.

Podíváme-li se však blíže na vnitřní život ústavu a nikoli jen na momentální publikační činnost, pak nemůže uniknout pozornosti, že i problematice první světové války a prvnímu odboji věnujeme nemálo vědeckého úsilí. Tuto problematiku jsme totiž rovněž pokládali a pokládáme za jednu z centrálních témat našeho zájmu.

V této oblasti došlo v posledních letech ke značnému duchovnímu proudění, k pohybu tvořivého historického myšlení, které překonává stará a jednostranná schémata. Na tomto obrodném procesu se významně podíleli také pracovníci VHÚ. Na základě všestranné analýzy faktů a úsilí dělat teoretické soudy v souladu s nimi, snažíme se nakreslit pravdivý portrét tohoto, pro naše národy tak významného období. V průběhu více let bádalo na tomto dějinném úseku několik pracovníků ústavu, což je patrné především z jejich současné publikační činnosti.

V roce 1967 vyšla z pera tří našich autorů publikace o činnosti Čechů a Slováků na frontách první světové války „Červenobílá a rudá“¹⁾, do tisku byla odevzdána publikace vědeckého pracovníka ústavu dr. Karla Pichlíka, CSc., „Československý zahraniční odboj 1914–1918“ a dále pak kolektivní práce „První světová válka“.

Ze samotných názvů jednotlivých publikací je zřejmé, že se zabývají vojenskopolitickou problematikou první světové války, naším zahraničním odbojem, a to jak v rovině vojenské, tak i politické a obecně historické.

Základní obsahovou linií těchto vědeckých pojednání je snaha nastínit ucelený obraz o některých obecných a vojenskopolitických otázkách první světové války s důrazem na středoevropský prostor. V tomto kontextu osvětlit místo a podíl československého politického a vojenského zahraničního odboje na porážce Německa, zejména pak Rakousko-Uherska jako nezbytného předpokladu vzniku samostatného československého státu. Ukázat úlohu jednotlivých politických proudů a směrů včetně jejich nejvýznamnějších reprezentantů. Náležitou pozornost jsme se snažili věnovat i vzájemnému vztahu domácího a zahraničního odboje. Zvýrazněny jsou zejména ty události, které představují pro naše národy pokrokové bojové tradice a na které bude celá naše veřejnost právě v letošním jubilejním roce zvláště vzpomínat.

Poměrně rozsáhle se líčí, zvláště v publikaci „Červenobílá a rudá“, osudy a odpor českých a slovenských vojáků k válce a k rakousko-uherské armádě, jejich masové přechody na stranu dohodových mocností; vznik československé zahraniční armády a její bojová činnost na všech frontách — jak na západě, tak na východě, proti centrálním mocnostem, zejména proti Rakousku-Uhersku a Německu. Uvedu aspoň některá významnější místa bojové činnosti: u Arrasu, na Sommě, ve Vogézách, u Vouziers, na Piavě, Doss Alto, u Zborova, Bachmače atd. Obdobně jsou zobrazeny i velké protirakouské revoluční vojenské vzpoury, jichž se doma i za hranicemi zúčastnili čeští a slovenští vojáci: boka Kotorská, Rumburk, Kragujevac atd.

Nevyhýbali jsme se, ale naopak jsme se snažili, na základě analýzy bohatého faktického materiálu ukázat podmínky a průběh zatažení čs. legií v Rusku do antisovětské intervenční války. Souběžně s tím narysovat postupné vystřízlivění většiny legionářů po jejich trpkých zkušenostech a přechod mnohých z nich z tábora nepřátel Sovětského svazu do tábora jeho upřímných přátel.

1) Červenobílá a rudá, Naše vojsko, Praha 1967.

Velký vliv na národně osvobozenecský zápas našich národů měly myšlenky ruských revolucí, zvláště inspirující ideje Velké říjnové socialistické revoluce. Na obranu říjnové revoluce proti mezinárodní intervenci a domácí kontrarevoluci vystoupili nejuvědomělejší příslušníci českého a slovenského národa, žijící v Rusku. Naši rudoarmejci — jejichž počet nelze přesně zjistit, ale podle odhadu dosáhl zhruba deseti tisíc mužů — se zúčastnili revolučních bojů na všech frontách občanské a intervenční kontrarevoluční války. Svými činy a účastí v bojích u Caricynu, Permi, Penzy a jinde se navždy zapsali do dějin ruské proletářské revoluce.

Podle mého názoru je třeba právě dnes, v souvislosti s 50. výročím vzniku naší republiky připomenout, že boj našich, po staletí utlačovaných národů za národní svobodu, za vytvoření samostatného státu a sociálně spravedlivějšího řádu, patří ke světlym stránkám naší novodobé historie. Vznik nové Československé republiky je významným historickým mezníkem v dějinách Čechů a Slováků, jejich národní svobody a národního vývoje. Je zároveň součástí a spolupůsobícím faktorem demokratizace celého poválečného středoevropského prostoru. Čeští a slovenští vojáci, bojující za první světové války na různých válčistiích a v různých uniformách proti rakousko-uherskému mocnářství a proti německému imperialismu, byli nositeli a bojovníky velkých ideálů našeho století i svých národů, jakými jsou národní svoboda, samostatnost, svébytnost a státní nezávislost. Hlásíme se jako dědicové i dnes, po půl století k těmto velkým ideálům, z nichž bezprostředně vyrostla a s nimiž je úzce spjata i naše socialistická současnost.

Vojsko našeho 1. a 2. odboje, vedle mnoha svérázných podmínek a zvláštností, z nichž vyrůstalo, a cílů, za něž bojovalo, mělo ne jeden společný rys. Jedním z nich je to, že se opíralo o pokrokové bojové tradice našich národů, zvláště pak o husitskou tradici. Funkce a úkoly, jež plnilo, měly výrazné humanistické a politické poslání. Účinně spolupůsobilo na vytváření předpokladu k tomu, aby česká a slovenská otázka a posléze československá státnost se stala objektem i subjektem mezinárodní politiky. Svou celkovou činností, zápasem za novou státní ideu fakticky vytvářelo zárodečný předobraz budoucího československého státu. Mělo vždy silný národní a demokratický charakter. Bez porážky Rakousko-Uherska, Německa a jejich armád za první světové války, tak jako bez porážky fašistického Německa a jeho armády za druhé světové války, nebylo z objektivních důvodů možné vytvořit nový samostatný československý stát.

Novým charakteristickým rysem vojska druhého odboje byla skutečnost, že z jedné strany udržovalo kontinuitu československé státní ideje a čs. armády. Z druhé strany svým celkovým zápasem a revolučním posláním v mnoha směrech, v jednotě s antifašistickým bojem našeho lidu, spolupůsobilo k překonání podstaty starého řádu a staré armády. Aktivně se podílelo na vytvoření nového lidově demokratického československého státu, nové zahraničně politické a vojenské orientace našeho státu, stalo se jádrem nové, lidové armády. Naprostá většina jeho příslušníků klesla dějinnou cestu našemu dnešku. Proto mnohé základní atributy, na nichž se budovalo a za něž bojovalo naše národně osvobozenecské vojsko, jsou inspirací a odkazem, které živě promlouvají k naší socialistické výstavbě.

V tom je dána i odpověď na otázku, proč trvale poutá náš zájem tematika prvního a druhého odboje. Vždyť za těchto velkých dějinných bouří stály naše národy ve svém celku na straně pokroku, na straně zápasu za nový, spravedli-

věšší lidský řád. Proto si klademe za svůj cíl stále všestranněji, hlouběji a pravdivěji zobrazit tento zápas na všech frontách obou světových válek. Objektivně zobrazit i činnost všech, kdož byli aktéry těchto grandiózních epopejí našich moderních národních dějin, aniž bychom jim budovali pomníky falešných legend či obžalob.

VOJENSKÁ MYSL: Jaký je současný stav výzkumu vojenských dějin první Československé republiky?

S. HOCHSTEIGER: Výzkum této tematiky chronologicky a v mnoha směrech i vojenskoteoreticky úzce navazuje na předešlé období. Československé vojenství se stalo významným atributem vzniku a vývoje čs. buržoazně demokratického státu. Navazovalo na úroveň vojenství první světové války, a to jak na starou rakousko-uherskou armádu, tak i na bojové zkušenosti našeho národně osvobozenického vojska. Toto vojsko vytvořilo nové čs. vojenské tradice rodícího se československého státu. Válečné zkušenosti a vojenské umění československého zahraničního vojska byly těsně spjaty s úrovní vojenství první světové války, především dohodových spojenců, v rámci jejichž armád většinou působili. Proto nedošlo — podle mého soudu — v průběhu první světové války k vytvoření československého vojenského umění, vojenské školy v krystalicky čisté národní podobě.

Nová československá armáda se budovala jako organická součást celého buržoazního státního mechanismu. Tím bylo vymezeno i její celkové postavení ve společnosti, tj. její sepětí se zahraničně politickou orientací nového státu a vnitřní politikou buržoazně demokratického řádu, tím určovány její vztahy ke zbrojnímu průmyslu a k československému hospodářství vůbec. V tomto široce pojatém záběru přistupujeme ke zkoumání struktury a vývoje armádní organizace, její bojové připravenosti, vojenskoteoretického myšlení — prostě řečeno všech základních otázek spjatých s vojenskou doktrínou československého státu.

Uvedl jsem některé skutečnosti, protože v minulosti jsme jim nevěnovali náležitou pozornost. Z počátku se náš výzkum zaměřil na zkoumání některých stránek politického vývoje armády, a to ještě úzce pojatých. Málo se přitom respektoval buržoazně demokratický ráz Československé republiky i všestranný pohled na totalitu armádního organismu.

V posledních několika letech tyto počáteční nedostatky postupně překonáváme. Byly zpracovány některé dílčí studie ke vzniku československé armády, k budování její materiálně technické základny, k dějinám vojenské správy, k působení a činnosti francouzské vojenské mise v čs. armádě. Nemalé výzkumné úsilí bylo věnováno i tématice bojové hodnoty a připravenosti armády v době ohrožení republiky hitlerovským Německem. Souběžně s tím jsme zpracovali i tak významnou problematiku, jakou je boj československých interbrigadistů ve Španělsku.

Další práce na problematice čs. předmnichovské armády, podobně jako ve všech ostatních tematických oblastech, se v současné době začíná systematicky rozvíjet v souladu s požadavky připravovaného „Přehledu dějin čs. vojenství“. Tematický záběr plánovaného výzkumu je přitom velmi široký a snaží se postihnout vývoj všech atributů čs. vojenství v období mezi první a druhou světovou válkou. Velký důraz klademe také na postižení a objektivní zhodno-

cení kořenů, z nichž čs. vojenství vyrůstalo, i všech podmínek, za nichž se rozvíjelo.

V této tématické oblasti nás čeká ještě hodně práce, abychom mohli přistoupit k dílčím syntézám. Naše pracovní rozvaha však s tím počítá a vytváří předpoklady ke komplexnímu zkoumání daného historického období.

Výzkumu tohoto období přikládáme zásadní význam i proto, že bez jeho všestranného a pravdivého osvětlení nemůžeme objektivně zhodnotit ani mnohé procesy poválečné vojenské výstavby, nemluvě již o druhé světové válce. Na padesátiletý vývoj československé státnosti a armády se musí historie dívat vcelku, respektovat dějinnou kontinuitu a diskontinuitu. Jde o požadavek objektivně zobrazit to, co bylo nezbytné z buržoazního charakteru státu a armády, jako nástrojů vládnoucí třídy v zájmu vítězství socialismu a výstavby armády nového socialistického typu, dialekticky negovat, odstranit a překonat; přitom současně zhodnotit všechno pozitivní, co bylo předcházejícím společenským řádem v zájmu národního rozvoje, národní kultury, pokroku a civilizace vytvořeno lidskou dovedností a umem. Vojenské dějepisectví nemůže ztrácet nic z toho, čím československá předválečná vojenská výstavba přispěla k celkovému rozvoji, obohacení teorie a praxe budování moderních ozbrojených sil mezi dvěma válkami. Nelze rovněž zapomínat, že přes mnohé problémy a nedostatky stálo čs. vojenství na úrovni [byť na úrovni té doby] světového vojenského myšlení. Ve vojenské technice a u některých druhů zbraní — především v pěchotní a dělostřelecké výzbroji — stálo v popředí světového vojenství.

VOJENSKÁ MYSL: *Uvedl jste některá klíčová témata, zpracovaná vašimi pracovníky. Jakou další konkrétní činnost budete ještě vyvíjet ve směru k letošním výročím?*

S. HOCHSTEIGER: Naše konkrétní pracovní činnost vychází z úkolů, stanovených ÚV KSČ a HPS Čs. lidové armády. Bude se rozvíjet, jak jsem se již zmínil, v několika směrech: vědeckozpracovatelském, publikačně propagandistickém a osvětově výstavním.

Budeme se podílet na mezinárodní vědecké konferenci k 50. výročí vzniku samostatného československého státu, kterou na podzim letošního roku svolává Československá akademie věd a již jsme spolupořadatelé. Těžiště naší pracovní náplně se soustředí na analýzu a výklad místa a úlohy ozbrojeného boje v celém procesu národně osvobozené války československého lidu. S obdobnou tematikou budeme vystupovat na různých vědeckých konferencích a seminářích. Pracovníci našeho ústavu byli pověřeni, aby na květnovém jednání československo-sovětské historické komise v Moskvě přednesli hlavní vědecký referát na téma „Vznik Československa“ a několik dalších dílčích vědeckých sdělení. Naš vědecký časopis „Historie a vojenství“ připravuje k tomuto významnému výročí zvláštní číslo.

V průběhu tohoto roku chceme svolat do Prahy vědecké symposion s mezinárodní účastí, které by se zabývalo průběhem socialistické revoluce a revoluce ve vojenství v dějinách Československé lidové armády. Dále pak některými klíčovými metodologickými problémy zkoumání poválečné armádní výstavby. Vědecká sdělení zásadního rázu, která budou na symposiu přednesena, chceme publikovat ve sborníku.

Opravdu nemalé úsilí soustřeďujeme na vědeckopopularizační a propagandistickou činnost, zejména poskytování maximální pomoci masové propagandě. K tomu účelu vydala HPS celou sérii materiálů, zpracovaných a přednesených většinou našimi pracovníky na celoarmádním semináři propagandistů koncem minulého roku. Obsahová náplň těchto materiálů je zaměřena k tématice prvního odboje a vzniku Československa, k mezinárodnímu postavení Československa mezi dvěma světovými válkami a vojenské připravenosti ČSR v roce 1938, k tématice únorových událostí a místa československé armády v Únoru 1948.

S 50. výročím vzniku naší československé samostatnosti se pojí i 50. výročí vzniku Vojenského historického ústavu. K tomuto výročí hodlá Vojenský historický ústav vydat publikaci, která by zobrazila padesátiletou činnost ústavu a vývoj vojenského dějepisectví, vojenského muzejnictví a archivnictví v Československu.

K 50. výročí vzniku sovětských ozbrojených sil jsme vydali menší publikaci „50 let československo-sovětské vojenské spolupráce“. Obdobně budeme postupovat i pokud jde o 25. výročí československo-sovětské smlouvy o vzájemném přátelství, spolupráci a pomoci. Důraz chceme položit na její vojenské aspekty, zvláště pak na její význam pro poválečnou výstavbu a zabezpečení obrany nového, lidově demokratického československého státu. Vydáme různé studie a propagační materiály k 25. výročí společných bojů Rudé armády a československé vojenské jednotky u Sokolova, Kyjeva a na západní Ukrajině.

Připravili jsme řadu výstav, zejména pak k 25. výročí boje u Sokolova, kterou dne 4. 3. 1968 slavnostně zahájil ve Vojenském muzeu na Žižkově bývalý velitel 1. československého armádního sboru armádní generál Ludvík Svoboda, Hrdina ČSSR a SSSR. Pomoc poskytujeme též historickému svazku, který je přímým nositelem tradic 1. čs. brigády v SSSR a jenž se připravuje na oslavy 25. výročí své bojové činnosti na území bratrského Sovětského svazu.

Vojenské muzeum spolu s Muzeem V. I. Lenina v Praze připravilo v sále Lenina muzea společnou výstavu „50 let sovětských ozbrojených sil“. Expozice výstavy zachycuje vznik a vývoj Rudé armády a zvláštní pozornost věnuje bojové činnosti a vítězné cestě Sovětské armády v období Velké vlastenecké války. Nosnou ideou výstavy je společná bojová družba Československé a Sovětské armády, počínaje účastí čs. rudoarmejců v občanské a intervenční válce v Sovětském Rusku, dále společné boje v mezinárodních brigádách na obranu republikánského Španělska proti španělskému a mezinárodnímu fašismu a hlavně pak bratrství ve zbraní, ukované v období druhé světové války. Závěr výstavy zobrazuje současnou bojovou sílu Sovětské armády, družbu bratrských armád Varšavské smlouvy.

Značný důraz klademe (již tradičně) na ústní propagandu, zvláště na vyobrazení centrálního stranického aktivu v armádě, popřípadě i v civilu, potřebnými argumenty. Maximální možnou měrou se snažíme zapojit do propagandistické činnosti k těmto výročím i prostřednictvím masových komunikačních prostředků.

Dosavadní slova zvýrazňují velký význam cílevědomého propracování metod a forem transformace vědeckých poznatků do praxe, do života společnosti. Chtěl bych upozornit na aktuálnost tohoto problému i z jiné strany. V tomto směru totiž často dochází k nejasnostem a zbytečným nedorozuměním. Z přírodních a technických věd se mechanicky odvozují naše možnosti působit na společenskou praxi bezprostředně, dokonce instrumentálně. Zapomíná se, že

naše pracovní výsledky působí na společenskou praxi především zprostředkovaně, skrze společenské vědomí. Jsou přitom jen jednou, i když významnou složkou tohoto vědomí. Těmito problémy se v poslední době důsledně zabýváme, zvláště naše historicko-osvětové oddělení. Chceme i na tomto úseku trvale dosahovat větší cílevědomosti a systematickosti.

VOJENSKÁ MYSL: *Která témata by měla být podle Vašeho názoru uveřejněna na stránkách našeho časopisu?*

S. HOCHSTEIGER: Jsem rád, že mi kladete tuto otázku. Sám jsem mohl tematiku uvést nebo nastínit velice obecně. Další naši pracovníci by mohli vyložit podrobněji některé uzlové body stanovené látky. Doporučuji Vám, aby naši pracovníci pro Váš časopis napsali několik studií: k prvnímu odboji a ke vzniku státu, k vojenským aspektům Mnichova a československo-sovětské vojenské spolupráci, popřípadě ještě další.

Dovolte mi, abych zakončil své odpovědi vyslovením určitého přání — neb mohu-li se tak vyjádřit — vědecké ctižádosti. Usilovali jsme a usilujeme o to, aby vojenská historiografie, vyzbrojená duchem tvůrčího marxismu, na základě objektivně pravdivého zobrazení vojenské minulosti našich národů promlouvala — řečeno obrazně slovy Bedřicha Engelse — jako největší básnička k naší socialistické přítomnosti, stala se ještě aktivnějším i přetvářejícím nástrojem činnosti strany, armády a celé naší socialistické společnosti.

Rozhovor připravil a vedl
podplukovník ing. Vladimír Grubner

Generálmajor Ing. Jan Voštera

UVÁDĚNÍ VOJSK DO BOJOVÉ POHOTOVOSTI

V dubnu vyšla nová **Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti** s platností od 1. 9. 1968, která se podstatně liší od dosud platné Směrnice.

V článku chci **vysvětlit základní podmínky**, které bezprostředně ovlivňují oblast uvádění do bojové pohotovosti ČSLA a ovlivnily proto i zpracování nové Směrnice. Hlavně chci poukázat na ty zásady uvádění ČSLA do bojové pohotovosti, které jsou rozhodující.

Vycházeli jsme z toho, že bojová pohotovost ČSLA je přímo závislá na **strategických cílech** imperialistického tábora, kterými i nadále zůstává likvidace socialistického zřízení. Toto chápu jako objektivní skutečnost.

Vzhledem k současnému poměru sil mezi oběma tábory, hlavně v jaderných prostředcích, je však dosažení výše uvedeného cíle **globální válkou pro vládnoucí kruhy Západu velmi riskantní**. Proto přešly na dlouhodobou strategii, jejíž podstatou je dělení konečného strategického cíle na řadu **vzájemně podmíněných a souvisejících dílčích cílů**. Přitom vynakládají ohromné prostředky na výzkum a vývoj, aby dosáhly kvalitativních změn ve vojenském poměru sil ve svůj prospěch. Přitom pokračují ve zdokonalování svých strategických úderných sil.

Přechod Západu na dlouhodobou strategii nazývanou „strategií pružné reakce“ **však nikterak neznamená, že se kapitalističtí vojenští strategové vzdali dosažení svého konečného cíle — globální válkou.**

Rozbor možností nepřítele, zejména v oblasti jaderných prostředků, ukazuje, že současný stav jeho ozbrojených sil mu dovoluje **zahájit válku s převapením a od samého začátku s použitím jaderných zbraní.**

Z rozborů vyplývá, že se musíme připravovat v podmínkách ČSSR na **nejhorší a přitom však z pohledu nepřítele na nejpravděpodobnější variantu zahájení a vedení příští možné války.** Všechny přípravy nepřítele tomu stále nejen nasvědčují, ale **toto nebezpečí soustavně zvyšují.**

Objektivní vyhodnocení strategických cílů a možností nepřítele musí mít odraz ve všech oblastech činnosti ČSLA a především v oblasti **uvádění ČSLA do bojové pohotovosti.** Proto jsme tuto problematiku od základu přehodnotili a snažíme se ji uvést v soulad s potřebami zabezpečení obrany státu.

Dosavadní Směrnice z r. 1962 zastarala především celkovým pojetím organizace uvádění vojsk do bojové pohotovosti v případě nenadálého napadení. Požadavky na bojovou pohotovost nejsou diferencovány a plně uvedeny do souladu s našimi lidskými a ekonomickými možnostmi. Samotný systém uvádění vojsk do bojové pohotovosti je poměrně složitý.

Výsledkem úsilí širokého kolektivu vojenských odborníků v této oblasti je nová Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti, která je **kvalitativně nová, progresivní a objektivně přihlíží ke všem dříve uvedeným podmínkám a možnostem.**

ZÁKLADNÍ POJMY BOJOVÉ POHOTOVOSTI ČSLA A NOVÉ ZÁSADY K UVÁDĚNÍ ČSLA DO BOJOVÉ POHOTOVOSTI

Považuji za prospěšné, abychom si při rozebírání a realizaci zásad nové Směrnice ujasnili některé základní pojmy ke snadší orientaci a k ujednání „odborného“ názvosloví.

Bojová pohotovost ČSLA je schopnost vojsk přejít z mírové činnosti k organizovanému plnění bojového úkolu v určeném čase a prostoru a schopnost úspěšně vést bojovou činnost v soudobých podmínkách.

Bojová pohotovost ČSLA v sobě zahrnuje zejména **tyto oblasti:**

- morální a politické uvědomění a kázeň všech vojáků;
- velitelský sbor (kádry — počet, odborná úroveň připravenosti, rozmístění);

- uvádění vojsk do bojové pohotovosti;
- mobilizaci vojsk, štábů, týlových a teritoriálních útvarů a zařízení;
- znalost nepřítele a z toho vyplývající organizaci a vedení průzkumu;
- stálou protivzdušnou obranu vojsk a státu;
- výcvik vojsk, jejich přípravu k boji;
- velení vojskům v soudobých operacích;
- bojovou techniku (množství, technický stav);
- komplexní zabezpečení bojové činnosti;
- materiálně technické, letištní a zdravotnické zabezpečení;
- materiální a organizační zabezpečení spojení a utajení.

Bojový poplach je systém opatření, kterým jsou štáby, vojska, ústavy a zařízení uváděna v nejkratším čase do nejvyššího stupně bojové pohotovosti k plnění bojového úkolu a k uskutečnění mobilizace.

Zvýšený stupeň pohotovosti zahrnuje opatření, která zabezpečují postupný, rychlý a organizovaný přechod z mírové činnosti na činnost po vyhlášení bojového poplachu.

Mobilizace je z hlediska bojové pohotovosti systém opatření k uvádění těch vojsk do bojové pohotovosti, která se v období přímého ohrožení státu doplňují nebo mobilizačně vytvářejí.

Pojem mobilizace a mobilizační pohotovost vysvětluje branný zákon.

Mobilizační poplach je nový způsob doplnění útvarů na válečné počty. Vojáci v záloze se povolávají zpravidla péčí útvaru z místa nejbližšího okolí posádky a urychleně se zařazují do jednotek.

V souhlase s těmito **základními pohledy na obsah bojové pohotovosti ČSLA** jsme přistoupili k **rozpracování zásad k uvádění ČSLA do bojové pohotovosti**, tj. prakticky jedné z široké škály oblastí bojové pohotovosti.

1. V nové Směrnici jde o to, že uvádění vojsk do bojové pohotovosti je **diferencováno podle bojového předurčení svazků, útvarů a zařízení**.

Doposud jsme vyžadovali, aby byla všechna vojska (bez ohledu na mírovou dislokaci) na vysokém a stálém stupni bojové pohotovosti. To není z hlediska podmínek a úkolů ČSLA nutné a vzhledem k ekonomickým dopadům ani možné a reálné. Nová Směrnice vychází z toho, že **všechny** útvary a svazky při nenadálém napadení nebudou **současně zahajovat boj s nepřítelem**. Některé z nich zahájí boj skutečně okamžitě a jiné po určité době tak, jak stanoví zvláštní dokumentace.

Podle těchto zásad jsou vojska ČSLA rozdělena do tří kategorií:

Do I. kategorie jsou zařazeny všechny svazky a útvary se skutečně stálou bojovou pohotovostí, které jsou vyčleněny k plnění bojových úkolů bezprostředně po vyhlášení bojového poplachu.

Do II. kategorie jsou zařazeny svazky, útvary a zařízení s tzv. **bojovou a mobilizační pohotovostí**, které budou částí sil připraveny k plnění bojových úkolů bezprostředně po bojovém poplachu a všemi silami až po zmobilizování.

Do III. kategorie jsou zařazeny svazky, útvary, ústavy a zařízení jen s mobilizační pohotovostí, které budou připraveny k plnění bojových úkolů až po zmobilizování.

Jak je vidět, **výraznou úlohu** při zabezpečování bojové pohotovosti ČSLA mají **útvary I. kategorie**.

Jde především o pohraniční útvary a svazky, některé určené vojskové útvary a svazky PVOS. Počítá se s nimi k plnění bojových úkolů bezprostředně po vyhlášení bojového poplachu. Je samozřejmé, že jejich mírová naplněnost by měla zabezpečit organizované zahájení boje v co nejkratší době.

2. Druhou podstatnou změnou v nové Směrnici je **nové pojetí systému uvádění ČSLA do bojové pohotovosti**, který se zjednodušuje, jednoznačně řeší **způsob a metodu vyvedení vojsk zpod úderu a vytváří podmínky k následujícím plnění úkolů nebo k zahájení mobilizace**.

V čem vidíme toto zjednodušení?

a) Proti dřívějším 7 signálům (do r. 1966 9 signálů) pro jednotlivé druhy poplachů, mobilizace a dosažení stupňů pohotovosti se Směrnicí stanoví jen dva signály k vyhlášení bojového poplachu a jeden k vyhlášení všobecné mobilizace.

Vyhlášení poplachu s cílem **prověrky bojové pohotovosti** bude realizováno i nadále **na ústní nebo písemný rozkaz** bez použití signálu.

Signál DRUŽICE, který slouží k prověrce pronikání signálů v celoarmádním rozsahu, zůstává v platnosti.

Nový systém uvádění vojsk do bojové pohotovosti vytváří podmínky k okamžitému přechodu k plnění bojových úkolů a současně ponechává možnost

rychle uvést ozbrojené síly do stavu vysoké bojové pohotovosti, aniž bychom je musili k bojové činnosti vzhledem k dané situaci použít.

Činnost vojsk při bojovém poplachu bude podle nové Směrnice na oba signály až do průchodiště (shromaždiště) stejná. Rozdíl mezi těmito signály se tedy neprojevuje ve vlastní náplni bojového poplachu, ale až v činnosti po poplachu.

b) Pro případ postupného narůstání nebezpečí války je namísto dosavadních tří stupňů pohotovosti (3. stupeň — ORAVA, 2. stupeň — BLANÍK, 1. stupeň — SOKOLOVO) stanoven tzv. **zvýšený stupeň pohotovosti**. Jednotlivá opatření jsou přitom nařizována ne jako dosud signálem, ale **po linii přímé podřízenosti šifrovkou a linkovými pojítky**.

Vycházíme přitom z několikaleté praktické realizace těchto opatření u vojsk, kdy dosud nikdy nebyl vyhlášený stupeň ponechán beze změn a vždy byly na jedné straně vydávány doplňky a na druhé straně stanovovány výjimky z daného stupně, podle vzniklé situace a potřeby jednotlivých útvarů.

Opatření k realizaci zvýšeného stupně jsou zahrnuta v „TABULCE“ (zvlášť pro pozemní vojsko a zvlášť pro PVOSL), která umožňuje, podle stupně narůstání nebezpečí, včas vydat potřebná opatření k zvýšení stupně pohotovosti vojskům.

Obě tabulky jsou ve všeobecné části stejné. Opatření jsou seřazena postupně od nižšího k vyššímu a k usnadnění velení budou ještě odlišena barvami.

Další části Tabulky vyjadřují opatření druhů vojsk.

c) **Celoarmádní systém vyhlášení signálů bojové pohotovosti a vyzkoumání štábů a vojsk zůstává v podstatě beze změn**. Vyhlášení signálů půjde tedy i nadále po linii:

- přímé podřízenosti (dispečinkem OD);
- stálých rádiových stanic;
- posádkových ústředí;
- sítě výstrahy PVOS a dispečerské služby k řízení leteckého provozu.

Současný systém vyhlášení signálů v rámci ČSLA zabezpečuje jejich proniknutí do bojových útvarů během několika minut.

Již nyní jsou zkoušena a budou postupně zaváděna technicky spolehlivá zařízení k vyzkoumání a vyhlášení signálů (SPZ — stálé poplachové, SVITAVA, ŠIMON).

SPZ (stálé poplachové zařízení) zabezpečuje automatické vyhlášení bojového poplachu od dozorcího až do rajónů jednotek i k detašované jednotce a k vojákům z povolání do ucelených sídlišť. Vyhlášení trvá několik vteřin. Přitom je zabezpečena i zpětná kontrola proniknutí vyhlášení. Zařízení jsou již nyní přednostně dodávána útvarům I. kategorie.

ŠIMON — nahradí dnes již málo vyhovující systém obálek s hesly k pro-
věření oprávněnosti předání signálu a hlavně zamezí zneužití signálů.

Úkol je v etapě rozpracování.

SVITAVA — zabezpečí automatické vyzkoumání funkcí v mimopracovní době, na kterémkoli místě území našeho státu.

Úkol je rovněž v etapě rozpracování.

d) V nové Směrnici se direktivně **nestanoví časové normy k dosažení pohotovosti v poplachových prostorech**. Tyto normy stanoví příslušní velitelé podle zásad, uvedených v Prováděcím nařízení a konkrétních podmínek jednotlivých štábů a vojsk. Pro tvorbu objektivních norem se vytváří podmínky

nařízením NGŠ, které ukládá velitelům svazů analyzovat do 30. 4. 1968 dosavadní plány uvádění do bojové pohotovosti a přehodnotit normy metodou kritické cesty jako podklad k dalšímu zpracování nových plánů.

Prováděcí nařízení stanoví direktivně jen normy:

— **k proniknutí signálu v rámci útvaru v jedné posádce a k opuštění kasáren útvarů od obdržení signálu** (bez části pohyblivých zásob útvaru, které se nakládají).

Tuto normu stanovil již doplněk k Směrnici z r. 1966 proto, že dříve stanovená norma k opuštění posádky při rozdílné velikosti posádek i počtu útvarů v nich nebyla reálná. Na základě prověrek bojové pohotovosti i zkušebních zaměstnání v posledních dvou letech lze učinit závěr, že takto upravená norma u útvarů, kde nemohou být vytvořeny v době platnosti Směrnice podmínky ke splnění normy, stanoví normu opuštění kasáren velitel vojenského okruhu. Stanovená norma k opuštění kasáren a dosažení pohotovosti ve shromaždišti je platná i k uvedení útvaru do bojové pohotovosti při pobytu ve VVP, na soustředěních atd.,

— dále jsou **centrálně stanoveny dílčí normy**, kterými je limitován např. pobyt vojsk ve shromaždišti (průchodišti), rychlost přesunu a rozvinutí prostředků k zahájení boje. Tyto normy vycházejí z platných předpisů i ověření v rámci zkušebních zaměstnání.

Tímto řešením dojde k podstatnému zrealnění časových norem z hlediska konkrétních podmínek útvarů.

Vcelku ve srovnání s dosavadní Směrnicí, podle které všechna vojska bez rozdílu bojového předurčení měla stanovená stejné normy k opuštění posádek a dosažení pohotovosti v poplachových prostorech, vychází nová Směrnice z reálných možností a časové normy jsou diferencovány. Stanovené zásady se projeví zvláště u útvarů II. a III. kategorie, kde se normy dosažení pohotovosti v poplachových prostorech prodlouží.

e) **V nové Směrnici se sjednocují a přesně vymezují názvy a charakter poplachových prostorů.** Nově se zavádí pojem „průchodiště“, platný pro vojska I. kategorie, který lépe než „shromaždiště“ vystihuje charakter činnosti vojsk v těchto prostorech.

f) **Týlové zabezpečení** organizujeme v souladu s plánem bojového použití vojsk. Celoarmádně se sjednocuje uložení materiálu na bojových vozidlech k vybavení jednotlivce v poli. **Do r. 1968 budou útvary postupně zabezpečovány paletami k uložení a vymezení pohyblivých zásob materiálu všeho druhu.**

Některá ustanovení Směrnic a Prováděcích nařízení v části materiálního zabezpečení jsou odchylná od ustanovení dosavadních předpisů (zejména Všeob-26-3). Tyto odchylky se týkají především útvarů I. a II. kategorie.

Změny těchto platných předpisů budou dočasně legalizovány Prováděcím nařízením NGŠ a doplňky (opravami) předpisů.

g) **Systém spojení a velení** při uvádění vojsk do bojové pohotovosti **zůstává v podstatě beze změn.** Vybudováním vzdušných vedení a použitím úložných kabelů zvýší se však spolehlivost spojení do průchodišť vojsk I. kategorie.

h) Prováděcími nařízeními se **sjednocuje a zjednodušuje obsah dokumentace bojové pohotovosti na všech stupních velení.**

Doposud byl pro každý druh bojového poplachu zvláštní plán. Vojska také musela prakticky nacvičovat několik různých činností podle druhů vyhlášení poplachu. Podle nových zásad je činnost při jakémkoliv poplachu až do shro-

maždiště (průchodiště) stejná. Postačuje tedy jeden plán a ten bude sloužit k řízení, nácvikům i prověrkám bojové pohotovosti.

Nová Směrnice stanoví zásady, upřesňuje a sjednocuje rozsah dokumentace bojové pohotovosti na všech stupních velení až do jednotky vto. Přitom obsah dokumentace na stupni pluk vychází z poznatků zkušebních zaměstnání.

Kritéria hodnocení prověrek uvádění vojsk do bojové pohotovosti jsou ve Směrnici rozpracovány po jednotlivých kategoriích vojsk, což zabezpečuje objektivnější hodnocení než dosud, kdy se na naplněný i rámcový útvar kladly stejné požadavky. Novými ukazateli hodnocení je zdůrazněn význam bojového rozdělení, podle kterého se bude hodnotit i procento vyvedených vojsk a techniky.

Při hodnocení prověrek se bude přihlížet i ke konkrétní situaci a podmínkám prověřovaného svazku, útvaru nebo zařízení.

3. Zvláštnosti u letectva a vojska PVOS.

Pokládám za účelné uvést některá základní opatření uvádění do bojové pohotovosti frontového letectva a vojska PVOS.

Včasně zabezpečení uvedení letectva a vojska PVOS do bojové pohotovosti je řešeno vytvořením pohotovostního systému PVOS a pohotovostního systému frontového letectva.

Pohotovostní systém prostředků PVOS je trvale organizován. Hotovostní síly a prostředky tohoto systému jsou stanovovány na základě situace a nutnosti a mohou být měněny.

Nutnost zřízení pohotovostního systému letectva polních vojsk byla vyvolána tím, že toto letectvo by nebylo bez takového systému schopno včas zahájit plnění prvních bojových úkolů v případě nenadálého napadení.

Zavedení tohoto systému vyžaduje ovšem vytvoření všech podmínek (materiálních, lidských, ubytovacích, k velení a navedení hotovostních sil). Proto předpokládáme zavádět tento systém postupně.

Počet, složení a stupeň pohotovosti hotovostních sil a prostředků u polního letectva stanovíme obdobně, jako u PVOS a podle vývoje situace jej budeme měnit (zvyšovat nebo snižovat).

V nové Směrnici je řešena i bojová pohotovost vojskového letectva, což v dosavadní Směrnici nebylo. Tímto jsou sjednoceny u všech vrtulníkových jednotek časové normy při uvádění do bojové pohotovosti.

Z á v ě r

V článku jsem se zaměřil na objasnění zásad nové Směrnice pro uvádění ČSLA do bojové pohotovosti. Rozhodující faktor spočívá v tom, že celková koncepce uvádění naší armády do bojové pohotovosti je plně podřízena závěrům, souvisejícím s možností rozpoutání příští války s překvapením a od samého začátku vedené jadernými prostředky.

Všechny varianty možného zahájení války jsou nepoměrně jednodušší a proto nepotřebují speciální řešení.

Vcelku mohu konstatovat, že zásady, na jejichž základě jsou Směrnice a Prováděcí nařízení rozpracovány:

— jsou teoreticky podloženy, ověřeny na několika zkušebních zaměstnáních a vycházejí z reálných možností ČSLA i ekonomiky státu;

— vytvářejí podmínky k včasnému uvedení ČSLA do bojové pohotovosti a k okamžitému přechodu k plnění bojových úkolů v případě nenadálého napadení;

— mají obecnou platnost a mohou být postupně aplikovány na celý obranný systém ČSSR.

Upozorňuji, že novou Směrnicí, která je perspektivní, nebude možné u řady útvarů a zařízení plně realizovat již dnem 1. 9. 1968. Požadavky, zejména na úseku materiálního zabezpečení, jsou natolik náročné, že bude nezbytné připravovat u vojsk materiální podmínky postupně tak, aby v celé ČSLA byla do všech důsledků realizována nejpozději do r. 1970—71.

Tolik tedy z mé úrovně — jako jednoho z autorů nové Směrnice.

Již mnohokrát jsme se přesvědčili, že vydání sebelepšího rozkazu, nařízení, směrnice zdaleka neznamena jeho plné pochopení a tím méně uvedení v praktický život.

Článek měl přispět k ještě lepšímu pochopení Směrnice a záleží teď na každém jednotlivci, jak odpovědně ji prostuduje, rozpracuje a uvede v život.

Příprava teritoriálních orgánů a štábů

Hlavní cíl a systém přípravy příslušníků teritoriálních orgánů a štábů

Hrozba nenadálého zahájení války vyžaduje, aby teritoriální orgány a štáby zaměřily přípravu především na dosažení schopnosti k rychlému převzetí pevného a organizovaného řízení ve všech oblastech obranného systému. Přitom jejich činnost má vycházet z centrálně stanovených zásad vertikálního řízení a z úzké součinnosti mezi jednotlivými resorty státní správy v horizontální návaznosti.

To nás nutí uvádět úroveň a formy přípravy teritoriálních funkcionářů do souladu s požadavky, které vycházejí ze správného pochopení soudobých zásad vedení raketové jaderné války. Dále z požadavků kladených na zvládnutí a dovednost samostatně a iniciativně se rozhodovat, nepřetržitě řídit činnost podřízených (vojsk, organizací, zařízení a prostředků) a všestranně zabezpečovat jejich činnost v podmínkách specifických pro naše teritorium — za širokého používání zbraní hromadného ničení, letectva a výsadků všeho druhu, při zamoření rozsáhlých prostorů a vyřazení důležitých politických, ekonomických i komunikačních center.

Systém přípravy bude vycházet z analýzy stavu připravenosti jednotlivých vedoucích funkcionářů. Na základě získaných poznatků bude vhodné rozplánovat metodiku i obsahovou náplň přípravy na několik let dopředu s přihlédnutím k perspektivnímu rozvoji vojenství a vědeckotechnické revoluce v našich podmínkách.

Cíle a zaměření přípravy teritoriálních orgánů a štábů budeme diferencovat a volit nejen z hlediska jednotlivých stupňů velení a řízení, ale především z hlediska úkolů, teritoriálního umístění a též charakteru pravděpodobného nepřátelského napadení (např. jiný charakter úkolů bude mít západočeský kraj a jiný např. středoslovenský kraj).

Domnívám se, že by vedoucí funkcionáři jednotlivých resortů státní správy na centrálním, krajském i okresním stupni měli být připravováni

a) na společných zaměstnáních, na nichž budou řešeny globálně otázky obranného systému;

b) v rámci jednotlivých resortů státní správy, diferencovaně podle stupňů řízení a specifických požadavků jednotlivých teritoriálních oblastí a případně i se zaměřením na získání návyků a prohloubení odborných znalostí,

c) v internátních školách a kursech.

ad. a) **Společnou přípravu** vedoucích funkcionářů, kteří se rozhodujícím způsobem podílejí na řešení otázek obrany a ochrany teritoria na tom, či onom stupni, by bylo vhodné zaměřovat především na rozšíření znalosti o možnostech vzniku a charakteru soudobé války, vedení vojenských operací a využití bojových prostředků v soudobých podmínkách, zejména na začátku války. Učít je hlouběji a všestranněji chápat zásady integrovaného obranného systému.

Ujasněním úlohy, místa, působnosti a náplně práce komisí obrany a jednotlivých podsystemů vytvoříme podmínky pro vzájemnou součinnost a správnou představu o komplexní činnosti teritoriálních orgánů. Společnou přípravu na jednotlivých stupních by měla připravovat komise obrany. Její celkovou organizaci a průběh by měl většinou zabezpečovat vojenský podsystem v součinnosti s ostatními resorty státní správy.

Kromě dalších otázek bychom měli při společných zaměstnáních vycházet především:

- z doktrinárních zásad a poznatků soudobého pojetí vojenské strategie;
- ze současných možností sil a prostředků pravděpodobného nepřítele a způsobů, kterými může napadnout naše státní území;
- z nutnosti maximálního zabezpečování stoupajících potřeb polních vojsk;
- ze zabezpečování obrany a ochrany a organizovaného života na teritoriu jako celku i podle činnosti jednotlivých resortů státní správy v období příprav, ale zejména v průběhu příští možné války a podle specifických podmínek našeho státního území — jako hlavní náplně společné přípravy;
- a konečně i ze současného stavu připravenosti teritoriálních orgánů a štábů jednotlivých stupňů.

Rozsah i náplň této společné přípravy může být různá, jiná bude na centrálním stupni, jiná na krajském nebo okresním stupni, ale v každém případě by měla mít za cíl dát vedoucím funkcionářům správnou představu o úkolech a potřebách obranného systému v celém komplexu.

ad. b) **Přípravu podle jednotlivých resortů státní správy** mají řídit vedoucí funkcionáři jednotlivých resortů státní správy, kteří již byli připraveni k plnění svých úkolů na společných zaměstnáních.

Při této přípravě můžeme vycházet ze základních témat pro společnou přípravu vedoucích funkcionářů, ovšem pouze v takovém rozsahu, abychom vytvořili základní předpoklad k správnému pochopení charakteru soudobých válek a funkce obranného systému a tak zabezpečili správné a komplexní řešení odborných problémů.

Ve vojenském podsystemu můžeme přípravu teritoriálních funkcionářů a štábů zaměřit na zvládnutí především:

- komplexního operačního plánování jak z hlediska přípravy státního území, tak i činnosti vojsk na teritoriu;
- zabezpečování a doplňování polních vojsk osobami, bojovou technikou a materiálem všeho druhu;

— řízení bojové činnosti na teritoriu (např. proti nepřátelskému letectvu, výsadbám, proniknuvším malým jednotkám apod.);

— metodiky práce na válečných pracovištích;

— řízení činnosti vojenských útvarů a jednotek při ochraně státního území proti účinkům zbraní hromadného ničení, při vyprošťovacích akcích, při zabezpečování přesunů, organizaci zásobování, dopravy apod.;

— řízení systému varování a radiačního, biologického a chemického průzkumu na území státu;

— na metodickou i praktickou pomoc při přípravě obyvatelstva a další činnost ve prospěch orgánů ostatních podsystémů.

Na odborných zaměstnáních se připravují důstojníci specialisté (spojáři, chemici, ženisté atd.) ve svých odbornostech.

U politického podsystému můžeme přípravu funkcionářů i orgánů zaměřit především na:

— zabezpečení úkolů vyplývajících z ideologického působení na všechny skupiny obyvatelstva podle dané situace (např. před zahájením války, v době jejího zahájení, v zamořených prostorech apod.);

— organizační opatření k zabezpečení stranické a politické práce na počátku raketové jaderné války (při jaderných úderech, evakuaci apod.);

— různé formy politického působení v různých situacích a v boji proti nepřátelskému vedení psychologické války.

Na některých soustředěních můžeme dále podrobně rozebírat různé problémy, např. ekonomické, psychologické, filosofické apod. k prohloubení odborné politické připravenosti vybraných funkcionářů.

U dalších resortů státní správy se zaměříme především na:

— ekonomické zajišťování požadavků ozbrojených sil na frontě a zabezpečování nejn nutnějších potřeb obyvatelstva;

— ochranu, pomoc a další zabezpečování postiženého obyvatelstva, výrobních kapacit a organizovaného života na území státu, včetně odstraňování následků napadení;

— ochranu objektů důležitých pro další vedení války apod.;

— zajišťování podmínek k řízení národního hospodářství a státu v průběhu války.

U bezpečnostního podsystému pak zejména na:

— otázky státobezpečnostní ochrany;

— zajišťování klidu a pořádku na území státu, protipožárních opatření, především v ohniscích zásahů, ochranu objektů zvláštní důležitosti apod.;

— na opatření ve prospěch ozbrojených sil, zejména z hlediska zabezpečování přesunů;

— boj s nepřátelskou průzkumnou a diverzní činností apod.

ad. c) **Dlouhodobé školení**, zejména vedoucích pracovníků teritoriálních orgánů a štábů, zabezpečíme ve školách a kursech, jejichž náplň zaměříme na zvládnutí teritoriální problematiky operačního nebo odborného směru.

Již z této stručné charakteristiky směrů přípravy funkcionářů teritoriálních resortů státní správy vyplývá složitost celé problematiky a náročnost na správné sladění přípravy jednotlivců a štábů — jako základního předpokladu pro zabezpečení rychlého a organizovaného řízení celého obranného systému našeho státu.

Metody a formy přípravy

Domnívám se, že metody a formy přípravy teritoriálních orgánů a štábů mají vycházet z perspektivního rozvoje obranného systému našeho státu a celou koncepci a obsah jednotlivých forem máme podřídit hlavnímu zaměření přípravy teritoriálních orgánů v jednotlivých letech. Půjde především o studium a zvládnutí systému řízení jak při centralizaci v době zahájení války, tak i v rámci působnosti jednotlivých resortů státní správy, zavádění prvků mechanizace a automatizace práce orgánů a štábů a osvojení si nově vycházejících poznatků, směrnic a předpisů a výsledků vývoje doktrinárních zásad a prostředků vedení války.

Je nezbytné, aby funkcionáři všech resortů státní správy se připravovali k tomu, co budou potřebovat k plnění svých funkcí především ve válečném zařazení.

Zatímco metody a formy přípravy velitelů a štábů ve vojenském podsystemu vycházejí podle dosavadní praxe z SM-oper-2, hlava II, ovšem se zaměřením obsahové náplně celé přípravy a problematiku teritoria, budou se metody i formy přípravy funkcionářů u ostatních resortů státní správy značně lišit. Rozdílnost forem přípravy je dána charakterem činnosti, situací i zaměřením práce jednotlivých funkcionářů zejména v ekonomické oblasti a zčásti i bezpečnostní oblasti. V těchto oblastech budou převažovat formy samostatného studia a několikadenní, případně i několikatýdenní soustředění, na nichž budou funkcionáři připravováni formou přednášek, seminářů i skupinových cvičení teoreticky i prakticky k plnění svých úkolů podle zařazení.

V teritoriálních štábech vojenské oblasti jsou formy i rozsah jednotlivých zaměstnání stanoveny směrnicemi a pokyny nadřízených a jsou plynule řešeny samostatným studiem, velitelskými zaměstnáními, shromážděními a štábními nácviky. Některé formy přípravy (válečné hry, štábní cvičení na mapách, velitelsko-štábní cvičení a speciální teritoriální cvičení) probíhají zpravidla (zejména u vyšších teritoriálních štábů) jednou za dva až tři roky a jejich rozsah i zaměření jsou uvedeny v příslušných výcvikových dokumentech teritoriálních štábů.

Společnou přípravu vedoucích funkcionářů jednotlivých resortů státní správy je vhodné organizovat formou samostatného studia, přednášek, diskusí, seminářů, ukázek filmů apod. a jen v některých případech formou krátkých letůček.

Příprava v jednotlivých resortech státní správy, kromě přednášek a seminářů, může probíhat převážně formou samostatného studia a praktických zaměstnání (letůčky, skupinová cvičení apod.) s cílem nejen rozšířit vědomosti, ale i získat potřebné návyky při plnění stanovených úkolů.

Jako vrcholnou a nejnáročnější formu přípravy teritoriálních orgánů a štábů považujeme součinnostní teritoriální cvičení, která řídí ústřední řídicí orgán obranného systému, a proto této formě přípravy teritoriálních štábů budeme věnovat mimořádnou pozornost.

Možný postup při přípravě součinnostních teritoriálních cvičení

Jak jsem se zmínil součinnostní teritoriální cvičení jsou vrcholnou formou operační přípravy, která shrnuje všechny oblasti v jednotný systém obrany a ochrany teritoria.

Součinnostní teritoriální cvičení probíhají na všech stupních teritoriálního vedení za účasti všech resortů státní správy. Přípravuje je a řídí ústřední řídicí

orgán obranného systému. Řešíme na nich komplexní obranu a ochranu území okresů, krajů nebo válečného konfliktu. Mohou být jednostupňová nebo více-
stupňová.

Součinnostní teritoriální cvičení připravujeme v určitých etapách, které zpravidla zahrnují:

- ujasnění téma cvičení, jeho rozsah a způsob provedení, stanovení učebních případně i zkušebních úkolů pro celé cvičení i pro jednotlivé resorty státní správy;
- přípravu ideového pojetí cvičení (pouze u cvičení velkého rozsahu);
- zpracování zámyslu cvičení;
- zpracování námětů, organizačních směrnic, plánů provedení a dalších potřebných dokumentů.

Při těchto cvičeních zpravidla zařazujeme operační skupinu štábu polních vojsk. Pro tuto skupinu připravujeme pouze částečné podklady, a to v takovém rozsahu, aby z nich mohli připravit informace o činnosti vojsk na frontě a požadavky na doplňování polních vojsk osobami, materiálem, technikou apod. K tomu ovšem dbáme, aby vzájemný vztah byl pouze součinnostní a nenarušoval zejména na stupni okruh a armáda teritoriální velení ve vertikální návaznosti.

Při součinnostních teritoriálních cvičeních vycházíme z jednoho zámyslu a jednoho námětu a připravujeme centrální plán provedení cvičení. Učební cíle a úkoly, směrnice, podrobné plány provedení cvičení a případně další dokumenty pak podrobně rozpracovávají jednotlivé resorty státní správy.

Z celé oblasti těchto otázek chtěl bych ukázat na některé problémy, které přímo souvisí s přípravou součinnostních cvičení.

a) Na základě poznatků o stavu připravenosti jednotlivců a pracovních kolektivů a po uvážení směrnic o zaměření cvičení přistupujeme **ke stanovení učebních cílů a úkolů**.

b) U součinnostních teritoriálních cvičení většího rozsahu připravujeme **ideové pojetí cvičení**, ve kterém kromě úvah o způsobu, rozsahu i průběhu cvičení vyjadřujeme na schématu způsob a rozsah napadení teritoria nepřítel-
em (jadernými prostředky, letectvem, výsadky apod.).

Na základě toho pak rozpracováváme otázky související s řízením jak celkové činnosti na teritoriu, tak i podle jednotlivých resortů státní správy.

V pojetí cvičení dále zpravidla vyjadřujeme problémy a požadavky, které budou kladeny na součinnost mezi resorty státní správy, základní etapy (epi-
zody) cvičení apod.

c) V písemné části **zámyslu cvičení** uvádíme téma cvičení, jeho cíle a úkoly, způsob provedení, výchozí situaci a zámysl činnosti pro západní a východní. V případě, že cvičení probíhá po etapách, pak učební cíle a zámysl stran uvádíme pro každou etapu zvlášť.

V zámyslu pro stranu východní uvádíme zvlášť činnost pro vojenskou, politickou, ekonomickou a bezpečnostní oblast a vyjádříme v něm hlavní myšlenky, které chceme při cvičení realizovat.

V grafické části zámyslu uvádíme výchozí situaci na teritoriu, zámysl napadení (jadernými zbraněmi, letectvem a výsadky), zámysl cvičných mobilizačních opatření, přesunů vojsk, likvidace výsadků na teritoriu, opatření k zabezpečení výrobní kapacity, manévr zásobami, evakuační prostory apod.

Prvořadou pozornost při přípravě zámyslu věnujeme následkům napadení nepřítele, zejména jadernými zbraněmi, letectvem a výsadky. K dosažení reálné přestavby je zpravidla potřeba v jednotlivých etapách předem propočítat následky nepřátelských úderů, ztráty, narušení dopravy a výrobního procesu apod., výsledky zaznamenat v příslušných tabulkách a porovnat, zda-li rozsah napadení dovoluje splnit stanovené cíle a úkoly v jednotlivých resortech státní správy a odpovídá možnostem pravděpodobného nepřítele.

Další důležitou otázkou při přípravě zámyslu součinnostního cvičení je požadavek, aby příslušný teritoriální stupeň cvičil na svém území a co nejvíce byla zachována situace na jeho teritoriu. To je zvlášť důležité nejen pro vojenský a politický, ale především pro ekonomickou a bezpečnostní oblast.

Již těchto několik úvah ukazuje, že zpracování zámyslu vyžaduje velmi úzkou součinnost mezi jednotlivými obrannými resorty státní správy, přičemž ústřední řídicí orgán obranného systému bude zpravidla celou práci řídit a koordinovat s plným využitím vojenského podsystemu.

d) **V námětu** rozpracováváme kromě všeobecné situace, situace zvláštní a zpráv o nepříteli tyto další statě:

- ekonomickou situaci, stručně zahrnující údaje z úseku výroby, dopravy, spojení, vnitřního obchodu, výstavby, vodního hospodářství, pracovních sil a dalších úseků;

- politickou situaci na teritoriu, v níž stručně rozebíráme nálady na teritoriu, případné paniky, spolehlivost zázemí podle prostorů a další charakteristické momenty morálního stavu obyvatelstva;

- státobezpečnostní situaci na teritoriu — pouze v hlavních rysech;

- doplňující údaje např. o směru a síle větru, stavu komunikační sítě, údaje o materiálně technickém zabezpečení apod.

Jako přílohy k námětu připravujeme mapu, na které jsou uvedeny všechny další potřebné údaje pro správné pochopení výchozí situace cvičícími štáby a v dalších přílohách pak podrobnější údaje ke cvičnému plánu rozvinutí vojsk, materiální situaci apod.

e) **V přípravě součinnostního teritoriálního cvičení** zpracujeme další dokumenty, např. plán provedení cvičení, různé rozbory, přehledy ztrát po napadení v jednotlivých prostorech, grafikony přeprav, metodiku úderů jadernými zbraněmi a letectvem nepřítele a řadu dalších podkladů jak pro řízení cvičení, tak i pro přípravu rozhodčí služby. Každý resort státní správy si připravuje pak další odborné dokumenty podle svých potřeb. Hlavní pozornost věnujeme přípravě plánů provedení cvičení podle jednotlivých resortů státní správy. Tyto plány zpracujeme velmi podrobně a věnujeme velkou péči při součinnostních jednáních mezi oblastmi obranného systému.

Někdy se stává, že ve snaze vytvořit složitou situaci a donutit cvičící k práci v časové tísní je dávana neuměřeně krátká doba na prostudování materiálů k další etapě cvičení nebo k další situaci. To má často velmi nepříznivý vliv na celý průběh cvičení a proto je vhodné reálnost času daného ke studiu materiálů předem přezkoušet, zejména u těch podsystemů, kde se projevuje menší praxe při řešení složité situace.

f) **Rozhodčí služba** má vždy velký podíl na úspěchu a kvalitě součinnostních teritoriálních cvičení. Je proto potřeba velmi pozorně vybírat pro rozhodčí službu takové funkcionáře, kteří dobře zvládlí jak teoreticky, tak i prakticky tu funkci, ke které jsou určováni jako rozhodčí.

Rozhodčí službu pro součinnostní cvičení připravujeme zpravidla ve třech etapách:

- ve všeobecné části přípravy;
- ve speciální instruktaži (podle jednotlivých podsystémů);
- v samostatné přípravě.

Ve všeobecné části přípravy seznamujeme rozhodčí všech resortů státní správy centrálně s celou organizací cvičení, se zámyslem, učebními cíli a úkoly, předpokládaným průběhem cvičení, organizací ředitelství cvičení, rozhodčí služby, způsobem cvičení, spojením a dalšími organizačními opatřeními.

Speciální přípravu příslušníků rozhodčí služby řídí již zpravidla vedoucí funkcionáři cvičení jednotlivých resortů státní správy a má za cíl spolehlivě připravit rozhodčí službu k plnění stanovených úkolů speciálnosti.

Samostatnou přípravu rozhodčích řídí rovněž vedoucí funkcionáři jednotlivých resortů státní správy za pomoci příslušníků ředitelství cvičení, kteří zabezpečují správné pochopení plnění úkolů i z hlediska návaznosti na ostatní oblasti obranného systému.

Příprava rozhodčí služby je nedílnou a velmi důležitou částí přípravy celého cvičení a proto na ni pamatujeme již v průběhu zpracování dokumentů pro cvičení.

V této stati jsem uvedl jen některé názory a zkušenosti z přípravy některých součinnostních teritoriálních cvičení. Domnívám se, že v každém případě je potřeba přípravu těchto cvičení co nejvíce přiblížit předpokládané činnosti cvičícího stupně v jeho konkrétní situaci a na jeho území, rozsah napadení konkrétního území rozpracovávat podle možností, zámyslů a doktrinárních zásad pravděpodobného napřítele a učební cíle a úkoly volit podle charakteru cvičení a zejména podle stupně připravenosti příslušníků jednotlivých podsystémů.

Z á v ě r

Příprava teritoriálních orgánů a štábů u nás probíhá již řadu let.

Novým pojetím obrany státního území dostává však jiný charakter a vzhledem k různorodosti, která vyplývá z činnosti nejen ve vojenské oblasti, ale i stranickopolitické, ekonomické a bezpečnostní oblasti, je podstatně složitější, než u polních štábů. Složitost této přípravy pramení i z nestejněměrné připravenosti příslušníků jednotlivých resortů státní správy.

Myslím, že již tato skutečnost vyžaduje, abychom ještě před uskutečněním změn v organizační struktuře územních orgánů zahájili širokou teoretickou přípravu příslušníků všech oblastí obranného systému.

FRONTOVÉ LETECTVO v útočné operaci ARMÁDY

Splnění bližšího úkolu frontu předpokládá úspěšně splnit útočnou operaci armády prvního sledu. Proto i všechny frontové prostředky, včetně letecké armády, musí svojí činností vytvářet podmínky k úspěchu prvosledové armády.

Palebné prostředky a možnosti vševojskové armády jsou vlivem zařazení raketových útvarů s prostředky jaderného napadení velmi mohutné a efektivní. Zvýšil se palebný dosah armády (až 200 km), takže velitel armády může řešit mnohem hlubší a rozsáhlejší palebné úkoly než dříve, kdy byl odkázán jen na klasické dělostřelectvo (do 30 km). I možnosti soustředit palbu raketových jednotek (zvláště armádní raketové brigády) dovolují pokrýt cíle v celém útočném pásmu s velkou intenzitou. Přesnost a efekt úderu jsou závislé na přesnosti určení souřadnic cíle, rozsah soustředění na počtu oddílů v palebném postavení a na přesunu.

Síla a efekt činnosti letectva spočívá v tom, že je můžeme ve velmi krátké době soustředit na kterémkoli místě v celé šířce pásma frontu. Tím můžeme řešit ze stupně letecké armády (frontu) úkoly ve prospěch kterékoli prvosledové armády podle konkrétní situace a požadavků. Na druhé straně však dolet současných stíhacích bombardovacích letounů typu Su-7 je na malé výšce kolem 200 km za čáru dotyku (letouny typu MiG-15 kolem 120 až 140 km) a přibližně se kryje s dosahem raket armádního typu. Poměrně malý dolet nedovoluje tak plnit frontové úkoly v plném rozsahu do větší hloubky (zájmový operační prostor frontu). Proto hlubší frontové úkoly musíme řešit použitím bombardovacího letectva LA frontového letectva nebo dálkového bombardovacího letectva hlavního velení.

I přesto však zdůrazňuji zásadu, že letectvo musí zůstat centralizováno v rukou velitele letecké armády (velitele frontu) a není možné počítat s podřizováním některých svazků nebo útvarů, třeba jen na určitou omezenou dobu, do pravomoci velitele vševojskové (tankové) armády. Můžeme se však zamyslet nad rozdělením úsilí letectva, zvláště stíhacího bombardovacího, jehož část úsilí vyčleňujeme ve prospěch prvosledové armády. Nové rozdělení úsilí by vyplývalo z rozdělení úkolů a cílů mezi frontem (leteckou armádou) a prvosledovou vševojskovou armádou. Jde o to, aby nebylo snahou dogmaticky za každou cenu zachovávat centralizaci činnosti letectva ve vertikální rovině, tj. soustředit veškeré úsilí letectva proti všem cílům, výhradně v rukou velitele frontu (velitele letecké armády). Tuto otázku můžeme posuzovat z jiného hlediska a snažit se o centralizaci letectva a všech dalších palebných prostředků v horizontální rovině, tj. podle dosahu palebných prostředků, rozsahu a kvality úkolů a z toho vyplývajících cílů. Podle charakteru cíle, hodnoty a možnosti palebných prostředků tyto soustředit jednak na úrovni velitele frontu a v druhé rovině na úrovni velitele armády. Z toho by pak vyplývalo jiné rozdělení úsilí letectva mezi frontem a armádou prvního sledu.

HLAVNÍ ÚKOLY LETECTVA VE PROSPĚCH VŠEVOJSKOVÉ ARMÁDY

Hlavní úkoly frontového letectva ve frontové operaci jsou:

- odrazit hromadný úder nepřítele a v dalším chránit vojska a objekty před vzdušným napadením a průzkumem;

- uskutečnit vlastní hromadný úder (hromadný vzlet letectva),

- vyhledávat a ničit ZHN, boj s letectvem, PVO a prostředky velení a na vedení, se zálohami a druhými sledy, vzdušné výsadky a zásobování, vzdušný průzkum.

Po vyhodnocení charakteru těchto hlavních úkolů letectva ve prospěch armády můžeme přehodnotit jejich rozdělení co do působnosti mezi front (LA) a armádu. Prvosledová armáda svými palebnými prostředky, včetně vyčleněného letectva, by řešila:

- boj s operačně taktickými prostředky protivníka (typ SERGEANT, výjimečně PERSHING, v některých případech HONEST JOHN),

- boj s přisunovanými zálohami a druhými sledy (druhosledová divize armádního sboru),

- taktické vzdušné vrtulníkové výsadky a zásobování vojsk,

- taktický vzdušný průzkum.

Front s leteckou armádou za účasti armádních prostředků by centrálně řešil:

- odrazení hromadného úderu nepřítele a v dalším průběhu boje ochranu vojsk a objektů (zúčastňují se i prostředky PVO armády a svazků),

- vlastní hromadný úder (armádními raketami prvořadě ničit letiště v dosahu, PVO s důrazem na PLRS HAWK, systém navádění a uvědomování, zařadit i taktické rakety proti stanovištím navádění a uvědomování a proti PLRS HAWK v dosahu,

- boj s letectvem (hlavně letiště), prostředky PVO a systémem velení a navádění (včetně radiotechnického rušení),

- boj se ZHN operačního charakteru (PERSHING),
- boj se zálohami v hloubce (mimo dosah armádních prostředků),
- vzdušný průzkum.

Podívejme se nyní podrobněji na plnění některých úkolů z hlediska horizontální centralizace palebných prostředků na stupni armády.

BOJ SE ZHN

Dolet současných stíhacích bombardovacích letounů a dostřel armádních raket jsou přibližně stejné. Proto bude výhodné soustředit boj s operačně taktickými jadernými prostředky do jednoho místa velení a vytvořit tak **středisko řízení boje ZHN**, které bude jednotně řídit a koordinovat průzkum a upřesňovat i jejich ničení. Takovou funkci může při odpovídajícím technickém vybavení vykonávat i VS vševojskové armády, na kterém je umístěna i operační skupina LA. Nepocházelo by k případům, že by některý prostor nebo cíl nebyl pokryt a nebo by na něj působilo současně několik palebných prostředků. Je nutné také stanovit čáru odpovědnosti za ničení těchto prostředků mezi frontem a armádou a současně i mezi armádou a divizí. Rozdělovat odpovědnost jenom typem nepřátelského prostředku nepostačuje, je nutné stanovit přímo čáru v terénu a v průběhu operace ji průběžně upřesňovat. Toto rozhraní bude dáno hloubkou zájmového prostoru a dosahu palebných prostředků, tj. mezi frontem a armádou 160—180 km, mezi armádou a divizí 20—25 km od čáry dotyku.

Na stupni prvosledové armády bude společné středisko velení vydávat rozhodnutí k použití jednotlivých palebných prostředků k boji se ZHN v celé hloubce pásma odpovědnosti. Toto společné středisko bude mít k dispozici velmi různé a početné prostředky, jako je stíhací bombardovací letectvo s jadernou, chemickou i konvenční výzbrojí, vrtulníky s palubními kanóny a raketami, armádní rakety s jadernou náplní, speciální skupiny pozemní a výsadkové, PTRS nebo BzK vysazené z vrtulníků v týlu nepřítelů do prostoru palebných nebo technických postavení.

Zkušenosti ze součinnostních cvičení letectva a raketových útvarů potvrzují nutnost uskutečňovat vzdušný průzkum každých 50—60 minut do vyhodnocených prostorů pravděpodobného rozmístění ZHN a sledovat jej s dalšími prvky průzkumu jako jsou např. průzkumné skupiny.

Podle dosavadní praxe dostávala stíhací bombardovací divize úkol samostatně vyhledávat a ničit ZHN v pásmu, které bylo ve většině případů shodné s pásmem armády. Úsilí bylo v průměru stanoveno na 2—3 plukovní vzlety denně. Kromě toho velitel vojskové armády z vyčleněného úsilí k podpoře armády počítal vždy nejméně s 1 plukovním vzletem ke stejnému úkolu a ve stejném pásmu. Soustředěním úsilí do jednoho místa velení by mohlo stíhací bombardovací letectvo spolu s ostatními prostředky pozemních vojsk vést boj se ZHN mnohem účinněji a hospodárněji. Budeme-li počítat z celkového sloučeného úsilí 3—4 plukovních vzletů polovinu k průzkumu a vyhledávání, aniž by následoval úder (cíle nebyl zjištěn), zůstává minimálně 1,5—2 pluk. vzlety k ničení zjištěných prostředků. To by podle současných norem odpovídalo 10—14 odpalovacím zařízením nebo jiným malorozměrným cílům, které zabezpečují činnost raketových jednotek (VS, technické postavení, přepravníky apod.).

BOJ SE ZÁLOHAMÍ A DRUHÝMI SLEDY

Ke stanovení prostoru zodpovědnosti mezi frontem a armádou budou platit podobné zásady jako při boji se ZHN a budou opět vycházet z dosahu všech palebných prostředků. V průběhu boje však bude nutné stanovit čáru předání cíle pro každou zálohu zvlášť i s předpokládaným účinkem do doby předání cíle dalšímu nižšímu nebo sousednímu stupni.

V souladu s tím by pak informace velitele frontu veliteli armády mohla znít asi takto: „Front vede boj s přisunovanou 10 md až po řeku REGNITZ s předpokládaným výsledkem ztrát do 15 % na živé síle, do 20 % na tancích a obrněných transportech, zdrženou asi na 5 hodin, pravděpodobné zahájení přechodu řeky REGNITZ 10. 1. od 15,00 hod.“ A nebo je možné kromě čáry předání oznámit pouze kolik jaderných úderů na daný cíl skuteční front a s jakou celkovou kilotonáží. Velitel armády si sám vyhodnotí pravděpodobné ztráty a zdržení.

Od stanovené čáry vede armáda boj s touto zálohou samostatně svými organickými a přidělenými prostředky (rakety, atomové pumy, letectvo s chemickými a klasickými prostředky, taktické výsadky na přechody do soutěsek apod.) v souladu se zámyslem operace. Procházela-li by záloha (2. sled) pásmem armády pouze příčně do pásma sousední armády, velitel frontu buď část přidělených palebných prostředků odejme a boj řídí sám, nebo armádě nařídí, jakých výsledků má dosáhnout (ztráty, zdržení) do čáry, než boj s touto zálohou převezme sousední armáda.

Dosud vyčleňované úsilí letectva ve prospěch armády nepostačovalo k účinnému boji se zálohami na stupni armády. S použitím konvenčních bojových prostředků nepřináší ani plukovní vzlet stíhacího bombardovacího letectva požadované a potřebné výsledky. A ve většině případů velitel armády ani více k tomuto úkolu nemohl dát. Jedině s využitím chemických a jaderných pum v rámci skupinového úderu bylo možné efektivně použít letectva i v menším počtu.

Druhosledová divize protivníka bude v první řadě ohrožovat prvosledovou armádu. Proto k efektivnímu a soustředěnému boji se zálohou armádního sboru bude nutné vyčlenit ve prospěch vševojskové armády do 2—3 plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva, popřípadě podle konkrétní situace i do 1 plukovního vzletu bombardovacího letectva, a 3—4 jaderné pumy. V daném případě tak dojde k centralizaci všech palebných prostředků k boji se zálohami armádního sboru ve stanoveném pásmu odpovědnosti na stupni vševojskové armády podle jednotného zámyslu armádní operace.

VZDUŠNÉ VÝSADKY A ZÁSOBOVÁNÍ

K plnění těchto úkolů je k dispozici dopravní a vrtulníkové letectvo letecké armády (včetně posilového) a vrtulníkové jednotky vojskového letectva vševojskové armády.

Možné rozdělení působnosti a úkolů mezi jednotlivé druhy letectva ve prospěch vševojskové armády:

Dopravní letectvo slouží k dopravě zásob (hlavně munice a pohonných hmot) buď shozem nebo i přistáním na obsazeném letišti, popřípadě jiné vhodné ploše ve prospěch prvosledových svazků (hlavně tankových), které v průběhu operace pronikly daleko do hloubky nepřátelské obrany. Ve většině pří-

padů se odtrhly od svých i armádních týlů, pozemní zásobovací cesty jsou dlouhé a ohrožují je bránící se a ustupující jednotky nepřítele. Tento úkol přichází v úvahu až při plnění dalšího úkolu armády (D4—D6) po zasazení druhých sledů. Podle rozsahu a konkrétní situace bude nutné počítat k plnění tohoto úkolu s 1—2 plukovními vzlety letounů IL-14, tj. přepravit 90—180 tun materiálu.

Dalším úkolem je vysazovat průzkumné a jiné speciální skupiny. Vzhledem k poměrně malému počtu osob (6—8 skupin po 8—10 lidech), který je vysazován současně se zahájením operace (při prvním hromadném vzletu letectva), půjde o 3—5 letounů. Rovněž i v průběhu operace budou vysazovány jen jednotlivé skupiny, takže letounové úsilí pro tento úkol je zanedbatelné a bude podle požadavků vševojskové armády kryto.

Jiné padákové výsadky v rozsáhlejší měřítku (např. taktický výsadek) nebudou uskutečněny, neboť armáda nemá ve své sestavě větších jednotek, vycvičených k tomuto způsobu přepravy.

Vrtulníkové letectvo letecké armády uskutečňuje taktické vzdušné výsadky (motostřelecký prapor) s cílem ovládnout důležité objekty nebo čáry (most, předmostí, horský průsmyk, komunikační uzel, palebné postavení raketových prostředků apod.). Podle situace, terénu a úkolu uskutečňuje armáda v průběhu operace maximálně 2—3 taktické výsadky. Podle kalkulačních norem zá-
těže si vyžaduje příprava jednoho motostřeleckého praporu dvou plukovních vzletů vrtulníků Mi-4. Z toho vyplývá, že v průběhu armádní operace musíme počítat s vyčleněním 4—6 plukovních vzletů ve prospěch vševojskové armády k uskutečnění vrtulníkových výsadek.

Zabezpečení výsadku a podpora jeho boje vyžadují také stíhací a stíhací bombardovací letectvo. Stíhací ochranu budeme ve většině případů řešit centrálně v rámci celého frontu formou zesílení hotovostí na letištích, popřípadě přehrazováním v některých prostorech (při nakládání, při vysazení) a blokováním stíhacího letectva. Úsilí stíhacího bombardovacího letectva čerpáme buď z dříve vyčleněného úsilí a nebo může být k tomu úkolu zvlášť přiděleno. Podle rozsahu úkolu a situace můžeme počítat s úsilím do jednoho plukovního vzletu (ničení PVO, blokování letišť, podpora boje, ničení ZHN). Na zabezpečení a podpoře výsadku musí se samozřejmě podílet svými palebnými prostředky i armáda (PVO ploch nakládání a při přeletu nad vlastním územím, ničení nepřátelské PVO, rušení a ničení radiolokátorů).

Kromě výsadků se může vrtulníkové letectvo zúčastnit zásobování vojsk materiálem podobně jako dopravní letectvo. Vzhledem k nosnosti a doletu vrtulníků Mi-4 (jedním plukovním vzletem přibližně 25 t materiálu) nebude zásobování co do množství a hloubky tak efektivní, jako při použití letounů IL-14. Velkou výhodou však je možnost nakládat a přistát mimo stálá letiště na libovolné vhodné ploše. Podle úkolu a rozsahu přidělení úsilí dopravního letectva je nutné kalkulovat s 2—3 plukovními vzlety vrtulníkového letectva k zásobování armády během operace.

Vojskové vrtulníkové letectvo: Vrtulníkových letek armády i divizí využijeme i formou soustředění několika letek v rámci armády (k dílčím taktickým výsadekům čet a rot), např. při přechodu státních hranic k rychlému ovládnutí důležitých průchodů. Dále je můžeme použít k rychlému zasazení PT zálohy (baterie PTRS, BzK, kladení minových polí) a k dalším úkolům zásobování vzduchem nebo vysazení průzkumných a speciálních skupin.

Úsilí tohoto letectva je v plném rozsahu k dispozici veliteli armády, popřípadě velitelům divizí, podle jejich rozhodnutí. Palebná síla divizí se ještě zvýší, bude-li vrtulníkové letectvo vyzbrojeno raketami k přímé podpoře vojsk na bojišti.

TAKTICKÝ VZDUŠNÝ PRŮZKUM

Dosavadní praxe operačního podřízení jedné letky dělostřeleckého průzkumného leteckého pluku vševojskové armádě, respektive přímo náčelníku RVD armády, nesplňuje svůj účel a není zcela efektivní. Úkoly této letky se převážně soustřeďují na přímý průzkum, stanovení souřadnic cíle a zjištění výsledků po jaderném úderu, ve většině případů pouze podle potřeby RVD bez ohledu na momentální vzdušnou situaci a potřebu průzkumu dalších objektů nebo prostorů k širší potřebě armády.

Domnívám se, že by bylo výhodnější armádě vyčlenit úsilí průzkumného letectva tak, jako u jiných druhů letectva, v rozsahu 2—4 plukovních vzletů na operaci. V hlavní míře by úkoly průzkumu dávalo zpravodajské oddělení armády podle potřeby a celkového zámyslu operace. Pouze část úsilí by byla využívána k přímé součinnosti s RVD. Styčná skupina průzkumného leteckého pluku by spolupracovala s leteckou operační skupinou, která by slaďovala čerpání průzkumného úsilí s úkoly průzkumného letectva, které přímo uskutečňuje letecká armáda.

Z á v ě r

Bez narušení základních principů centralizace letectva je možné soustředit část úsilí frontového letectva na nižší úrovni a tak zvýšit palebnou schopnost takového operačního celku, jakým je vševojsková armáda prvního sledu. Na základě vyhodnocení možností stíhacího bombardovacího letectva a rozboru jednotlivých úkolů a cílů je účelné centralizovat palebné prostředky na úrovni prvosledové armády a dosáhnout tak maximální efektivnosti při plnění těch úkolů, které přímo ovlivňují úspěch a splnění armádní útočné operace.

Podle kalkulace a v závislosti na konkrétní situaci, bylo by vyčleněno ve prospěch armády na operaci úsilí 25—30 plukovních vzletů stíhacího bombardovacího letectva (v průměru na první dny 4—6, na další 3—5 plukovních vzletů denně), 1—2 plukovní vzlety dopravně výsadkového letectva, 6—8 plukovních vzletů vrtulníkového letectva a 2—4 plukovních vzletů průzkumného letectva [dpzlp].

Palebný systém, centralizovaný na této úrovni, spojený s použitím jaderných a chemických prostředků, dává předpoklad k úspěšné podpoře a splnění úkolů armádní útočné operace.

Součinnost týlu teritoria s polním štábem

Z hlediska přípravy státu i jeho ozbrojených sil na budoucí možnou válku plní vážné úkoly štáby a jednotky teritoriálního charakteru.

Jeden z hlavních úkolů orgánů teritoria je všestranně zabezpečit polní vojska materiálními, technickými a zdravotnickými prostředky. Operační a bojové úkoly, které jsou postaveny před polní vojska, mohou být splněny v prvních dnech počátečního období války jen v jednotném úsilí se silami a prostředky teritoria s plným využitím jeho lidských a materiálních zdrojů a možností.

Zde půjde především o správné ujasnění vztahů a odpovědnosti mezi polním a teritoriálním sledem velení, zejména v otázkách řízení mobilizace týlových svazků, útvarů a zařízení, nakládání zásob na dopravní prostředky polní armády, čerpání zásob materiálních prostředků ze stálých posádek, depozit a předsunutých skladů, řízení dopravy v týlovém pásmu apod.

PŘÍPRAVA TÝLOVÝCH ŠTÁBŮ POLNÍ ARMÁDY A VOJENSKÉHO OKRUHU V MÍRU

Složitost materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk v budoucí možné válce vyžaduje cílevědomou a intenzivní přípravu obou štábů již v míru, ujasnění součinnostních vztahů, sladění metodiky práce, operační dokumentace a plánů činnosti při plnění opatření ke zvýšení bojové pohotovosti, v mobilizaci i při zabezpečování operace v prvních dnech války.

Zástupce velitele vojenského okruhu pro týl musí plánovat a řídit přípravu týlu obou válečných štábů, řešit týlové problémy polní armády i teritoria, řídit zpracování týlové operační dokumentace obou štábů a zabezpečovat jejich sladění.

Zástupce náčelníka týlu vojenského okruhu pro územní správu i náčelníci oddělení musí získat a postupně prohlubovat svoje znalosti o potřebách materiálního a zdravotnického zabezpečení polní armády po jejím vyčlenění a o vedení bojové činnosti v prvních dnech války. Tyto po-

třeby polní armády a jejich zabezpečení se musí odrazit v dokumentaci obou štábů a ve skutečnosti musí být potřebné prostředky k dispozici v příslušných skladech a zařízeních.

Možné způsoby využití těchto prostředků ke skutečnému zabezpečení vojsk polní armády je nutné procvičovat na štábních nácvičích a válečných hrách, popřípadě na jiných druzích zaměstnání jak u týlového štábu polní armády, tak i teritoria.

Obdobně jako mírový zástupce velitele vojenského okruhu pro týl, tak i náčelníci jednotlivých oddělení řeší centrálně a v plném rozsahu všechny otázky přípravy týlu, týlového zabezpečení a bojové pohotovosti až do doby, kdy dochází — zpravidla na zvláštní rozkaz — k vyvedení obou štábů na polní místa velení.

Obsah, způsoby a formy přípravy obou štábů je nutné plánovat centrálně. Příprava obou štábů po obsahové stránce musí být diferencována podle předurčení a

s důrazem na teoretické a praktické zvládnutí otázek týlového zabezpečení vojsk v počátečním období války. Zvláštní pozornost je nutné věnovat pochopení a zvládnutí úkolů, které budou v těsné součinnosti plnit oba štáby, jako např. řízení mobilizace TÚZ, zdravotnické zabezpečení na vlastním území, odběry zásob z mírových posádek apod.

Vhodnou formou přípravy jednotlivců i celých štábů je samostatné studium, teoretické rozpracování méně jasné a složité problematiky, štábní nácviky, operační cvičení a válečné hry. Přitom se osvědčuje způsob, kdy přípravu i vlastní zaměstnání s celým štábem (operační cvičení, štábní nácvik, válečnou hru) řídí např. u štábu

teritoria štáb polní armády a opačně, což zabezpečuje vzájemné prohloubení znalostí procvičované problematiky a upřesňování součinnostních vztahů v řešení některých sporných otázek.

Jako vyvrcholení přípravy obou štábů je výhodné uskutečnit ve výcvikovém roce alespoň jeden velitelsko-štábní nácvik na společné téma, ve kterém by oba štáby řešily otázky postupného narůstání nebezpečí napadení nepřítelem a týlového zabezpečení prvních dnů války. Na takovém nácviku bychom pak prověřili realnost zpracované dokumentace a prohloubily by se součinnostní vztahy mezi oběma štáby i odkryly další, dosud nedeřešené problémy.

VZTAHY A ÚKOLY VYČLENĚNÝCH ŠTÁBŮ TÝLU POLNÍ ARMÁDY A VOJENSKÉHO OKRUHU V OBDOBÍ POSTUPNÉHO NARŮSTÁNÍ NEBEZPEČÍ VZNIKU VÁLKY

Úkoly a činnost týlu polní armády a vojenského okruhu pro toto období musí být včas ujasněny, zapracovány v dokumentaci a běžně procvičovány. Při vyhlášení zvýšené bojové pohotovosti se mohou tyto úkoly a činnost upřesňovat a postupně realizovat v souladu s vývojem situace.

Přitom bude správné, aby všechno opatření týlu při vyhlášení zvýšené bojové pohotovosti řešil centrálně mírový zástupce velitele vojenského okruhu pro týl se svým štábem a náčelníky oddělení. To vyplývá z jeho odpovědnosti a pravomoci. Bude však nutné, aby již v tomto období měly oba štáby jasně vymezenou působnost a úkoly, spojené se zvyšováním bojové pohotovosti týlu řešily v těsné součinnosti.

Je účelné zaměřit úsilí štábu polní armády především na organizaci, řízení a kontroly bezprostředního materiálního a zdravotnického zabezpečení vojsk s důrazem na pohotovost dopravních útvarů a skladů k vyvezení pohyblivých zásob.

Organizací, sledováním a kontrolou opatření, vyplývajících ze zvýšeného stupně bojové pohotovosti směrem k některým podnikům národního hospodářství, k okruhovým skladům a k mobilizovaným týlovým útvarům a zařízením polní armády, budou zpravidla pověřovány orgány teritoriálního štábu.

Zde půjde především o plnění těchto úkolů:

- prověřit odeslání velitelů rot automobilních útvarů, vytvářených na bázi ČSAD, k jednotlivým závodům,
- nařídít okruhovým skladům PHM započít s ethylizací všech základových benzínů a s plněním sudů a baněk z běžných zásob,

— prověřit možnosti balení chleba u civilních dodavatelů a jeho odebírání svazky a útvary,

— prověřit u Krajských vojenských velitelství, zda byla splněna opatření k blokování zásob PHM v civilní distribuční síti k potřebě vojsk a zda byl uplatněn požadavek na Komisi obrany na ethylizaci všech základových benzínů u vyčleněných zásob PHM pro potřeby armády,

— prověřit u podniků ČSAD, které vytvářejí automobilní jednotky, zda byla vydána nařízení k omezení dálkových jízd a zda urychleně opravují nepojízdná předurčená vozidla,

— podle situace navrhnout postupné doplnění osobami a technikou nejdůležitějších týlových útvarů a zařízení,

— připravit podklady k rychlému předání svazků, útvarů a zařízení do podřízenosti ministerstva národní obrany nebo jiných svazů,

— se souhlasem zdravotnické správy MNO/HT nařídít KVV aktivovat DLOS na bázích příslušných OÚNZ,

— prověřit u vojenských nemocnic, zda roztřídily nemocné a odeslaly rekonvalescenty k útvarům a zda civilní osoby, léčené ve vojenských nemocnicích byly předány do příslušných zdravotnických zařízení. Provéřít také připravenost zdravotnického materiálu a sterilizačních roztoků k výdeji a podle potřeby vydat předběžná nařízení k přípravě redislokace vojenských nemocnic,

— prověřit u Krajských vojenských velitelství připravenost HAS k aktivaci a soustředění železničních cisteren s PHM jako letůček do předurčených stanic.

ÚKOLY TÝLU VOJENSKÉHO OKRUHU VŮČI POLNÍ ARMÁDĚ V PRVNÍCH DNECH VÁLKY, PŘEDPOKLÁDANÁ SOUČINNOST, ODPOVĚDNOST A DELIMITACE ÚKOLŮ

a) V oblasti organizace a rozvinutí armádního týlu

Hlavní úsilí orgánů týlu vojenského okruhu bude zaměřeno na včasné zmobilizování týlových svazků, útvarů a zařízení polní armády a na jejich přesun v plánovaných lhůtách do určených prostorů soustředění.

Za tyto úkoly jednoznačně odpovídá týl teritoria. Jeho péči musí být o průběhu mobilizace neustále informován především zástupce velitele armády pro týl a jednotliví odborní náčelníci, kteří musí mít přehled o průběhu mobilizace a soustředování svých týlových útvarů a zařízení v určených prostorech.

K usnadnění styku s polní armádou po technických pojítkách je nutné mít u obou štábů připravené jednoduché hovorové a signální tabulky, umožňující krátké předávání zpráv o průběhu mobilizace a vzájemnou informovanost v tomto směru.

Bezpodmínečná nutnost vzájemné informovanosti mezi zástupcem pro týl polní armády a vojenského okruhu vznikne především v situaci, kdy nepřítel bude trvale narušovat průběh mobilizace, zejména jadernými údery. V dokumentaci obou funkcionářů je proto nutné zakotvit zásadu, aby vzájemná informovanost proběhla v určité, pevně stanovenou dobu od času „P“ např. za 6 nebo 12 hodin. S přihlédnutím k vývoji situace a stavu spojovacích prostředků musí být styk obou štábů přizpůsoben vzniklým podmínkám a možnostem.

Ve zpracované dokumentaci musí mít každý týlový útvar polní armády kromě jiného určeno, kdy, po které ose a kam se má přesunout a u koho se má hlásit. Všechny údaje o přesunu zmobilizovaných útvarů do určených prostorů je nutné zakotvit v centrálním plánu, jehož realizaci bude sledovat na území okruhu týl teritoriálního sledu velení prostřednictvím výkonných orgánů vojenské dopravy na určených automobilních silnicích. Případné změny v dopravním plánu, které budou často vyvolány vzniklou situací a především činností nepřítel, musí řešit týl polní armády prostřednictvím oddělení vojenské dopravy týlu okruhu nebo přímo s dopravním orgánem na HAS cestou KSVD. Zde však bude mít rozhodující roli spojení, a to nejen technickými prostředky, ale také pohyblivými pojítky, včetně využití vrtulníků.

Některé problémy mohou vzniknout při řešení otázky předání a převzetí zmobilizovaných TÚZ po jejich přesunu do pro-

storu soustředění. Předání a převzetí těchto útvarů musí být záležitostí obou štábů. V této době štáb týlu okruhu, který je zatím nestmelený, doplněný převážně důstojníky ze zálohy, řeší přednostně úhradu materiálních ztrát, vzniklých činností nepřítel při mobilizaci, řídí přesuny vojsk přes teritorium okruhu, dokončuje mobilizaci některých útvarů frontového týlu apod. V obdobné situaci je i týl polní armády, který své úsilí zaměřuje především na organizaci a řízení bezprostředního materiálního a zdravotnického zabezpečení bojujících vojsk a vytváří předpoklady k plnému rozvinutí armádního týlu. Za této situace je proto nereálné uvažovat o komisionálním předání a převzetí zmobilizovaných týlových útvarů a zařízení. K tomu by mohlo dojít jen za předpokladu, že by mobilizace proběhla do doby zahájení ozbrojeného střetnutí.

Nejreálnější způsob předání těchto útvarů do podřízenosti polní armády je forma odevzdání rozšířeného výkazu počtů o další nutné materiální, zdravotnické a jiné údaje v určeném prostoru a krátkou ústní informací velitele (náčelníka) týlového útvaru o bojeschopnosti a připravenosti útvaru k plnění daných úkolů. Je proto účelné, aby v příslušné dokumentaci odevzdávaných útvarů byl připraven vzor tohoto dokumentu. Přitom je výhodné vyslat do prostoru soustředění týlových útvarů a zařízení, případně do prostoru soustředění zdravotnických záloh, odpovědného orgána štábu týlu polní armády i teritoria, aby na místě upesnili konečné počty, popř. bezprostředně řešili další požadavky na doplnění týlu armády péčí teritoria.

b) V oblasti dopravního zabezpečení

V této oblasti bude součinnost orgánů vojenské dopravy okruhu s týlem polní armády uskutečňována především při realizaci jednotného dopravního plánu s důrazem na vyvážení armádních zásob z okruhových skladů na zmobilizovaných automobilních prostředcích. K zabezpečení tohoto úkolu budou plně využívány výkonné orgány vojenské dopravy na stupni KVV.

Automobilní prapory armády vyváží určené zásoby podle dokumentace zpracované již v míru. Tato dokumentace, hlavně však její realita, musí být prověřena a sladěna mezi automobilními prapory a příslušnými okruhovými sklady. Činnost musí být nacvičena tak, aby nakládání bylo plynulé, včas přistavovány dopravní

prostředky, vyčleněny pracovní síly, určeny prostory před a po naložení a zabezpečena ochrana a obrana celého prostoru nakládání.

Štáb týlu vojenského okruhu zabezpečuje a kontroluje nakládání podle plánu. Materiál se bude nakládat s maximálním vypětím sil s cílem včas zabezpečit především svazky prvního sledu armády. Pořadí nakládání, množství a druh zásob jsou stanoveny plánem a změny v realizaci tohoto plánu co do množství vyváženého materiálu se nepředpokládají. V případě zásadního narušení plánu především vlivem činnosti nepřítelů, musí štáb okruhu včas navázat součinnost se štábem týlu polní armády a problém řešit společným úsilím především vyčleněním náhradních zdrojů materiálu, popřípadě i dopravních prostředků.

c) V oblasti materiálního zabezpečení

Hlavní úsilí týlu jak polní armády tak i vojenského okruhu musí být soustředěno především na zabezpečení bojové činnosti vojsk veškerým potřebným materiálem s důrazem na municí a PHM.

Spotřebované PHM při zaujetí prostoru rozptýlení a operační sestavy bude nutné doplňovat z mírových posádek, kde zůstává poměrně značné množství zásob.

Při zahájení rozhodné bojové činnosti v situaci, kdy armádní týl není ještě postaven, bude nevyhnutelné, aby svazky a armádní útvary odebraly spotřebované zásoby vlastními dopravními prostředky z vyčleněných zdrojů na vlastním území. Tyto zásoby musí být vytvořeny již v míru formou depozit a předsunutých zásob v různých místech na území okruhu. Podrobný přehled o těchto zásobách musí mít ve své dokumentaci jak štáb teritoria, tak i štáb týlu polní armády.

V dokumentaci týlu vojenského okruhu musí být plně respektováno, aby tyto zásoby byly stále připraveny k výdeji, zabezpečeno jejich střežení a nakládání. Za tím účelem musí být připraveny k okamžitému povolání pracovní síly jako dočasná výpomoc z národního hospodářství a organizováno střežení, aby nedošlo k živelnosti při jejich čerpání zejména vojsky, která nepatří do sestavy polní armády a nemají k odběru plné moci.

Bylo by účelné, aby tyto povinnosti v budoucnu převzal týl KVS nebo OVS a aby řešil úkoly, spojené se střežením, výdejem a nakládáním, v součinnosti s orgány lidosprávy.

Poznatky ze cvičení ukazují, že k odběrům z posádek, vyčleněných depozit a

předsunutých zásob je nutné vytvořit nezbytné organizační předpoklady. Jde především o to, aby u týlu vojenského okruhu byl stálý přehled o výši zásob v jednotlivých zdrojích, včas evidovány a uhrazeny ztráty, způsobené bojovou činností nepřítelů, především jeho zbraněmi hromadného ničení. Upřesněný přehled o zásobách, případně o vyčleněných náhradních zdrojích, musí být včas předán orgánům vojenské dopravy polní armády, aby vracejí se prázdná vozidla nebyla usměrňována tam, kde byly zásoby zničeny nebo již vyčerpany. Bude nutné, aby každý svazek (útvár) měl předem vyčleněný zdroj na vlastním území a to především ve své posádce a zároveň stanoveny i náhradní zdroje a místa odběru.

Odběr zásob z vlastního území musí týl polní armády zahrnout do celkového plánu přísunu a včas oznámit vojenskému okruhu ve výpisu, které jednotky, jaké zásoby, kdy a kde budou odebírat, aby mohla být učiněna potřebná opatření ke včasnému naložení zásob. Je to nutné i z toho důvodu, že činností nepřítelů, především zbraněmi hromadného ničení, může být stav zásob a jejich upotřebitelnost podstatně narušena a v mnohých případech bude nutné vyčlenit náhradní zdroje.

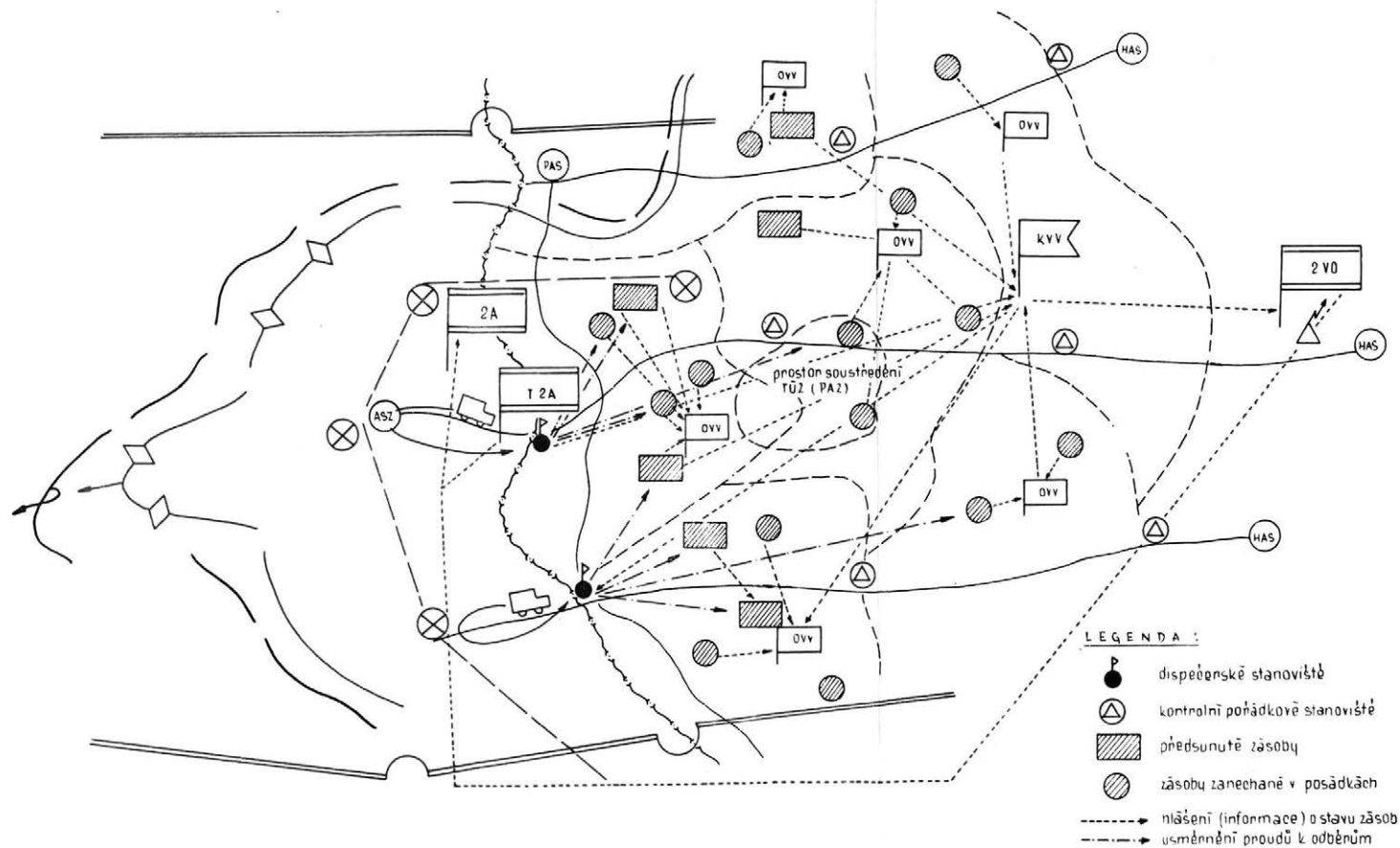
Bude výhodné, aby štáb týlu polní armády ještě před splánováním přísunu obdržel od týlu okruhu informaci o zdrojích na vlastním území, o sjízdnosti určených automobilních silnic, rozmístění orgánů pořádkové služby a dispečerských stanic na hlavních zásobovacích směrech. Tyto údaje by pak sloužily k větší realitě v plánování odběrů zásob na vlastním území. Avšak i při úplnosti těchto údajů musí si velitelé vracejících se automobilních proudů vždy upřesnit zdroje zásob na dispečerských stanovištích, rozmístěných na hlavních komunikačních tazích. Místa těchto stanovišť musí znát jak velitelé dopravních jednotek, tak i řidiči jednotlivých vozidel.

K získání vzájemných informací při plnění tohoto základního úkolu využijeme všech dostupných spojovacích prostředků obou štábů, včetně vrtulníků a podle konkrétní situace i osobního styku.

Při odběrech ze stálých posádek můžeme v plné míře využít PHM a municí. Odběry proviantu pokládáme jen za doplňkové a to proto, že z nich zpravidla není možné zkompletovat úplnou denní dávku proviantu. Chléb a maso pro první dny války budeme proto zabezpečovat u příslušných podniků v národním hospodářství, což především bude muset zabezpečovat týl KVV. Odběry výstrojního a zdra-

SCHEMA MOŽNÉHO ODBĚRU ZÁSOB ZE ZDROJŮ NA TERITORIU

PŘÍLOHA 1

vojenství v prvních dnech války předpokládáme ze stálých posádek jen v minimálním rozsahu.

Možná varianta odběru zásob vracejícími se dopravními prostředky je znázorněna v příloze 1.

Zničené zásoby pro polní armádu může být vojenského okruhu uhradit zpravidla jen z prostředků ministerstva národní obrany.

K operativnějšímu řízení bylo by účelné, aby týl vojenského okruhu měl k dispozici větší množství zásob a mohl náhradu řešit ve vlastní kompetenci bez předchozího souhlasu MNO.

S využitím nevyčerpaných zásob v posádkách, depozitách a předsunutých skladech vojenským okruhem k zabezpečení teritoriálních vojsk, případně vojsk dočasně působících na území okruhu, můžeme reálně počítat až třetí — čtvrtý den operace. K tomu je potřebné, aby štáb týlu polní armády včas oznámil týlu vojenského okruhu, které zásoby vyčleněné pro polní armádu již nebude čerpat a jsou proto k dispozici orgánům vojenského okruhu.

d) V oblasti zdravotnického zabezpečení

Vzájemný styk a součinnost zdravotnické služby polní armády a vojenského okruhu musí být v prvních dnech války zaměřeny především na

- nepřetržitě informace o naplněnosti DLOS a v případě jejich přeplnění o možnostech odsunů do teritoriálních zdravotnických zařízení, tj. do vojenských nemocnic, pomocných nemocnic a odsunových nemocnic ministerstva zdravotnictví,

- vyčleňování náhradních, případně improvizovaných zdravotnických zařízení teritoria ve prospěch vojsk polní armády a v blízkosti prostoru hromadných zdravotnických ztrát,

- vzájemné informace o úderech a účincích ZHN nepřítelů včetně použití chemických a biologických prostředků a o hygienicko-epidemiologické situaci zájmových prostorů.

Při zahájení ozbrojeného střetnutí budou ranění z příhraničního pásma odsunováni přímo z plukovních obvazišť na DLOS, aby tak zdravotnické etapy svazků mohly být využity až k zabezpečení vojsk bojujících na území nepřítelů a to v takové hloubce, kdy rameno odsunů na DLOS překročí únosnou vzdálenost (25–30 km). Jen v případě hromadných ztrát u svazků v prostorech soustředění apod., kdy nebudou okamžitě plnit bojový úkol, mohou rozvinout vlastní etapy a to především

v ohniscích těchto ztrát. Potřeba včasné pohotovosti DLOS jen zdůrazňuje oprávněnost požadavku, aby při narůstání nebezpečí byly uskutečněny také přípravy k aktivaci DLOS s cílem, aby tato byla schopna přijímat raněné ihned po zahájení boje provosledovými svazky.

Vzhledem k nedostatku sil a prostředků zdravotnické služby teritoria bude nutné zvláště z ohnisek hromadných ztrát odsunout raněné a zasažené do vojenských nemocnic, pomocných nemocnic, volných vojenských objektů a odsunových nemocnic ministerstva zdravotnictví a to především prostředky vojsk. Tam raněným poskytnout alespoň první lékařskou pomoc a to personálem polních zdravotnických útvarů, případně zdravotnickým personálem, vyčleněným pro odsunové nemocnice ministerstva zdravotnictví s delší dobou pohotovosti. Nemocné do různých zdravotnických zařízení v prvních dnech války bude nutné přijímat i za cenu překročení kapacity těchto zařízení.

Při trvalém nedostatku lůžkového fondu teritoria a zdravotnických kádřů se však v prvních dnech války jen ztěžilo mohlo realizovat případné požadavky na zabezpečení zvýšených ztrát u vojsk ze strany zdravotnické služby teritoria. Kromě DLOS a lůžek v kasárenských objektech je prakticky nemožné počítat s další lůžkovou kapacitou, protože řada vojenských nemocnic a zařízení se zpravidla rediskuje do předurčených míst a jejich pohotovost k příjmu raněných může být až druhý — třetí den. Proto zdravotnická služba teritoria může využít všech dostupných možností ve vojenských i civilních zdrojích k získání potřebné lůžkové kapacity a v součinnosti se zdravotnickou službou polní armády vyřešit i zabezpečení potřebným kvalifikovaným zdravotnickým personálem.

Často hovoříme o úzké součinnosti se zdravotnickou službou civilní obrany. Uvědomíme-li si obrovské ztráty na civilním obyvatelstvu při prvním hromadném úderu, bylo by nereálné spoléhat na to, že v prvních hodinách po hromadném úderu můžeme očekávat nějakou účinnou pomoc od civilní zdravotnické služby. Proto má velký význam znalost poskytování první zdravotnické pomoci a svépomoci u všech vojáků. Tuto pomoc musíme v míru všestranně prociťovat a zdokonalovat se v jejím poskytování.

Úsilí zdravotnické služby armády bude též zaměřeno k získání přehledu o hygienicko-epidemiologické situaci v zájmových prostorech činnosti a v oblastech, odkud bude armáda doplňována. Tyto údaje budou teritoriální orgány vyžadovat zejména

na ke včasnému uskutečnění příslušných protiepidemiologických opatření u vojsk. Jde o úkol závažný, neboť musíme počítat s tím, že nepřítel bude mít zájem na oslabení bojových biologických prostředků, které byly použity diverzním způsobem, nemožnost zdravotnické služby jen aplikací specifické terapie u nemocných a správné profylaxe u podezřelých, ale také usměrni zdravotnickou službu armády k přípravě a uskutečnění aktivní i pasivní imunizace a chemoprofylaxe vojsk.

Vojska polní armády bude nutné zásobovat nezávadnou pitnou vodou jednak ze stálých vodních zdrojů, jednak ze zřízených vodních stanic. Tyto vodní zdroje i vhodná místa pro vodní stanice na vlastním území musí určovat především teritoriální orgány při plném respektování požadavků polní armády.

Součinnost si vynutí často nepříznivá epidemiologická situace u civilního obyvatelstva. Teritoriální orgány zdravotnické služby budou především žádány, aby v součinnosti se státní zdravotnickou službou lokalizovaly a likvidovaly epidemiická ohniska u civilního obyvatelstva v zájmových prostorech armády. Účelem těchto opatření bude zabránit zavlečení infekčních onemocnění do vojsk a udržením dobré epidemiologické situace ve vojscích vytvořit předpoklady k zajištění trvalé a vysoké bojové schopnosti armády.

f) V oblasti velení týlu

Udržení nepřetržité součinnosti mezi týlem polní armády a vojenského okruhu bude podmíněno spolehlivou organizací

spojení při kompletním využití všech dostupných druhů spojovacích prostředků.

Týl vojenského okruhu může ke spojení s týlem polní armády využívat spojení linkového, rádiového, vrtulníků a osobního styku a to především z prostředků VS okruhu, protože zvlášť vyčleněné prostředky k týlovému spojení zpravidla nemá.

Dále může na vlastním území využít především organického a součinnostního spojení orgánů vojenské dopravy v systému linkového spojení železničně provozního a induktorového a také rádiového spojení silničních provozních jednotek a orgánů na zájmových silnicích.

V systému tohoto spojení by bylo možné také vyřešit informovanost dispečerských stanovišť o stavu zásob v příslušných zdrojích k řízení odběrů vracejících se dopravních proudů z území za státní hranicí.

Do doby vyřešení hlavních problémů týlového zabezpečení vojsk v počátečním období války (zmobilizování, naložení armádních zásob, předání TÚZ apod.), bylo by účelné, aby na TVS polní armády byla podle potřeby vyčlenována styčná skupina z teritoriálního sledu velení týlu, která by v součinnosti s týlem polní armády operativně řešila vzniklé problémy. Po úderech ZHN nepřítel může být narušeno spojení mezi VS polní armády a VS vojenského okruhu a proto osobní styk obou štábů v tomto období je potřebný.

Naskytá se i otázka, zda toto neřeší naopak. Druhá varianta je však méně výhodná, protože rozhodnutí velitele armády a změny v operační situaci by skupina TVS armády, vyslaná na VS okruhu, dostala pozdě a její hlavní cíl — rychle reagovat a řešit vzniklou situaci — by takto nemohl být splněn.

Z á v ě r

Cílem článku bylo teoreticky vyjasnit a projevit názor na nejhlavnější problémy týlového zabezpečení, vzájemných vztahů a součinnosti mezi týlem polní armády a týlem vojenského okruhu v období narůstání nebezpečí napadení nepřítelům a v prvních dnech války.

Úspěšná činnost týlu obou sledů velení v počátečním období války bude závislá především na stupni vzájemné sladění a informovanosti a také na správné delimitaci úkolů a odpovědnosti všech příslušníků týlu.

K ŘÍZENÍ TÝLU V POLI

Řízení týlu představuje v soudobé operaci velmi složitou činnost, kterou se zabývá celá řada řídicích orgánů a odborných služeb (druhů vojsk). Týl ve svém historickém vývoji v souladu s potřebami zabezpečení vojsk představuje dnes týlové svazky, útvary a zařízení se zásobami materiálu, předurčené k všestrannému týlovému zabezpečení vojsk.

S rozvojem velení vojskům a z toho vyplývajících požadavků na řízení týlu vznikla celá řada závažných problémů, zejména na stupni operačního týlu, z nichž některé podrobněji rozeberu.

ŘÍZENÍ POŘÁDKOVÉ SLUŽBY V OPERAČNÍM TÝLU

Pořádkovou službu téměř v takovém rozsahu a působnosti, jakou navrhuje celá řada odborníků u vojsk, operační týl má. Její úkoly plní silniční útvary v rámci silničního zabezpečení v operačním týlu vůči týlu jako celku. Zástupce velitele pro týl zde vystupuje jako hlavní organizátor týlu a silniční útvary a svazky jsou jedním z jeho prostředků ke splnění některých úkolů, vyplývajících z obsahu týlového zabezpečení.

Některí autoři, zejména příslušníci operačních štábů, docházejí v závěrech ke zřízení centrální pořádkové služby a vytvoření vojskové pořádkové služby nejen u všech bojových, ale i týlových útvarů a zařízení. O nutnosti a účelnosti vytvoření vojskové pořádkové služby u bojových útvarů nepochybují. Rušit současný systém silničního zabezpečení a vytvářet vojskovou pořádkovou službu i v týlu však považují u týlových útvarů a zařízení nejen za nesprávné z hlediska zásad řízení týlu v soudobých operacích, ale i neekonomické a v praxi nerealizovatelné. Tyto názory zcela opomíjejí základní principy řízení týlu, mnohostrannost a složitost organizace a práce týlu.

V současné době jsou v operačním týlu k dispozici silniční svazky a útvary předurčené k tomu, aby vytvářely předpoklady k organizovanému manévru týlovými svaz-

ky, útvary a zařízeními v týlu armády a frontu. Plní tyto základní úkoly

- stavbu různých typů mostů přes vodní překážky,

- úpravu (výjimečně stavbu) narušených komunikací (pokud tyto úseky nelze objet),

- regulaci pohybu,

- předávání rozkazů, nařízení a informací přesunujícím se týlovým útvarům a zařízeními.

Tyto silniční svazky a útvary svou organizací a kapacitou jsou postaveny pouze v rozsahu, nutném ke splnění úkolů týlového zabezpečení. V podstatě mohou např. v týlovém prostoru vytvořit dvě základní (obsluhované) silnice a 3—4 silnice pomocné (jen prozkoumané, neobsluhované). Tento počet komunikací je dán reálnou propustností těchto silnic a skutečným provozem na nich mezi frontovými zásobovacími základnami, jejich odděleními a pohyblivými armádními základnami. V těchto normách počítáme pouze s provozem, který naplní jen týlové svazky, útvary a zařízení. Nepočítáme tedy s provozem, který představují operační přesuny. Každý operační přesun po těchto „týlových“ komunikacích v samé podstatě narušuje týlové přesuny a plánované týlové zabezpečení vojsk. Proto také v praxi i v platných směrnících běžně uplatňuje-

me zásadu „respektování“ týlových komunikací, nebo alespoň projednání dopadů na týlové zabezpečení při dočasném „zabrání“ těchto komunikací k operačním přesunům. V těchto případech silniční útvary plní vůči operačním přesunům stejnou funkci jako při přesunech týlových.

Naskýtá se otázka, proč týl má a musí mít prostředky nejen k pořádkové službě, ale i k celkovému zabezpečení. Tato nutnost vyplývá z celkové organizace a činnosti týlu armády a frontu. V týlu armády je okolo 50–60 týlových útvarů a zařízení; v týlu frontu přes 500 týlových útvarů a zařízení nejrozličnějších specializací, jejichž příslušníci (kromě řidičů) jsou specialisté. Mnoho útvarů má ryze dopravní charakter (přísun materiálu, odsun techniky, raněných a zasažených), které uskutečňují především kyvadlový pohyb mezi základnami (etapami) frontu a armády, případně i divize na vzdálenosti 500 až 600 i více kilometrů. Počet těchto ryze dopravních (odsunových) útvarů dosahuje v týlu frontu okolo 100 o celkovém počtu 6–7000 dopravních automobilů. V tomto počtu nejsou zahrnuty ostatní týlové útvary a zařízení, které mají „stabilnější“ charakter, ale během frontové operace se mi-

nimálně jednou, ale i vícekrát přesunují.

Vzhledem k tomuto počtu útvarů a charakteru jejich činností je jednoznačně účelnější a ekonomičtější nezačleňovat k nim orgány vojskové pořádkové služby, ale vyčlenit pro týl několik vhodných silnic. Na nich pak vybudovat „prostorovým“ způsobem nejen pořádkovou službu, ale celé silniční zabezpečení (stavbu mostů, úpravu komunikací apod.), které nejsou schopny týlové útvary a zařízení uskutečňovat vlastními silami.

V důsledku vysokého počtu útvarů a zařízení v operačním týlu a velkých vzdáleností mezi nimi (prostor o hloubce a šířce několika set kilometrů), není možné nejen z ekonomických hledisek, ale i z hledisek technických (rozsah rádiových sítí) vybavit všechny výkonnými spojovacími prostředky. Jediné možné řešení je seskupovat tyto útvary do větších celků (základů) a prostřednictvím jich zabezpečit spojení s TVS. Při přemísťování můžeme všem dopravním a odsunovým útvarům efektivně a účinně velet prostorovým systémem cestou orgánů silničních svazků a útvarů rozmístěných na komunikacích a vybavených výkonnými spojovacími prostředky.

K PROBLÉMU ŘÍZENÍ VOJENSKÉ DOPRAVY V POLI

Široká diskuse je stále k otázkám sjednocení vojenské dopravy. V našich podmínkách realizujeme toto sjednocení na bázi samotné vojenské dopravy. V teorii i v praktické činnosti se projevují tendence „sjednocovat“ pod jedním odborným řízením vše, co s „dopravou“ má jen trochu společného. Samozřejmě se zdůvodňuje pro maximální jednotnost, víceúčelové využití v duchu jednotného zámyslu, sjednocení odpovědnosti a pravomoci v jedné ruce, maximálního využití současného spojení k řízení dopravních útvarů a zařízení apod. Bez hlubokého rozboru jednotlivých druhů dopravy, minulého i současného systému velení nejen ve vojenské dopravě, ale v týlu vůbec, zdají se být tyto názory vysoce progresivní a cílevědomé. Při podrobném rozboru těchto otázek, zejména jednotlivých druhů dopravy docházíme v mnoha směrech k pochybnostem o správnosti těchto názorů.

Před zaujetím stanoviska k sjednocení voj. dopravy zmíním se krátce o úloze a místě vojenské dopravy.

Vojenská doprava je bezesporu nosným pilířem převážné činnosti týlu na všech jeho stupních. Je s týlem a týlovým zabezpečením bezprostředně spjata, je jeho nedílnou součástí. Můžeme-li z obsahové náplně týlového zabezpečení vyjmout ně-

kteří činnosti, izolovat je, pak v žádném případě to není možné u dopravy. Tato v minulosti byla a i v budoucnosti zůstane organickou součástí týlu. Vyjmutím dopravy z týlového zabezpečení ztrácí se jeho základní integrující prvek. V daném případě zůstávají jednotlivé služby sice samostatné jako v týlovém zabezpečení, ale vzájemně od sebe izolované.

V poslední době, zejména při řešení problémů pořádkové služby, vystupovala do popředí otázka, zda vojenská doprava patří do týlu, komu má sloužit a v čem spatřovat její těžiště. Vyskytují se názory, že vojenská doprava nepatří do týlu, poněvadž zahrnuje širší problematiku, slouží všem složkám ozbrojených sil. Z tohoto důvodu přerůstá problematiku týlového zabezpečení a stává se složkou celoarmádní. Ve své podstatě můžeme tento názor zjednodušeně vyjádřit otázkou: „Uskutečňuje vojenská doprava pouze zásobovací přepravy nebo i operační přesuny a přepravy?“

Domnívám se, že je nesprávné takto vůbec otázku klást a chtít z ní dělat závěry o místě a úloze vojenské dopravy. Vojenská doprava je bezesporu službou, jako jiné služby k zabezpečení vojsk. Jako každá jiná služba má i svou specifikou. V tom, že ve své podstatě je prostředkem

k realizaci týlových a operačních přesunů, nemůžeme vidět rozpornost. Žádná služba v armádě nezabezpečuje sama sebe, ale slouží k zabezpečení všech druhů vojsk a služeb, celých ozbrojených sil. Vojskovou dopravu v daném případě můžeme chápat jen jako činnost služby k zabezpečení vojsk formou přepravy vojsk, přisunu zásob vojskům a přepravy ostatních týlových přesunů.

Nyní několik poznámek k **sjednocení vojenské dopravy**. Kolem této otázky je řada diskusí. Vojenská doprava, tak jako jiná služba v ozbrojených silách, musí pracovat v duchu a v zájmu splnění zámyslů velitele (náčelníka). Tvrdou realitou v minulých válkách bylo, je i v budoucnu bude trvalý nedostatek dopravních kapacit ve srovnání s potřebami vojsk. Tato skutečnost je typická zejména pro dopravu v týlu. Vojska v polních podmínkách jsou schopna se přesunout vlastními prostředky. V případě postavení vojskové pořádkové služby budou vojska sama schopna zabezpečit si tyto přesuny na jakoukoli hloubku.

V zásadě zcela jiná je situace v tomto směru v týlu. Týlové přesuny (zahrnují v sobě přisun materiálu všeho druhu a přesuny týlových útvarů a zařízení) v celé hloubce vojskového a operačního týlu se uskutečňují všemi druhy dopravy (automobilní, železniční, potrubní, vodní i vzdušnou). Použití jednotlivých druhů dopravy na jednotlivých stupních vojskového a operačního týlu je různé. Na stupni vojskového týlu a ve většině případů i týlu armádního bude v soudobých operacích používána zpravidla jen automobilní doprava. Ve frontovém týlu se využívání jednotlivých doprav bude rozšiřovat. Přestože těžiště bude nadále v automobilní dopravě, jsou zde již podmínky k využití zejména potrubní a vzdušné dopravy. V některých situacích, zpravidla v počátečním období, i železniční dopravy a v určitých geografických podmínkách i dopravy vodní.

Neměnnou skutečností však zůstávají jednotlivé druhy dopravy bez ohledu na jakékoli „sjednocovací snahy“. Rozebereme si z těchto hledisek jednotlivé druhy dopravy, jejich charakter, systém řízení a zabezpečování.

Železniční doprava, kterou můžeme charakterizovat v našich podmínkách vysokou výkonností, technickou spolehlivostí a potřebnou přepravní rychlostí v jakémkoli počasí, vysokou zranitelností, je zcela vázána jen na vlastní trať. Jednotlivé železniční tahy jsou zpravidla dány minulostí, hledisky ekonomickými, případně geografickými. Jen ve výjimečných přípa-

dech budou v souladu se zámysly operací a jejich týlového zabezpečení.

Tento druh dopravy bude realizovat operační přesuny i týlové přesuny, především pak přepravu materiálu všeho druhu. Je plně vázán na železnici, má svůj zcela samostatný, ničím nenahraditelný systém řízení i zabezpečení, opírající se zase o železnici a zařízení na ní. Systém spojení a celkového zabezpečení železniční dopravy je rovněž vázán jen na samotnou železnici.

Na teritoriu státu řídí železniční dopravu v plném rozsahu i zabezpečující orgány, síly a prostředky ministerstva dopravy, generálního ředitelství železniční dopravy a správy drah, které organizačně ani prostorově nejsou svázány s organizací vojskovou, zejména voj. okruhy, případně i krajskými vojenskými velitelstvími.

Obdobná situace je i v týlovém pásmu frontu. Zde provoz železniční dopravy organizují a zabezpečují zvláštní provozní útvary ministerstva dopravy podle požadků a potřeb týlu frontu, včetně údržby a dlouhodobé obnovy. Naproti tomu dočasnou obnovu určených železničních směrů uskutečňují speciální železniční svazky a útvary týlu frontu. Pásma (směry) obnovy železnice vyplývají z potřeb a zabezpečení zámyslu týlového zabezpečení operace, plánované organizace týlu, příjateho zásobovacího systému a nejvhodnějšího směru z hlediska obnovy železnice. Na určený směr obnovy se tedy podílí zejména štáb týlu z hlediska opatření k splnění týlového zámyslu zabezpečení operace, organizace týlu a zásobovacího systému. Podklady k výběru nejvhodnějšího směru obnovy z hlediska samotné obnovy dávají průkazné orgány železničního vojska a správa železničního vojska týlu frontu v součinnosti se správou vojenské dopravy týlu frontu.

Z dílčího rozboru plyne jednoznačný závěr o samostatnosti železniční dopravy, která stojí na úrovni samostatné služby. Má speciální dopravní prostředky zabezpečení, které až na výjimky není možné použít mimo vlastní železniční dopravu, orgány řízení i prostředky k jejímu řízení.

Úzce spolu souvisí provoz na železnici a obnova železnice. Tyto dvě činnosti na sebe navzájem navazují a jedna bez druhé je nerealizovatelná. Z tohoto důvodu považují za účelné a ekonomické sjednotit tyto síly a prostředky v jedné ruce. Tím se vytvoří účelný, cílevědomý, ekonomický a uzavřený celek, který splňuje všechny podmínky platné pro podsystém řízení z hlediska zásad řízení.

Automobilní doprava — vzhledem ke své vysoké manévrovatelnosti, rychlosti, velkému akčnímu rádiu vytváří svými tech-

níckými i provozními parametry předpoklady k plynulému přísunu materiálu vojskům na všech organizačních stupních. Je zcela samostatná, nezávislá na ostatních druhích doprav, avšak plně závislá na silničním zabezpečení. Čím vyšší organizační stupeň, tím je tato závislost patrnější, zejména na stupni týlu armády a frontu. Proto také s postupem rozvoje automobilní dopravy rozvíjelo se její silniční zabezpečení.

Oproti železniční dopravě není automobilní doprava zcela samostatná po všech stránkách jako doprava železniční. Prostředky zabezpečení jsou decentralizovány u automobilních útvarů a svazků (zejména prostředky technického zabezpečení) a u silničních útvarů a svazků (prostředky regulace, spojení za přesunů aut. proudů apod.). Dopravní jednotky a útvary jsou organizačně začleněny do určitých celků, zpravidla dopravních praporů a automobilních brigád. Po většinu času však neplní úkol jako celky. Dopravní úkoly, především přísun materiálu, plní v dopravních četách, maximálně dopravních rotách. Tyto jednotky však nemají dostatečné prostředky ke spojení s nadřízeným, zejména s velitelstvím automobilní brigády a s příslušným TVŠ. Největší potíže jsou však ve velení těchto dopravních proudů během vlastního přísunu a návratu zpět, zejména při přísunu na vzdálenost několika set kilometrů. Těmto kolonám můžeme však reálně velet prostorovým způsobem — cestou orgánů silničního zabezpečení na určených komunikacích.

Na plánování automobilní dopravy se podílejí náčelníci druhů vojsk a služeb předložením požadavků na přísun materiálu. Druhým účastníkem je štáb týlu, který vyhodnotí požadavky, porovná s dopravní kapacitou, která je k dispozici u dopravních praporů a automobilních brigád, vyhodnotí potřebu přísunu podle jednotlivých prvků operační sestavy, nejvýhodnějšího systému zásobování v dané situaci směřujícího k co nejlepšímu zabezpečení týlového zámyslu a vyhodnotí možnosti využití jiných druhů dopravy. Na základě těchto důležitých rozborů zpracuje pro zástupce velitele pro týl perspektivní plán přísunu nebo návrh rozhodnutí na realizaci přísunu na příští den. Tyto podklady pak dostává k realizaci dopravní oddělení (správa). Zpracovává grafikony přísunu, rozkazy pro dopravní prapory (brigády), kontroluje jejich plnění. Výsledky realizace předává pak štábu týlu.

Z tohoto důležitějšího rozboru můžeme udělat dílčí závěr, že automobilní doprava a silniční zabezpečení mají k sobě velmi úzký vztah. Zkušenosti ze cvičení ukazují

na reálnou možnost a výhodné spojení těchto dvou „služeb“ v jednu — „silniční dopravu“. Jednu zvláštnost silničního zabezpečení však musíme vzít v úvahu. Silniční zabezpečení neslouží jen k zabezpečení přesunů dopravních proudů, ale všech týlových svazků, útvarů a zařízení, poněvadž tyto, na rozdíl od bojových svazků a útvarů, nejsou schopny si přesun zabezpečit vlastními prostředky. Tato zvláštnost může podstatně ovlivnit jednoznačnost spojení automobilní dopravy a prostředků silničního zabezpečení.

Potrubní doprava vystupuje v současné době jako vysoce perspektivní druh dopravy. Její význam stoupá s masovou motorizací a mechanizací vojsk a rychlým růstem spotřeby PHM v souladu s růstem temp vedení operací. Vzhledem ke své vysoké dopravní kapacitě, tempu stavby (je téměř stejné jako tempo postupu vojsk) a vzhledem ke své využitelnosti jen k přísunu pohonných hmot, má ve vojenské dopravě zvláštní místo. V minulosti byla, je a pravděpodobně zůstane právě vzhledem ke své jednoduševosti začleněna ve službě zásobování PHM.

Na plánování potrubní dopravy se podílejí služba PHM a štáb týlu. Směr a tempo výstavby potrubních linek určuje zástupce velitele pro týl ve svém týlovém rozhodnutí. Podklady k rozhodnutí dává štáb týlu a služba PHM. Štáb týlu vychází z celkových potřeb PHM na zabezpečení operace, celkových možností všech druhů dopravy a organizace týlu a celkového dopravního zásobovacího systému. Služba PHM navrhuje a řeší technickou stránku potrubní dopravy, upřesňování směrů výstavby potrubních linek, potřebné skladové kapacity a výdejní místa na potrubních linkách. Vydává rozkazy ke stavbě potrubních svazků.

Z výčtu hlavních povinností vůči potrubní dopravě vyplývá, že plánování této dopravy i její realizace je výlučnou povinností štábu týlu a služby PHM. Vkládání dalšího odborného článku — vojenské dopravy — není nejen nutné, ale ani účelné. Tento orgán nemůže k řešení problematiky nic říci a stal by se mezičlánkem.

Vzdušná doprava je rovněž vysoce perspektivní. Vzhledem ke svým vlastnostem může zmírnit a po vytvoření dostatečné kapacity odstranit současný rozpor mezi trvale se zvyšující nerovnoměrnou spotřebou materiálu (potřebou odsunu masových zdravotnických ztrát) a možnostmi zejména automobilní dopravy (zejména pokud jde o rychlost přísunu a odsunu).

V našich podmínkách má však vzdušná doprava zatím relativně nízkou dopravní

kapacitu, neslouží a ani v budoucnosti nebude sloužit jen k přísunu materiálu, ale zůstane především prostředkem k rychlému manévru bojovými, zejména výsadkovými svazky a útvary. K přísunu materiálu a odsunu raněných bude využita jen částečně, zpravidla až po splnění bojových úkolů. Proto také dopravní letecké útvary nejsou podřizovány zástupci velitele pro týl, ale zůstávají začleněny v leteckém svazu. Zástupci velitele pro týl je zpravidla vyčleňováno na operaci několik vzletů leteckých dopravních útvarů, případně svazků. Jen výjimečně může týl disponovat leteckými dopravními útvary — leteckými zdravotnickými pluky. Tyto jsou však vysloveně jednoúčelové, slouží k odsunu raněných. Jejich využití plánuje zdravotnická služba přímo, jen v některých dílčích otázkách spolupracuje se štábem týlu.

Na plánování vzdušného přísunu se podílejí štáb týlu a příslušní náčelníci služeb. Vzhledem k možnostem činí vzdušný přísun jen velmi malé procento v rámci

celkového přísunu materiálu a slouží především k řešení havarijních případů (nemohoucí jiného způsobu přísunu, odstranění důsledků napadení ZHN apod.). Další zvláštností v plánování je, že tento přísun není pravidelný, ale ojedinělý. Musí být uskutečněn rychle, v přísném souladu s vývojem operační situace. Vzhledem k těmto zvláštnostem je nutné, aby materiál, přicházející v úvahu k vzdušnému přísunu, byl trvale připraven na zásobovacích základnách (letištích materiálního zabezpečení); v tom je hlavní úloha náčelníků materiálních služeb. Ostatní otázky, související s tímto druhem dopravy, již zabezpečí štáb týlu přímo s leteckým svazem, zásobovací základnou a příjemcem materiálu (týlem prvosledové divize apod.). Další řídicí orgán v této činnosti není nejen nutný, ale ani účelný, poněvadž by byl jen mezičlánkem.

Vodní doprava v našich geografických podmínkách je zcela pominutelná a nevyžaduje zvláštních dopravních řídicích ani výkonných orgánů u štábů a vojsk.

Z á v ě r

Z dílčích závěrů můžeme učinit jednoznačný závěr o **samostatnosti jednotlivých druhů dopravy**. Z hlediska nových charakteristických rysů představují prakticky jednotlivé „služby“. Velmi úzce spolu souvisí automobilní doprava a silniční zabezpečení, železniční doprava a obnova železnice. V tomto směru jsou sjednocovací snahy opodstatněné v rámci samotné dopravy. Sjednocování všech druhů dopravy v rámci vojenské dopravy není účelné a vytvořilo by nový mezičlánek a duplicitu v práci mezi jednotlivými druhy dopravy, štáby týlu a náčelníky druhů vojsk a služeb. Nepokládám za účelné vkládat nad jednotlivé odborné služby — druhy dopravy další odborné řízení. Tyto druhy dopravy vyžadují řízení operačně týlové, které v plném rozsahu musí a také může uskutečňovat jen zástupce velitele pro týl a jeho štáb týlu. Z těchto všech důvodů pokládám za správné „sjednocovat“ jednotlivé druhy dopravy (které objektivně existují) na úrovni zástupce velitele pro týl a jeho štáb týlu.

Pásové

samohybné soulodí GSP

Pásové samohybné soulodí GSP můžeme řadit mezi progresivní typy ženijní přepravní techniky.

Jeho zatím unikátní řešení vytváří z něj samostatnou ženijně přepravní kategorii.

Koncepce a systém řešení GSP (guseničnyj samohodnyj parom) jsou zaměřeny k přepravě pásových břemen, především tedy všech typů tanků. Pásové podvozky a relativně vysoká rychlost přesunu spolu s pohotovostí stavby jednotlivých soulodí GSP ze dvou kusů polosoulodí (pravého a levého) vytvářejí podmínky k používání pásových samohybných soulodí při zabezpečení přepravy tanků před-sunutých odřadů i prvosledových jednotek a útvarů přes široké a středně široké vodní překážky na široké frontě.

Motorizace na suchu i na vodě a vysoký stupeň mechanizace dávají pásovému samohybnému soulodí na jedné straně možnost dosáhnout progresivních takticko-technických parametrů, na druhé straně však jsou příčinou vysoké pořizovací ceny, náročnější obsluhy a eventuální poruchovosti.

K možnosti plného využití GSP v předpokládané bojové činnosti je nutné dosáhnout vysoké vycvičenosti obsluh v nejrůznějších terénních a říčních podmínkách i odpovídajícího dílenského zabezpečení.

Charakteristika GSP z vzevojskového hlediska

Pásové samohybné soulodí GSP (viz obr. 1) je určeno ke zřizování přívozo-
vých přepravišť na širokých a středně širokých

vodních překážkách pro tanky, tankové aplikace a techniku na pásových, popř. i kolových podvozcích, s vnitřní (světlo-
) příčnou roztečí mezi pásy (koly) mini-
málně 1,7 m.

Maximální **únosnost** GSP na vodě je 52 t; při jeho poškození (střepinami, střelami) se únosnost sníží na 40 t. Se zatížením dosahuje GSP maximální **rychlosti plavby** na vodě 7,7 km/h, bez zatížení 10,8 km/h; **plavební dosah** GSP na vodě činí 13–17 motohodin. **Doba 1 koloběhu** GSP na řece o šířce 100 m trvá cca 12 až 15 minut, na řece o šířce 300 m cca 15 až 20 minut. Z doby 1 koloběhu můžeme odvodit **přepravní kapacitu** 1 soulodí GSP, jež činí 4–5 tanků za hodinu na řece o šířce cca 100 m nebo 3–4 tanky za hodinu na řece cca 300 m široké v závislosti na vodním proudu.

Doba pohotovosti soulodí GSP z dopravního sestavení na suchu do provozního sestavení na vodě trvá 4–8 minut.

Pásové samohybné soulodí GSP **sestavá ze dvou samohybných polosoulodí** — pravého a levého (viz obr. 2), z nichž každé se skládá z obojživelného podvozku (nosiče), vyklápěcího (odklápěcího) pontonu (viz obr. 3 a 4) a dvojice vyklápěcích koleje-
vých ramp názkového typu (viz obr. 1). Obě polosoulodí jsou zcela samostatná. **Přesun na souši** umožňuje pásové hnací ústrojí; **rychlost přesunu** na komunikacích je až 40 km/h, v terénu cca 18 km/h, **jízdní dosah** činí 200–300 km. Na delší vzdálenost se polosoulodí GSP dopravují buď na podvalnících nebo po železnici. **Plavba na vodě** je zabezpečena u každého polosoulodí dvojicí vrtulí s možností re-

versace chodu a tím i s možností dobré manévrovatelnosti na vodě včetně otáčení na místě; max. rychlost plavby polosoulodí na vodě je 8 km/h.

Pásové soulodí GSP sestavujeme do provozní pohotovosti na vodě. Obě polosoulodí (pravé a levé) vjedou na vodu, k vlastnímu jejich spojení (až v průběhu plavby na vodě) slouží dva stykové mechanismy. Po spojení obou polosoulodí se vyklápí pontony (viz obr. 3 a 4), načež se vyklápí i oba páry nájezdových kolejových ramp. Pracovní operace stavby soulodí GSP jsou mechanizovány (s využitím hydraulických mechanismů).

Osádka pásového samohybného soulodí GSP tvoří 6 osob, tj. dvě tříčlenné osádky polosoulodí.

Porovnání GSP s přívozovými soulodími pontonových souprav a cizí obojživelnou technikou

Progresivitu takticko-technických parametrů pásového samohybného soulodí GSP můžeme nejlépe posoudit při porovnání s přívozovými soulodími pontonových souprav používaných v ČSLA, tedy se střední mostovou soupravou SMS a s pontonovou mostovou soupravou PMS. Stačí porovnat rozhodující parametry, především únosnost soulodí, dobu stavby, počet mužstva ke stavbě provozu, přípustnou rychlost převážení, délku nájezdových ramp a počet vozidel k přesunu po souši; tyto údaje jsou uvedeny v tabulce 1.

Vzhledem k tomu, že vlastní váha tanků zavedených v ČSLA je cca 36 t, postačuje k jejich přívozové přepravě soulodí o únosnosti 40 t (SMS, PMS). Proto bude účelné porovnávat soulodí GSP se 40 t pontonovými soulodími, proti nimž má zálohu únosnosti 12 t.

GSP předstihuje oba typy soulodí z hlediska rychlosti stavby, soulodí PMS v průměru o 4 minuty (tj. cca o 50 %), avšak soulodí SMS několikanásobně. Dále předstihuje GSP oba typy pontonových soulodí ve sníženém počtu mužstva k provozu na vodě, který je u soulodí PMS o 50 % vyšší a u soulodí SMS o 100 % vyšší, a rovněž ve sníženém počtu vozidel k přesunu (u soulodí PMS včetně tahací člunu je o 50 % více a u soulodí SMS o 150 % více vozidel). V počtu obsluh ke stavbě soulodí se GSP vyrovná s 40 t soulodím PMS a podstatně předstihuje soulodí SMS. Rovněž v přípustné rychlosti soulodí s břemenem při převážení na vodě se v podstatě vyrovnává GSP se soulodím PMS, obě však zaostávají za soulodím klasické střední mostové soupravy SMS, která má podstatně lepší plavební vlastnosti. Z hlediska

Obr. 1. Pásové samohybné soulodí GSP s naloženým tankem

délky ramp, což je velmi důležité k možnosti přistání soulodí a nakládání břemen u různých variant břehů a přilehlé části říčního profilu, řadí se GSP těsně za soulodí SMS (které má rampy o 8 % delší), ale předstihuje soulodí PMS (které má rampy o 46 %, tedy takřka o polovinu kratší). Čím delší jsou nájezdové rampy, tím širší je použitelnost soulodí na nejrůznějších druzích břehů bez jejich potřebných zemních úprav, čímž vzrůstá pohotovost zahájení i provozu přívozové

Obr. 2. Levé polosoulodí GSP

Obr. 3. Stavba GSP

přepravy i možnost snadnější volby záložních míst při nutném přechodu na záložní přepraviště. Výhodou ramp GSP je dále možnost jejich zablokování a tím vytvoření vhodnějších podmínek k nakládání (naložování) a vykládání (vyloďování) tanků či jiných břemen ve srovnání s kloubovými fungujícími rampami pontonových soulodí.

Systém hydraulicky ovládaných a úměrně dlouhých ramp s možností jejich blokování spolu s nejrychlejším mechanizovaným způsobem uvedení do pohotovosti soulodí na vodě, s nejnižším počtem muž-

Obr. 4. Stavba GSP

stva k provozu na vodě a s nejnižším počtem vozidel při přesunu, řadí GSP na čelo přívozových soulodí s tonáží k přepravě jednotlivých břemen.

Přepravní kapacita všech uvažovaných typů soulodí je za stejných hydrometeorologických podmínek zhruba stejná.

Při dalším hodnocení přívozové přepravy je však nutné ještě porovnat přepravu soulodími GSP a soulodími PMS vyšší tonáže (pomocí GSP a s využitím PMS o vyšší tonáži). Nevýhodou příliš krátkých ramp přívozových soulodí PMS, sestavených z říčních dílů, mohou totiž eliminovat soulodí s krajními pobřežními pontonovými díly, které jsou přizpůsobeny ke zřizování vjezdů a výjezdů na most a tedy i na soulodí vyšší tonáže. Pobřežní díly můžeme naklápět ke vhodnému přistání ke břehu zvedáním konce dílu o cca 1 m. Pobřežní díly jsou dále opatřeny oklopnými rampovnicí v celé šíři vozovky, dlouhými 2 m. Systém pobřežních dílů je vhodný k používání plážovitých či méně šikmých břehů. Vzhledem k tomu, že k polovině soupravy PMS jsou doplněny dva pobřežní díly na celkový počet čtyř kusů, můžeme z této poloviny soupravy postavit dva mosty o délce 65 bm, které mohou na široké vodní překážce plnit funkci přívozových soulodí o únosnosti 180 t, což představuje možnost současné přepravy 5 tanků na jednom 180 t soulodí. S tímto typem soulodí mohou manévrovat motorové čluny na slabém a středním říčním proudu bočním postrkem tak, že soulodí přejíždí od jednoho břehu ke druhému v přímé prodloužené podélné ose soulodí bez nutnosti smyčkového manévru, běžného u soulodí motorizovaného vlekem či čelním postrkem člunem. Přepravní kapacita 180 t soulodí PMS rovná se přepravní kapacitě 5 soulodí GSP, přičemž je pozoruhodné, že obě varianty představují stejný počet základních vozidel při přesunu po souši (10 pontonových aut PMS, 10 polosoulodí GSP); při započítání aut ke vleku 3 člunů Mo 111 na podvozcích M-5 (příslušejících odpovídajícímu rozsahu materiálu PMS) zvýší se počet vozidel PMS při přesunu o 30 % ve srovnání s GSP.

Z pozorování vyplývá, že přívozová přeprava GSP je na širokých vodních překážkách z hlediska poměrových ukazatelů progresivnější než kterýkoli druh přívozové přepravy pontonových souprav, novou pontonovou mostovou soupravou PMS nevyjímaje. Avšak z hlediska porovnání absolutních přepravních kapacit rotý pásové samohybných soulodí a pontonové rotý, vyzbrojené polovinou pontonové mostové soupravy PMS, vyrovnají se soulodí PMS s vysokou tonáží (180 t) v průběhu

Druh a původ soupravy			GSP (SSSR)		Gillois (Francie)			MFAB-F (USA)		Alligator (NSR)		
			Soulodí	Polosoulodí	20	50 ^{a)}	80 ^{a)}	70	100	10	30	60
Únosnost			52	—	20	50 ^{a)}	80 ^{a)}	70	100	10	30	60
Soulodí	počet v soupravě	ks	2 vozidla	1 vozidlo = polo-soulodí				^{a)}	^{a)}			
	šířka × délka vozovky	m	3,24 × 12,65	(3,24 × 6,32)	3 × 9,5	4 × 17,5	4 × 25,2	4,1 × 38	4,1 × 54	5,63 × 8,58	5,63 × 17,16	5,63 × 25,64
	váha	t	2 × 17	17 (z toho 6 t přidavý ponton)	27	54 + rampy	81 + rampy	85,8	126,4	20,5	41	61,5
	počet pontonů (bloků)	ks	2 nosiče + 2 přid. pontony	nosič + přidav. ponton	1	2	3	2 m + 2 r	4 m + 2 r ^{a)}	1	2	3
	délka ramp	m	2 × 4,485		1 × 5,0	2 × 7,4 ^{a)}	2 × 7,4 ^{a)}	2 × 5,79				
	stavba soulodí	počet mužstva	6	3	4	12	16	4 × 3	6 × 3	3	6	9
		doba	4—8		5	10	15 + 40			6 ÷ 10 ÷ 20		
	propulsní jednotka		trupové vrtule 2 × 2	2	1 vrtule	2 vrtule	3 vrtule	4 × 1 vrtule	6 × 1 vrtule	1 vozidlo má 1 trupovou a 2 plovákové vrtule		
	osádka soulodí	mužů	6		4	8	12	12	18	3	6	9
	únosnost mostů	t	52 ^{a)}			50		50			60	
Most	šířka vozovky	m	3,24 (kolejová)			4		3,6			5,63	
	délka	plovoucí část	12,6					24 m + 6 r obojž. = 214 m =				
		přechodová část (rampy)	2 × 4,45			2 × 7,4		= 182 + 2 × 38 m (so) = 3 × 86 m				
		kozová část						16 m + 8 r obojž. = 150 =				
		celkem	21,5					= 2 × 86 = 4 × 54 (so) ^{a)} ^{a)}			52	
	stavba mostu	počet mužstva	6			4 × počet obojživelníků		3 × počet obojž.			18	
		doba	10—15 (odhad)			90		105 (= 120 m/hod)			20—30	
		na 1 m ² vozovky	t			0,85						
		na 1 bm mostu	t	1,575		3,4		~ 2,6			~ 2,27	
		celé soupravy	t	34				530 (as, PA); 520 (div.)			122,6 t	
Vozidlo (nosič)	kapacita mostu	voz/hod						400 (25 + 30 m)				
	délka × šířka × výška	m		12 × 3,24 × 3,2		11,9 × 3,05 × 3,9		12,5 × 3,35 × 3,65			10 × 2,75 × 3,5 ^{a)}	
	váha (pohotovostní)	t		17		27 (mostní); 27,6 (rampový)		20,7 (m); 22,2 (r)			20,5 (mostní rampový)	
Souprava	podvozek			pásový		kolový 4 × 4		kolový 4 × 4			kolejový 4 × 4	
	počet vozidel	voz/hod	2			24		30 (24)			6	
	počet bm mostu na 1 auto	bm				8		~ 8			8,6	
	délka kolony	km						0,9 ± 1,4			— 0,3	
	šířka při dopravě	m		3,24		3,05		3,35			3,0	
	max. rychlost na komunikaci (v terénu)	km/h		40 (18)		50		55			62	
	max. rychlost na vodě	km/h	7,7	8		12		12			12	

Poznámky k tabulce:

¹⁾ Soulodí GSP lze vestavit jako most jen za vhodných říčních podmínek přes úzké hluboké vodní překážky, popřípadě přes nepřekonatelný úsek brodu (nepřiznivá změna profilu, stupeň, hluboká rýha ap., za předpokladu, že rampy se budou opírat v hloubce max. 1,2 m.

²⁾ Únosnost platí jen pro rychlost vodního proudu do 1,5 m/s.

³⁾ Rampy jsou vezeny na zvláštních obojživelnících.

⁴⁾ Na stupni armádní sbor a polní armáda jsou organizačně začleněny ženijní roty útočných mostů, každá po třech čtáčích, četa po dvou skupinách, skupiny po čtyřech mostních obojživelnících a jednom rampovém obojživelníku, tzn. že v ženijní rotě útočných mostů je 24 mostních obojživelníků a 6 rampových obojživelníků, z nichž lze stavět mosty (i soulodí) ve variantách uvedených v 1. a 2. řádce rubriky délek mostu. Na stupni divize je organizačně začleněna

u ženijního praporu mostní rota o dvou čtáčích po dvou skupinách, skupina po čtyřech mostních a po dvou rampových obojživelnících, tj. celkem 16 mostních a 8 rampových obojživelníků s možností variant staveb uvedených v 3. a 4. řádce rubrik délek mostu.

⁵⁾ „m“ označuje mostní obojživelník, „r“ rampový obojživelník, „(so)“ soulodí.

⁶⁾ Šířka s odklopenými plováky je 5,4 m.

Porovnání soulodí GSP, PMS a SMS

Charakteristika		GSP	PMS		SMS	
Únosnost	t	52	40	60	40	60
Doba stavby	Min.	4—8	8(÷ 12)	10(÷ 15)	40—55	45—60
Počet mužstva ke stavbě	mužů	6	6	9	27 (1 + 3 + 24) 9 + 3*) (= 1 + + 8 + 3)	
k provozu (převážení)	mužů	6	6 + 3*)	9 + 3*)		
Připustná rychlost převážení (na vodě) (s břemenem)	m/s	2,1	1,9—2,5*)		3	
Délka nájezd. ramp	m	4,45	2,4		4,7	
Počet vozidel při přesunu	ks	2	2 + 1	3 + 1	5	6

Poznámka. *) údaje pro hloubku vody 2—6 m a při zatížení břemenem 36 t

*) 3 muži = osádka motorového člunu

přívozové přepravy svou kapacitou pásovým samohybným soulodím GSP a dokonce je i předčí cca o 10 %, což můžeme prokázat takto: Rota pásových samohybných soulodí jedním koloběhem přepraví 9 tanků. Pontonová rota dvěma 180t soulodími PMS přepraví 10 tanků jedním koloběhem, což může zabezpečit v jiné variantě dvěma 110 t soulodími a dvěma 70 t soulodími PMS. Bude-li každý z 6 motorových člunů (začleněných u poloviny soupravy PMS) zabezpečovat samostatně jedno soulodí buď vletem či čelním postrkem, bude účelné postavit z téhož materiálu PMS čtyři 70 t soulodí a dvě 40 t soulodí, čímž dosáhneme rovněž kapacity 10 kusů přepravených tanků jedním koloběhem; jiným členěním soulodí se přepravní kapacita pontonové roty sníží, např. třemi 80t soulodími a třemi 40 t soulodími přepraví pontonová rota jedním koloběhem jen 9 tanků. Pontonový materiál PMS na stupni pontonové roty totiž představuje užitečný výtlač a tím tedy i únosnost 360 t, což je hodnota 10 tanků; proto je účelné členit soulodí tak, aby počet 10 ks tanků nebyl v kapacitě jednoho koloběhu snižován.

Výhodou přívozového přepraviště GSP z hlediska OPZHN je snadnější možnost jeho rozptýlení, jež je minimálně o 50 % větší ve srovnání s PMS (9 soulodí GSP, avšak nejvýše 6 soulodí PMS vzhledem k 6 člunům); z toho vyplývá i menší zranitelnost přepraviště GSP.

Porovnání pásového samohybného soulodí GSP s obojživelnými mostovými soupravami kapitalistických armád uvádí **tabulka 2**. GSP předčí obojživelné mostové soupravy GILLOIS, MFAB-F a ALLIGATOR v nejnižší vlastní váze soulodí těžké kategorie, v počtu mužstva ke stavbě i přepravní činnosti na vodě, v nejkratší době stavby soulodí, v nejnižší váze na 1 bm soulodí či mostu a v nejmenší podjezdové výšce. Naopak GSP zaostává za všemi obojživelnými mostovými soupravami v rychlosti plavby na vodě a v rychlosti přesunu po komunikacích. Francouzská souprava GILLOIS je první obojživelná mostová souprava vůbec; je progresivní tím, že předčí všechny ostatní typy v délce nájezdových ramp. Západoněmecká souprava ALLIGATOR jako nejnovější typ obojživelné mostové soupravy kapitalistických armád předčí ostatní typy v maximální únosnosti mostu, v šířce vozovky, v nejmenší šířce při přesunu mostních vozidel a v rychlosti přesunu po komunikacích.

Z celkového porovnání vyplývá, že GSP má ve srovnání se zahraničními typy obojživelných mostů a tím i soulodí největší počet nejlepších parametrů. Zásadní nevýhodou pásového samohybného soulodí GSP však je, že se nedá spojit do souvislého mostu, což západní typy obojživelných souprav umožňují.

Význam GSP k přechodu tankových jednotek a útvarů přes vodní překážky

Jako neprogresivnější technika ke zřízení přívozové přepravy jsou pásová samohybná soulodí GSP předurčena k zabezpečení přechodu prvosledových tankových jednotek a útvarů přes široké i středně široké vodní překážky. Součástí pásových samohybných soulodí budou tedy přidělovány především tankovým svazkům a do ženijní zálohy s určením k zasazení ve prospěch předem nastaveného odřadu a prvosledových jednotek a útvarů.

Kapacity soulodí GSP a soulodí PMS jsem porovnal v předchozí stati. Přestože je přívozová přeprava GSP z hlediska poměrových ukazatelů progresivnější než přívozová přeprava pontonových souprav, můžeme posuzovat absolutní přepravní kapacitu jednotlivých typů soulodí zhruba za rovnocennou.

Vzhledem k tomu, že mostová přeprava je podstatně výkonnější než přívozová přeprava, bude účelné využívat pontonového mostového materiálu ke stavbě mostů a přívozovou přepravu z pontonového materiálu organizovat jen v případech nedostatku tohoto materiálu ke stavbě uzavřeného mostu.

Přestože pohotovost zřízení přívozového přepraviště je u GSP a PMS z hlediska stavby soulodí zcela zanedbatelně rozdílná (řádově o minuty — v průměru o 4 minuty) ve prospěch GSP, vzroste rozdíl uvedení do pohotovosti v závislosti na potřebě zemních úprav břehů, jež budou náročnější pro soulodí PMS než pro soulodí GSP.

Porovnejme však přívozovou přepravu GSP a mostovou přepravu PMS. Pontonová rota (rota ženijních přepravních prostředků) je schopna postavit 60 t most přes řeku o šířce do 120 m (max. 119 bm mostu) za 20–30 minut. Rota pásových samohybných soulodí postaví 9 soulodí GSP do 8 minut. V mezidobí dokončení zřizovaných přepravišť, tj. za 12–22 minut, je schopna rota GSP přepravit 9–18 tanků v závislosti na charakteristice překážky. Za půl hodiny po zřízení mostového pře-

praviště (tj. 50–60 minut od zahájení stavby) se přepraví po mostě 150–300 tanků podle hydrometeorologických podmínek a přístupů k přepravišti. V téže době bude na přívozovém přepravišti GSP přepraveno 27–36 tanků, což je jen asi pětiná až desetina počtu tanků v porovnání s přepravou po mostě PMS. Počty tanků přepravených na obou přepravištích se vyrovnají po 2–4 minutách provozu na mostě (tj. za 22–34 minut od zahájení stavby mostu a zřizování přívozového přepraviště).

Vodní překážku o šířce do 220–230 m je pontonový prapor schopen přemstit pomocí PMS za 30–45 minut. Přívozové přepraviště GSP, které začala zřizovat rota pásových samohybných soulodí souběžně se stavbou mostu PMS, přepraví do dokončení stavby mostu přes vodní překážku (tj. za 22–37 minut) až 18 tanků. Do 3 až 6 minut po zahájení přepravy po mostě PMS (tj. 25–43 minut od zahájení stavby mostu) se počet tanků přepravených na obou přepravištích vyrovná.

Přívozová přeprava GSP má na středně širokých vodních překážkách své odůvodnění a účelnost prakticky jen do zahájení provozu po mostě, tj. na dobu cca 30–40 minut (při souběžném použití PMS). Za tuto dobu je schopna rota GSP přepravit přes vodní překážku síly v hodnotě do dvou tankových rot.

Plné odůvodnění má přívozová přeprava GSP na širokých vodních překážkách, kde nebude v řadě případů dostatek pontonového materiálu ke stavbě uzavřeného mostu. Na široké vodní překážce přepraví rota GSP za hodinu 27–36 tanků, tedy síly a prostředky cca v hodnotě tankového praporu. Prapor pásových samohybných soulodí bude schopen přepravit za hodinu přes širokou vodní překážku většinu tankové techniky tankového pluku.

Manévr GSP mezi vodními překážkami

Vzhledem k tomu, že vojska mohou překonávat v průběhu armádní útočné operace

3 středně široké vodní překážky, z čehož

2 překážky o šířce . . . 60–100 m,

1 překážku o šířce . . . 100–200 m

a 1–2 široké vodní překážky,

tj . . . , nad 200 m,

přichází v úvahu pravděpodobnost překonat denně 1 překážku středně širokou nebo širokou.

Budeme-li pásová samohybná soulodí GSP používat většinou jen na řekách o šířce nad 100 m, můžeme počítat s jejich zasazením na vodních překážkách ob den, z čehož obvykle jednou je použijeme s omezením jen na dobu do zřízení mostového přepraviště, ve zbývajících případech (1krát–2krát) použijeme přívozová přepraviště GSP plně, což může v krajním případě představovat jejich nepřetržitý provoz až 10 hodin na vodě; za tuto dobu totiž přepraví rota GSP 270–360 tanků, což představuje při konvergenci k horní hodnotě přepravu veškeré tankové techniky tankového svazku. Zbývajících neobjektivně vozidla tankového svazku by se musela přepravit za tutéž dobu na přívozových přepravištích PMS organického železničního praporu. Tento příklad uvádím jako extrémní k demonstrování situace, která by mohla nastat při vyloučení stavby uzavřeného mostu přes širokou vodní překážku. Pontonový most PMS by totiž umožnil přepravit všechnu neobjektivněnou techniku tankového svazku za 1,5 až 3 hodiny (podle ovlivňujících provozních podmínek), tj. zhruba za šestinu až třetinu ve srovnání s předchozí uváděnou přívozovou přepravou PMS a GSP. K možnosti zřízení mostového přepraviště přes širokou vodní překážku bude nutné posílit prvosledový tankový svazek pontonovým praporem s 1 soupravou PMS; v tom případě by se mohl provoz GSP na vodě omezit na 2–3 hodiny.

Budeme-li pásové samohybné soulodí zasazovat na vodních překážkách ob den, k údržbě a ošetření, tak k odpočinku obsluh. Při průměrné vzdálenosti překážek předpokládaného použití GSP cca 200 km (vzdušnou čarou), bude trvat přesun GSP cca 13–20 hodin při průměrné rychlosti

přesunu 15–20 km/h za předpokladu pravděpodobnosti častých objížděk po narušených komunikacích a terénem, které mohou délku přesunu a tím i jeho dobu podstatně prodloužit.

Zabezpečení včasného manévru pásové samohybných soulodí GSP mezi překážkami o šířce nad 100 m, včetně jejich plánovaného opakovaného zasazení, je reálné.

Rokádní manévry GSP na vodní překážce

Z hlediska OPZHN je nutné počítat s rokádním manévrem železniční přepravní techniky mezi hlavním a záložním přepravištěm.

Pásová samohybná soulodí GSP můžeme použít k rokádnímu manévru na vodní překážce jak po vodě, tak po souši. V jednotlivých konkrétních případech bude rozhodující, která varianta rokádního manévru bude rychlejší. Ke zjednodušení uvažujeme stejně dlouhou trasu přesunu jak po vodě, tak po souši; vodní cesta nebude přímá, stejně tak jako zvolená trasa přesunu na suchu. Záložní přepraviště můžeme volit poproudně i protiproudně od hlavních přepravišť. Při průměrné rychlosti rokádního přesunu po souši 15 km/h (částečně terénem a částečně po komunikaci), dále při rozvinutí a svinutí GSP z dopravního sestavení na souši do provozního sestavení na vodě a naopak po 5–8 minutách na jednu kompletní pracovní operaci, bude trvat rokádní manévry GSP po souši včetně pohotovosti na záložním přepravišti 30–45 minut (na zvolenou vzdálenost 5 km). Manévry GSP na tutéž vzdálenost na klidné vodě bude trvat při rychlosti plavby 10 km/h rovněž 30 minut. Na vzdálenost 10 km bude manévry GSP po souši (za nezměněných podmínek jako v prvním případě) trvat 50–55 minut, manévry na klidné vodě 60 minut; k vyrovnání doby na 50–55 minut by mohlo dojít při poproudním manévru na vodě s rychlostí proudu 0,55 m/s.

Na klidné vodě, např. na vodních zdržích, je tedy do vzdálenosti 5 km výhod-

nější manévr GSP po vodě, na vzdálenost přes 5 km je z časového hlediska obvykle výhodnější manévr po souši.

Proti prudkému proudu o rychlosti nad 3 m/s je manévr GSP na vodě prakticky vyloučen, proti bystrému proudu (1–2 m/s) je velmi málo účinný (délka přesunu za hodinu 3,6–7,2 km); proti střednímu proudu (0,5–1 m/s) může se přesunout plavbou do vzdálenosti 7,2–9 km, po souši se za hodinu přepraví na vzdálenost cca 12 km včetně pohotovosti k plavbě; na slabém proudu (do 0,5 m/s) bude účelný protiproudňi manévr na vodě jen do vzdálenosti 4–5 km (tj. půlhodina plavby).

Výhoda poproudňiho manévru na vodě je závislá na rychlosti vodňiho proudu.

Na slabém proudu bude poproudňi manévr GSP na vodě výhodňý do vzdálenosti 5–10 km.

Na středňím a bystrém proudu bude vždy výhodňější poproudňi manévr GSP na vodě.

Protiproudňě bude v převážně většíně případů výhodňější manévr pásovým samohybným soulodím po souši (mimo vzdálenost do 4–5 km na řece se slabým vodňím proudem).

Závěr

Pásové samohybné soulodí GSP je progresivňi ženijní přepravní prostředek, vhodňý k zabezpečování přepravy břemen o váze do 52 t, především tankové techniky, při násilňých přechodech širokých vodňích překážek na široké frontě. Motorizace a mechanizace GSP vytváří podmínky k pohotovému zřizování přívozových přepravišť i pohotovému manévru po souši i na vodě. Z hlediska koncepčního je GSP perspektivňi ženijní přepravní technika, předpokládá však i další modernizaci a účelnou dílčí aplikaci v oboru mostových souprav na plovoucích podporách s důrazem na obojživelnost dopravně mechanizačních podvozků perspektivňích pontonových souprav.

Z KAPITALISTICKÝCH ARMÁD

POŘÁDKOVÁ SLUŽBA BUNDESWEHRU

Plukovník Ing. František Pelech,
podplukovník Ladislav Kysil

Úkoly pořádkové služby bundeswehru v míru i za války plní vojenská policie, jejíž organizační výstavba, všestranné vybavení a výcvik se stále zdokonalují.

Podle § 3 „Nařízení o úpravě velitelské pravomoci a podřízenosti“ je orgán vojenské policie ve službě představeným se zvláštním posláním a má právo vydávat rozkazy ke splnění úkolu všem vojákům, s výjimkou vlastních představených. Zákon o výkonu přímého donucení a pravomoci vojáků bundeswehru a civilních strážníků dává vojenské policii i potřebnou policejní pravomoc.

Hlavní úkoly vojenské policie

Na úseku vojenské pořádkové služby [policejní] dohlíží na plnění rozkazů a na dodržování vojenských předpisů a pořádku všude mimo vojenské objekty, kde tyto úkoly nemohou plnit přímí představení vojáků.

Další úkoly vojenské pořádkové služby:

- střežení a uzavírací služba při různých vojenských akcích,
- eskortní služba,
- vyšetřování v oboru vojenství,
- pátrací služba a stíhání,
- kontrola motorových vozidel bundeswehru (vojenská dopravní inspekce),
- zajišťování ostatních vojenských bezpečnostních úkolů,
- součinnost při zachycování a dalším zařazování vojáků, kteří se za války odloučí od svých jednotek (týlová uzavírací služba).

Při výkonu služby mají příslušníci vojenské policie právo:

- kontrolovat osobní doklady a zjišťovat totožnost vojáků,
- procházet vojenskými uzavěrami bundeswehru,
- zadržovat (předběžně zatýkat) vojáky,
- používat k označení přednosti jízdy v silničním provozu světelný signál modrým blikavým světlem na vozidle a varovný signál houkačky.

Na úseku vojenské silniční dopravy zjišťuje podle rozkazů příslušných dopravních velitelství plánovitý a plynulý průběh vojenských přesunů a přeprav.

To zabezpečuje:

- stálým sledováním průběhu přesunů a přeprav a včasným podáváním hlášení dopravním velitelstvím o dopravní situaci a stavu silnic,

- zprostředkováním předávání rozkazů a hlášení mezi přesunovanými jednotkami a jejich štáby,

- řízením silničního provozu na křižovatkách a na jiných provozně obtížných místech silniční sítě.

Organizace

V souladu s organizační strukturou bundeswehru dělí se i vojenská policie na

- polní (vojškovou),
- teritoriální obrany.

Roty vojenské policie jsou organickou součástí divizí.

Vojenská policie teritoriální obrany je organizovaná v praporech a samostatných rotách, podřízených velitelství teritoriální obrany.

Teritorium NSR je rozděleno na 6 vojenských okruhů (I.—VI.).

Prapory vojenské policie o rozdílném počtu rot (podle rozsáhlosti území jednotlivých vojenských okruhů) jsou zatím jen ve dvou vojenských okruzích (v každém okruhu jeden prapor), v ostatních jsou samostatné rot, které budou postupně doplňeny na prapory. Rota vojenské policie teritoriální obrany má zpravidla 5 pořádkových čet po pěti hlídkách, velitelské součásti rot a pro každou četou po jednom družstvu radistů.

Obvody působnosti jednotlivých praporů a samostatných rot vojenské policie teritoriální obrany stanoví příslušní velitelé vojenských okruhů, kteří ve spolupráci s veliteli divizí přidělí obvody působnosti také divizním rotám polní vojenské policie. Každý vojenský okruh je rozdělen na služební úseky vojenské policie (pořádkové úseky), v nichž čtyři vojenské policie teritoriální obrany nebo čtyři polní vojenské policie vykonávají z pověření velitelů vojenských okruhů pořádkovou službu.

Polní a teritoriální jednotky vojenské policie velmi úzce spolupracují. V době, kdy je polní vojenská policie se svými divizemi na cvičení, převezme obsluhu jejích úseků vojenská policie teritoriální obrany.

Kromě aktivních jednotek vojenské policie se pro případ války počítá s vytvoře-

ním dalších praporů ze zálohy — podle velikosti území v každém okruhu jeden až několik praporů. Počty a materiální vybavení jsou jiné než u aktivních jednotek. Připravenost záložních jednotek se procvičuje na mobilizačních cvičeních.

Výběr a příprava kádřů

Náročná služba vojenské policie vyžaduje pečlivě vybírat kádry s pevným charakterem a nadprůměrnou inteligencí. Přijímají se vojáci po absolvování poddůstojnické školy a speciálního kursu ve škole v Sonthofen.

Aktivní jednotky vojenské policie se doplňují:

- z řad poddůstojníků jiných druhů zbraní, kromě spojovacího vojska a zdravotnické služby; minimální služební úvazek je 3 roky,

- z příslušníků výcvikových jednotek školy vojenské policie v Sonthofen; i na nich se požaduje nejméně tříletý služební úvazek.

Příslušníci záloh vojenské policie se připravují také ve školních rotách v Sonthofen, kde vykonávají prvou část své vojenské základní služby v délce 12 měsíců. Během této doby absolvují:

- 3 měsíce základního výcviku,
- 3 měsíce speciálního výcviku a
- 6 měsíců komplexního výcviku vojenské policie.

Potom jsou přiděleni k aktivním jednotkám vojenské policie, kde vykonávají druhou část vojenské základní služby v délce 6 měsíců, tj. praktický výkon služeb orgánů vojenské policie.

Kádry důstojníků vojenské policie se doplňují z řad důstojníků jiných druhů zbraní — po odvelení do školy v Sonthofen jako velitelé čet a pořádkových oddílů u školních rot vojenské policie.

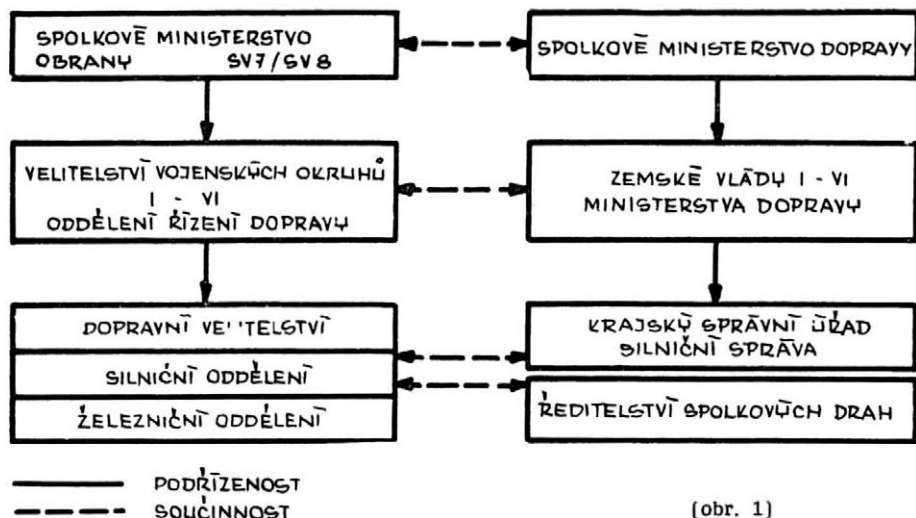
K výkonu vyšší velitelské funkce u vojenské policie je předepsáno další speciální školení a to:

- pro velitele rot kurs velitelů rot ve škole v Sonthofen a kurs štábních důstojníků armády,

- pro velitele praporů kurs velitelů praporů, z toho 1. část ve škole vojenské policie a 2. část ve škole pro vnitřní vedení.

Organizace silniční pořádkové služby při přesunech bundeswehru

V bundeswehru je zavedeno povinné ohlašování silničních přesunů dopravním velitelstvím, dislokovaným v sídlech krajských správních úřadů. Místo dopravních velitelství v systému organizace vojenské

(obr. 1)

dopravy a součinnostní vazby s civilními a dopravními orgány znázorňuje organizační schéma na obr. 1.

Železniční oddělení dopravního velitelství ve spolupráci s příslušným ředitelstvím spolkových drah plánuje, organizuje a řídí vojenské přepravy po železnici v obvodu ředitelství drah.

Silniční oddělení má shodný obvod působnosti se správním obvodem příslušného krajského úřadu, s jehož silniční správou, dopravními orgány a policií spolupracuje při zabezpečení vojenských silničních přesunů a přeprav. Zodpovídá hlavně za koordinaci civilních a vojenských zájmů v silniční dopravě a za plánování, organizaci, řízení a sledování vojenské dopravy v přiděleném obvodu.

Ohlašovací povinnosti podléhají silniční přesuny

- 30 a více normálních motorových vozidel v proudu nebo v samostatných skupinách mimo obvod stálé posádky, popřípadě i v obvodu posádky mimo místní vojenské komunikace,

- objemných nebo těžkých vozidel bez ohledu na počet a sestavu přesunu,

- vozidel, při jejichž dopravě je třeba uplatnit použití zvláštního práva podle § 48 silničního dopravního řádu,

- jednotek do zahraničí,
- o nedělích a svátcích, kdy je velmi silný civilní provoz.

Ostatní přesuny se nemusí dopravním velitelstvím ohlašovat. Útvary si však potom samy organizují průzkum a pořádkové zabezpečení.

Útvary a svazky ohlašují přesuny vždy tomu dopravnímu velitelství, v jehož obvodu je výchozí místo přesunu, a to ve stanovených lhůtách buď písemně na předepsaném tiskopise, nebo telefonicky či dálkopisem.

Na základě ohlášení plánovaného přesunu zpracuje příslušné dopravní velitelství plán přesunu a potřebné údaje oznámí útvaru na druhé straně tiskopisu k ohlášení přesunu; pro ohlašovatele je rozkazem k přesunu.

Dopravní velitelství vyrozumí zároveň dopravní policii a oddělení vojenské policie na velitelství vojenského okruhu, v jehož obvodu se přesun uskuteční. To vydá rozkazy podřízeným jednotkám vojenské policie k organizaci pořádkového zabezpečení.

Způsoby organizace pořádkového zabezpečení přesunů:

- systém pevných pořádkových stání,

- pohyblivé pořádkové hlídky,

- kombinace pevných pořádkových stání a pohyblivých hlídek.

Výhodou organizace pevných pořádkových stání je nepřetržitě obsazení důležitých míst na ose přesunu, snadný úkol pořádkových orgánů, snadné velení. Tento systém však vyžaduje mnoho sil a přitom nezajišťuje sledování průběhu přesunu v úsecích mezi pořádkovými stáními.

Druhý způsob zajišťuje efektivní využití sil a prostředků pořádkové služby, umožňuje sledovat celou osu přesunu a v pří-

padě potřeby i rychlý zásah k likvidaci narušení plynulosti přesunu. Nedostatkem je obtížnost velení a nemožnost trvalého obsazení provozně obtížných křižovatek a míst na ose přesunu. Vyžaduje schopné a velmi dobře vycvičené příslušníky vojenské policie.

Nejvhodnější a nejužívanější způsob organizace pořádkového zabezpečení přesunů v míru je kombinace pevných pořádkových stanovišť a pohyblivých hlídek.

K řízení silničního provozu za války se používá síť řízení dopravy, „oko a prodloužená ruka“ orgánů vojenské dopravy — dopravního velitelství. V míru se aktivuje pouze při velkých cvičeních.

Aktivování sítě řízení dopravy, vybavené dálkovým spojením, zajišťuje stálou informovanost orgánů vojenské dopravy i velitelů a štábů přesunovaných vojsk, která nemusí použít vlastní pořádkové jednotky a zřizovat hlášená stanoviště ke sledování a řízení vlastního přesunu. Je-li nutné použít i pořádkové jednotky přesunovaných vojsk, podřizují se po dobu zasedání vojenské policii teritoriální obrany.

Dopravní velitelství a jejich nadřízené orgány mohou na základě hlášení ze sítě řízení dopravy a podle požadavků velitelství a štábů přesunovaných vojsk usměrňovat průběh přesunů. K tomu vydávají potřebné rozkazy orgánům vojenské policie na stanovištích sítě řízení dopravy, kteří zajistí jejich splnění. Splnění všech rozkazů je nezbytné k zajištění stále optimálního průběhu přesunů a přeprav v zájmu úspěšného splnění operačního zámyslu.

Na základě dohody o součinnosti policie a bundeswehru podílí se na pořádkovém zabezpečení silničních přesunů i veřejná dopravní policie NSR.

O spolupráci v silniční dopravě se v dohodě říká:

„Při řízení silničního provozu pečuje policie o plynulý a nerušený pohyb vojenských přesunů a přeprav. Vojenské útvary mají dbát o takové členění jednotek za přesunu, které by co nejméně omezovalo civilní provoz na silnicích. Větší přesuny se mají ohlásit policii včas, aby mohla zřídit potřebná opatření.“

Dopravní nehody vyšetřuje policie. Je-li účastníkem dopravní nehody vozidlo bundeswehru, odešle policie opis zprávy o nehodě útvaru, jemuž patří vozidlo. Orgány vojenské policie se vyšetřování nehod účastní jen v případech, že jsou o ni vyzkoumání nebo požádání vojenskými účastníky nehody.

Účast vojenské policie na zjišťování dopravních nehod, na nichž se podílela

vozidla nebo příslušníci bundeswehru, se vyžaduje hlavně proto,

— že bundeswehr není zbaven povinného ručení a musí se tudíž chránit proti nadměrným nárokům postižených při řízení o náhradě škody,

— aby zajistili průkazný materiál k disciplinárnímu řízení vůči vojenským účastníkům nehody.

Dopravní prostředky, spojení a zásobování vojenské policie

Při výkonu silniční pořádkové služby jsou orgány vojenské policie rozmístěny na velkém prostoru. K zabezpečení nepřetržitého velení potřebují rychlé dopravní prostředky a dokonalé spojení. Velitelé čet, pořádkových odřadů a rot mají vedle motorových vozidel k dispozici i vrtulníky.

Používají se dálková telefonní síť spojkové pošty, dálkopisná a telefonní síť bundeswehru a vlastní rádiové sítě. Veškeré zprávy o přesunech, předávané spojovacími prostředky mimo dálkové spojovací sítě spojkové pošty, se kódují. Rozkazy k okamžitému zasazení se dávají otevřeně.

Rádiové spojení se uskutečňuje ve 2 okruzích:

— v rotním okruhu,

— v okruhu čtyř.

V rotním okruhu má spojení velitel roty s veliteli čet rádiovými stanicemi FGS GRC 9 na pevně stanovených frekvencích — radiotelegrafií a radiofonii (podle situace a vzdálenosti mezi rádiovými stanicemi). V rotním okruhu pracují všechny stanice na jedné frekvenci — hlavní a záložní.

V okruhu čtyř se předávají rozkazy hlídkám a mezi hlídkami navzájem. Rádiové stanice VRC 8 umožňují radiofonii i za jízdy vozidla, pro radiotelegrafii nejsou zařízeny. Akční rádius je 8—10 km, za příznivých podmínek 25—30 km. Každá četa má svou vlastní frekvenci, takže se navzájem neruší. Velitel čety má k dispozici rádiový vůz spojovací čety.

Zásobování příslušníků vojenské policie zabezpečují velitelství rot. Vzhledem k tomu, že jsou velmi často odveleni daleko od svých rot, jsou odkázáni na pomoc jiných jednotek, dislokovaných v blízkosti jejich činnosti.

Četa vojenské policie teritoriální obrany při pořádkovém zabezpečení přesunu

Velitel čety po obdržení rozkazu k pořádkovému zabezpečení přesunu si ujasní úkol a organizuje průzkum přídělného úseku osy přesunu. Je-li výchozí místo přesunu v jeho úseku, naváže styk s veli-

telem nebo štábem přesunované jednotky, předá mu zprávu o výsledku průzkumu a zjistí, zda a jaké síly a prostředky pořádkové služby má jednotka k dispozici.

Na základě dohovorů nebo údajů o přesunu v rozkaze nadřízeného zpracuje a vydá rozkaz k rozvinutí orgánů silniční pořádkové služby v přiděleném úseku.

Rozkaz obsahuje asi tyto údaje:

— Úkol: zajistit průběh přesunu, likvidovat nepřátelské ohrožování vojenské a civilní dopravy na silnici.

— Organizace a podmínky přesunu:

a) vojenský útvar, jeho sestava, délka proudů, rychlost přesunu, časový průběh, počet a druh vozidel, popřípadě i jejich rozměry, váha, jízdní vlastnosti a jiné údaje,

b) civilní provoz — intenzita, provozně obtížná místa.

— Situace vlastní: síly a prostředky, které jsou k dispozici, pomoc dopravní policie apod.

— Prostor a čas: úsek silnice a její technický stav, denní doba.

Rozkaz k pořádkovému zabezpečení přesunu vydává velitel čtyř písemně a kromě toho organizuje instruktáž, kde podrobně seznámí s úkoly pořádkového zabezpečení tak, aby všichni příslušníci byli informováni o celém průběhu přesunu a podle potřeby mohli informovat jednotky.

Jedna hlídka je vždy vyčleněna jako záloha na řídicím stanovišti velitele čtyř k případnému vytyčení objízďek nebo k likvidaci poruch v silničním provozu, při nehodách apod.

Silniční provoz na přiděleném stanovišti nebo úseku řídí velitel hlídky se třemi příslušníky — poddůstojníky vojenské policie. Hlídka má k dispozici lehký terénní automobil 0,25 t s rádiovou stanicí VRC 8 a s varovným signálním zařízením (modré blikavé světlo a houkačka) a motocykl. Do výbavy hlídky patří 1 elektrická vícebarevná směrovka, 1 pár rukávových návlečníků opatřených reflexním nátěrem pro každého příslušníka a 1 kapsňová svítilna.

Řídí-li hlídka vjezd na dálnici, vybaví se ještě gumovými varovnými kuželi, směrovými ukazateli a svítilnami se žlutým blikavým světlem.

Velitel čtyř udržuje po dobu přesunu styk s veliteli proudů a kontroluje výkon služby pořádkových hlídek. Do řízení provozu zasahuje výjimečně.

Po skončení úkolu zpracuje velitel čtyř hlášení o průběhu pořádkového zabezpečení přesunu. Hlášení odešle služebním postupem příslušnému dopravnímu velitelství, které je tak podrobně informováno o průběhu přesunu.

Nutnost neustálého zdokonalování organizace silniční pořádkové služby není vyvolána jen růstem počtu motorových vozidel v každé armádě, ale také prodlužováním vzdáleností silničních přesunů, zvyšováním jejich rychlosti a stálým růstem intenzity silniční dopravy vůbec.

Vědecko- technická revoluce a reorganizace

Pedplukovník Ing. Josef Hrdlička

Ve všech západních zemích, kde zasláhla vědeckotechnická revoluce, došlo k pronikavým organizačním změnám na ministerstvech obrany. Vedla k tomu řada důvodů. Jedním z hlavních, mimo uplatnění vědy, je vojenská technika v nejširších souvislostech, neboť k úspěšnému řešení vojenské technické politiky nevyhovuje dosavadní struktura ministerstev, která pochází často z období druhé světové války.

K největším organizačním změnám došlo v posledních pěti letech. Všeobecně bylo jejich cílem

- osamostatnit technický úsek a zdůraznit jeho úlohu;

- rozvinout moderní vědecké formy řízení, založené na počítačové technice, nových plánovacích soustavách a integrovaných spojovacích systémech k zajištění vysoké operativnosti;

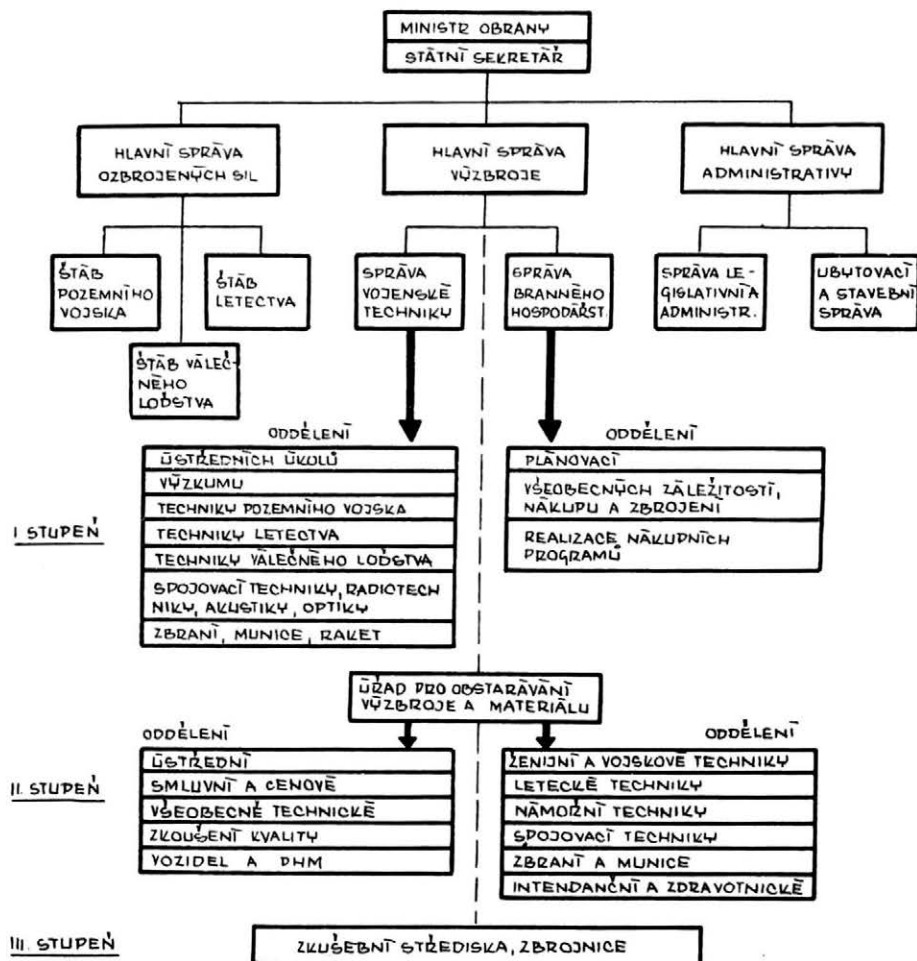
- využít lépe kvalifikovaných kádrů;
- minimálně omezit lokální zájmy složek ozbrojených sil, které znamenaly nejen plýtvání lidmi a prostředky, ale byly skutečnou brzdou budování moderní armády.

Nově byly pro potřebu ministerstev zřízeny některé pomocné orgány. Nejdůležitější z nich jsou střediska operačního výzkumu, která mají nevelký počet vysoce fundovaných pracovníků. Jsou napojena na výpočtová střediska; hodnotí nejen zbraňové systémy (z hlediska nákladů, účinnosti, výzkumu a vývoje, nákupu apod.), ale i reálnost strategických plánů, rozvíjení války a její živění, plány výstavby ozbrojených sil a jiné problémy.

Dosavadní organizační změny ministerstev, pokud se týkají technického úseku, lze charakterizovat takto:

1. Vznikla **samostatná technická oblast**, a to buď **jediná a společná pro všechny složky ozbrojených sil** (NSR a v podstatě Francie), což se vzhledem k univerzálnosti techniky pokládá za nejprogresivnější, nebo **pro jednotlivé složky** — pozemní vojsko, letectvo, válečné loďstvo — jak je tomu v USA a V. Británii, a to převážně z tradičních důvodů, nebo vzhledem k značnému počtu ozbrojených sil; i tam se však projevují silné centralizační snahy.

2. **Orgány velení byly oprostěny od obstarávání vojenské techniky** ve smyslu materiálních hospodářů a uplatňují v příslušných mezích pouze svůj vliv na řešení vojenské technické politiky. Mohou se proto v plném rozsahu věnovat svému hlavnímu poslání: operativnímu řízení vojsk, koncepční činnosti a doktrinální problematice.

Obr. 1. Organizace technického úseku Spolkového ministerstva obrany (NSR)

3. V oblasti techniky se tak **dosáhlo jasné odpovědnosti, shromažďování a vyhodnocování zkušeností na jednom místě**, používání stejné přístrojové techniky v celé armádě. Odpadla duplicita a četné nezdravé konkurenční (lokální) jevy, zvýšilo se racionální využití odborníků, možnosti standardizace a normalizace, bylo ujednoceno zásobování atd., takže se prakticky začíná s uskutečňováním efektivní vojenské technické politiky.

Centralizační změny řídicích technických orgánů zajišťují, aby technika se stala aktivním partnerem vojenského ve-

lení a aby věda a technika na ministerstvu obrany našla odpovídající využití.

Pro ilustraci lze uvést organizaci západoněmeckého Spolkového ministerstva obrany, které státy NATO pokládají za vzorové. Nejvyšší orgán jednotného technického úseku, Hlavní správa výzbroje, byl v něm hierarchicky dokonce postaven na úroveň Hlavní správy ozbrojených sil, která je vlastně generálním štábem bundeswehru (viz **obr. 1**).

Hlavní správa výzbroje je organizována ze správy vojenské techniky a ze správy branného hospodářství. Řeší v souladu se

strategicko-operačními potřebami všechny vědeckotechnické úkoly obrany země, plánuje dodávky výzbroje a techniky, řídí a sleduje realizaci dodávkových programů a zpracovává základní problémy branného hospodářství. Nižším organizačním stupněm je Spolkový úřad pro obstarávání výzbroje a techniky, který je podřízen ministerstvu a realizuje veškerý vývoj, přípravu výroby, centrální nákup (dodávky) výzbroje a materiálu. Podléhájí mu zkušební střediska, která jsou třetím a nejnižším stupněm jednotného technického úseku.

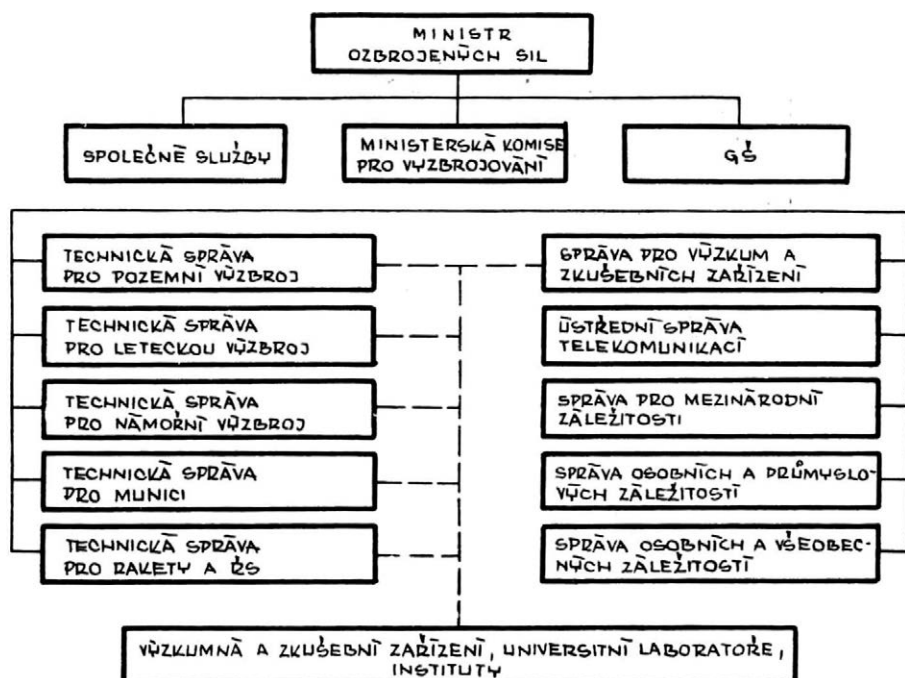
Ve francouzském ministerstvu ozbrojených sil je centrálním technickým orgánem Ministerská komise pro vyzbrojování, která podléhá přímo ministru. Komisi jsou podřízeny technické správy a další orgány, zabývající se jednotlivými obory vojenské techniky, výzkumem, vývojem a realizací programů. Mají k dispozici výkonná a zkušební střediska (viz obr. 2).

Reorganizace ministerstva obrany s využitím vědeckých metod a podle poznatků vědeckotechnické revoluce má leckdy i značný finanční účinek. Podrobné šetře-

ní např. ukázalo, že reorganizace Pentagonu v r. 1962 a částečně i v dalších letech, přináší faktické a nikoli hypotetické úspory ve výši 5 až 6 miliard dolarů. Mimoto dalšími miliónovými částkami a s využitím universit a jiných vědeckých pracovišť se hledají další nové organizační možnosti. Důkazem toho je americký projekt THEMIS, dotovaný částkou 25 miliónů dolarů a zadaný 400 civilních institucí, který má doporučit nejvhodnější způsob řízení výzkumu a vývoje ministerstvem obrany. Vychází se ze skutečnosti, že jeden dolar vložený do zlepšení organizace přináší do dvou let až 11 dolarů úspor.

To, že v moderních kapitalistických armádách došlo nebo dochází k reorganizaci ministerstva s cílem co nejeefektivněji vynaložit finanční a materiální prostředky a šetřit kvalifikované síly, mluví samo za sebe. Musela tady být ještě větší síla, než zákonitosti společenského řádu — a tou je vědeckotechnická revoluce. A bylo jen samozřejmostí, že právě technický úsek ministerstva se stal středem pozornosti, protože se zabývá problematikou se zcela konkrétním vlivem — nejen na armádu

Obr. 2. Technický úsek francouzského ministerstva ozbrojených sil

a na celé národní hospodářství, ale i na řešení mezinárodních situací, kde např. v otázkách míru a války se počítá nejvíce právě s reálnými hodnotami. Úloha a místo technického úseku ministerstva se vlivem vědeckotechnické revoluce zásadně mění: z dřívějšího organizačního přívěsku se stává nosný pilíř.

V souvislosti s pronikáním vědeckotechnické revoluce do oblasti vojenské techniky vzniká nová kategorie ve vojenskosti, kterou je **vojenská technická politika**.

Je to krajně složitá, náročná a odpovědná činnost, která

- zabývá se komplexně otázkami plánování, výzkumu, vývoje, výroby, nákupu, prodeje a zavádění vojenské techniky;

- zahrnuje souhrn opatření, řešených v souladu s vojenskou doktrínou státu,

- umožňuje dosáhnout optimálního výzbrojení armády na základě neefektivnějšího využití lidských a materiálových zdrojů státu a s pomocí mezinárodní integrované spolupráce — to vše v podmínkách omezených finančních a jiných možností.

Vojenská technická politika musí počítat ve vzájemných relacích s mnoha faktory, jako je:

- a) vnitřní a zahraniční politika, platební schopnost státu, jeho surovinová a energetická základna, výroba, doprava, obchod, technické a kádrové vybavení průmyslu, vědeckovýzkumný potenciál, zvláště spočívajícího zřízení, vliv zbrojní výroby na národní hospodářství, cenové vztahy atd.

- b) vojenská doktrína, strategické plány, předpokládaný charakter příští možné války, vojenská technická politika spřátelených států, současný stav a perspektivy rozvoje vědy a techniky ve světě, vývojové tendence vojenské techniky, technické parametry vlastní i cizí výzbroje, technologie, otázky standardizace, možnosti vojenské vědeckovýzkumné a vývojové základny, plánování, angažovanost vědeckovýzkumných a inženýrských pracovníků, manažerství aj.

Vojenskou technickou politiku uskutečňuje již v mnoha armádách orgán řídící technický úsek ministerstva obrany; vždy však jej usměrňuje operační velení a nejvyšší vládní orgány. Všechny tři složky pracují společně na směrech této politiky a na zásadních problémech.

Praktické uskutečňování vojenské technické politiky není možné zvládnout bez dobře propracovaných systémů, postupů, vztahů a znalostí, bez vědeckých metod práce. To platí i v tradiční bojové technice. Např. spolupráce USA—NSR na vývoji společenského tanku MBT 70 předpokládá

sladění práce 34 hlavních konstrukčních skupin (10 společných, 18 západoněmeckých a 6 amerických).

Jednou z nejdůležitějších složek vojenské technické politiky je plánování, kde nastávají zásadní změny. Roční (krátkodobé) i pětileté až sedmileté (středně dlouhé) plánování se v některých směrech stává de facto prováděcími směrnici, zatímco do popředí vystupuje dlouhodobé (10—20 let) stanovení koncepční linie, jejíž zaměření se každoročně upřesňuje.

Při zpracování těchto výhledů se zcela nevyhovující jen se znalostí současného stavu vědy a techniky. Zvláštní úloha připadá tvůrčí fantazii (a to nikoli ve směru hledání technického řešení, ale v ukládání úkolů), která se nezavrhne, ale vyžaduje a která nemá nic společného s diletantstvím, ale vychází z hlubokých a solidních znalostí tendence rozvoje v hlavních vědeckých oborech se značnou citlivostí k překvapivému využití netradičních, zcela nových možností a nebojí se respektive neobejde se bez určitého riskování.

Jedině pod tímto zorným úhlem lze pochopit jakousi nesmyslnost a marnotratnost amerického vojenského výzkumu, ve kterém nejméně 2 miliardy dolarů ročně se vydávají na takové úkoly, u nichž nelze mluvit o bezprostřední, přesně vymezené operační aplikaci. Přesto podle vyjádření dr. Fubiniho (býv. rozhodující činitel v Pentagonu ve výzkumu a vývoji) bylo jen velmi málo takových prací, které by k němu nevedly.

Obtížnost perspektivního plánování zvyšuje to, že věda a technika dosahuje stupně, kdy přestává být problémem cokoli adekvátního vyvinout a vyrobit. Nejobtížnější je stanovit co vyvíjet, protože finanční náklady a nároky na špičkové pracovníky, speciální kapacity a zařízení jsou takové, že i nejbohatší státy musí velmi opatrně kalkulovat. Počet vojenských výzkumných položek se u předních států pohybuje v desítkách, např. USA 40 000.

Výjimečné místo ve vojenské technické politice mají kádry — mluví se i o jejich zcela životní důležitosti. Vrcholní a řídící pracovníci jsou svým způsobem nenahraditelní. Nekompromisně se prosazuje spojení kvalifikace s dosahovanými výsledky; neuplatní se nejen lidé nekalifikovaní, ale ani ti, co „všechno vědí, ale nic nedovedou“.

Dobré výsledky ve vojenské technické politice jsou podmíněny vhodnou organizační strukturou, správným výběrem vedoucích a rozhodovacím systémem, založeným na osobní zodpovědnosti.

Základní životní podmínky vojáků z povolání

(Dokončení)

Podplukovník PhDr. Jaroslav Pecka,
podplukovník PhDr. Miroslav Purkrábek

Životní podmínky a identifikace vojáků z povolání s profesí a vojenskou službou

Životní podmínky vyjevují svou základní funkční úlohu teprve tehdy, jsou-li uvedeny do spojitosti s motivačními a hodnotovými zdroji aktivity vojáků z povolání. Komplexně se aktivita vojáků z povolání projevuje v jejich identifikaci¹⁾ s vojenskou službou a s vojenským povoláním.

Vycházíme přitom z předpokladů, že **identifikace vojáků z povolání s vojenskou službou**, jako nejvýraznější sociálně psychologický jev sledovaný výzkumem, je v podstatě utvářena

— **sociálním prostředím** v němž voják z povolání žije a pracuje; patří sem i základní životní podmínky, které byly předmětem výzkumu;

— na bázi určitého sociálního prostředí **systémem nebo systémy hodnot**, které společnost v širším a armáda v užším smyslu považuje za funkčně nezbytné a potřebné (odrážejí se potom v morálních a právních normách, očekávaných standardech k chování vojáků z povolání apod.); z hlediska identifikace vojáků z povolání s vojenskou službou je výrazné, do jaké míry se staly tyto obecně společensky a armádně uznávané hodnoty vnitřní věcí důstojníků a praporčíků, do jaké míry je ve svém vědomí přijali za své;

— **motivací** postojů a následným jednáním vojáků z povolání, která je jednak závislá na uznávaných hodnotách a jednak je vyvolávána reakcí důstojníka a praporčíka na **určité elementy** sociálního prostředí (a to nejen aktuálně, ale i dlouhodobě působící); motivace představuje bezprostřední příčiny a současně stimuly pro uvolnění energie k určitému postoji a jednání vojáků z povolání.

Výzkum se nezabýval vnitřními procesy identifikace vojáků z povolání s vojenskou službou, ale jejím výsledným efektem, který se odráží v postojích k některým stránkám vojenské služby. Projevy postupné identifikace v jednání vojáků z povolání výzkum vzhledem k časovému omezení nedsledoval.

Šlo o to zjistit, nakolik se na celkovém stavu ztotožnění důstojníků a praporčíků s vojenskou službou podílí vliv životních podmínek vojáků z povolání. V tomto smyslu je zjištění stupně identifikace s vojenskou službou finálním problémem celého výzkumu, protože vyjevuje

1) Identifikaci s vojenskou službou chápeme jako psychické „ztotožnění se“ se společenskými cíli, úkoly, normami a hodnotami, uznávanými armádou a jejími institucemi, a jako aktivní jednání vojáků z povolání ve směru reálných zájmů ČSLA.

efekt vlivu životních podmínek na ochotu důstojníků a praporčíků dát své síly ve prospěch armády a setrvat v další službě. Přitom zde nejde o jednoznačné bezprostřední působení životních podmínek na identifikaci s vojenskou službou, ale o působení zprostředkované přes způsob nazírání, chápání armády, o jakousi intervenci do hodnotového systému vojáků z povolání utvářeného celým předchozím výchovným vlivem společenského života, armádního prostředí, ideologické výchovy, sociální zkušenosti apod.

Výzkum sledoval identifikaci na těchto syndromech:

- na stupni spokojenosti se službou v armádě,
- na akčních postojích k vojenské službě (na postojích k obtížím vojenského života, postojích k další službě v armádě, k opětovné volbě vojenského povolání a k volbě vojenského povolání pro syna),
- na hodnotové orientaci respondentů.

Stupeň spokojenosti se službou v armádě

byl zkoumán jako významný předpoklad identifikace s vojenskou službou.

Spokojenost vyjádřila menší část dotazovaných (15,1 %), nespokojenost přibližně stejná část (15,6 %). Nejčastěji je odpověď spokojen s výhradami (68,7 %); je velmi závažná, protože v sobě obsahuje výhrady, jež silně ovlivňují vztah k vojenské službě. Na prvním místě jsou to výhrady k finančnímu ohodnocení, další jsou spojeny se sociální nejistotou a existenčními problémy. Výhrady jsou takového rázu, že z uvedených 68,7 % více než 1/3 zamýšlí odejít do zálohy. Odpověď na tuto otázku znovu a z dalšího hlediska potvrdila, že nejméně spokojeni s vojenskou službou jsou vojáci z povolání z nejnižších stupňů velení, zejména čety (29,2 % nespokojených). Podobně je tomu mezi nejmladšími a kratší dobu sloužícími důstojníky a praporčíky, počínaje těmi, kteří nastoupili do vojenské služby od roku 1959. Zajímavé je srovnání důvodů spokojenosti a nespokojenosti zkoumaných vojáků z povolání.

Obraz a pořadí spokojenosti:

- zajímavý pracovní obor,
- vyšší finanční a materiální zabezpečení,
- morálně politické motivy,
- zvyk na práci v armádě,
- dobrý kolektiv,
- kázeň, pořádek, pevný režim,
- možnost práce s lidmi,
- možnost získat vyšší vzdělání,

- rozmanitost práce,
- vyšší společenské postavení.

Obraz a pořadí nespokojenosti:

- nedostatečné finanční ohodnocení,
- existenční obavy, sociální nejistota,
- byrokratismus v armádním organizmu a z něho pramenící deformované vztahy mezi lidmi,
- pokles společenské prestiže vojáků,
- nedostatek volného času,
- časté změny bydliště,
- nedostatečná osobní perspektiva,
- omezení volnosti pohybu,
- pracovní přetížení,
- nedostatečné morální ocenění práce uvnitř armády.

Na dalších místech byly jako důvody nespokojenosti se službou v armádě uváděny: nízká organizovanost práce, nedostatečné uspokojení z práce, špatné bytové podmínky, kádrová práce, nepříznivé podmínky pro vzdělávání, nevhodné pracovní podmínky a další.

Důvody spokojenosti svědčí o tom, že vysoké procento vojáků z povolání je spjaté s armádou svou činností (zajímavý pracovní obor, zvyk na práci v armádě, možnost práce s lidmi, rozmanitost práce — celkem 38,7 %). Další přitahuje vyšší finanční a materiální zabezpečení, než v jiných povoláních (9,8 %). Tato kategorie při bližší analýze zahrnuje velké procento méně kvalifikovaných pracovníků, pro něž by bylo jiné povolání nevýhodné. Způsob vojenského života (kolektiv, kázeň, pořádek, pevný režim) je důvodem spokojenosti 7,7 % vojáků z povolání. Poměrně nízkou váhu mají morálně politické motivy — 5,8 % a vyšší společenské postavení 0,4 %; to zřejmě odráží nízkou prestiž vojenského povolání u nás.

Důvody nespokojenosti jsou závažné tím, že se týkají (zejména první dva) podmínek, které v období vstupu většiny důstojníků do armády začátkem 50. let byly preferovanými hodnotami důstojnického povolání a byly výhodami, nikoli zdroji nespokojenosti. Nedostatečné finanční ohodnocení pocituje více než čtvrtina dotazovaných — nejvíce z místních vojenských správ, ze stupně svazku až praporu a inženýrsko-techničtí pracovníci, podle hodnotí praporčíci, kapitáni a majori, podle vzdělání nejkvalifikovanější vojáci z povolání.

Postoje k obtížím vojenského života

svědčí o tom, že vojáci z povolání je snáší lépe, než předchozí vlivy. Výzkum prokázal, že náročné podmínky práce vojáka z povolání motivují jen nepatrnou

část vojáků z povolání k úvaze o odchodu do zálohy (3,1 %). Současně však svědčí o tom, že průběh služby není hladký — 55,4 % působí potíže, ale dokáže je překonat, 7,7 % se s nimi zcela nemůže vyrovnat. Odpovědi respondentů jsou příznakem vcelku dobré adaptace většiny vojáků z povolání na obtíže vojenského života. Nejvíce jsou k ní přizpůsobeni vojáci s delší službou v armádě, nejhůře ji snáší nejmladší a s nejnižšími hodnostmi. Spolu se stupněm adaptace působí i rozdílný charakter obtíží vojenského života na různých organizačních stupních armády.

Postoje k další službě v armádě

prokázaly, že identifikace vojáků z povolání s vojenskou službou není v řadě ohledů příznivá. Svůj další život spojuje s armádou 63 % zkoumaných vojáků z povolání. Různý stupeň nejistoty své představy o další službě v armádě vyjadřuje každý čtvrtý dotazovaný (24,9 %). Je to varovné zjištění, zejména při srovnání kategorie vojáků z povolání, která slouží v armádě od období před rokem 1948 a chce zůstat v armádě — 94,5 % a kategorie, která slouží od roku 1963 až 1965 a má dosti vysoký stupeň nejistoty o své další službě v armádě. Nechceme považovat nominální čistý příjem za příčinu rozhodnutí dále sloužit nebo nesusloužit; spíše ji považujeme za důležitou podmínku. Výzkum odhalil v tomto směru zajímavou závislost. Až do platu 2 000 Kčs je procento respondentů, kteří chtějí dále sloužit v armádě pod průměrem (méně než 1 600 Kčs — 29,6 %, 1 600 až 1 799 Kčs — 39,6 % — oproti průměru 63,0 %). Vojáci s platem vyšším než 2 200 Kčs se pohybují ve své snaze setrvat dále v armádě na průměru nebo nad ním.

Z toho lze považovat příjem pod 2 200 Kčs za nepříznivě působící okolnost (která se ovšem sdružuje s dalšími podmínkami, za nichž v armádě slouží vojáci s platem nižším než 2 200 Kčs a společně s nimi uplatňuje svůj vliv).

Postoje k opětovné volbě povolání a volbě vojenského povolání pro syna

odkryly další stránku vztahů důstojníků a praporčíků k vojenskému povolání. Ukázaly, že mezi těmi, kteří chtějí dále sloužit v armádě je řada těch, kteří tak činí z nutnosti. Kdyby však měli volit vojenského povolání, považovali by tuto volbu za nevýhodnou. Pouze 20,7 % respondentů by volilo nebo spíše volilo vojenského povolání, zatímco rozhodně ne a spíše ne od-

povědělo 74,4 %. Je to podstatně horší výsledek, než zjistil výzkum v železniční dopravě v r. 1966 (49,7 % ano, 39,24 % ne).

Ještě negativněji se vyjádřili respondenti na otázku, zda by souhlasili s vojenským povoláním pro svého syna. Jen 11 % by souhlasilo nebo spíše souhlasilo, ale plných 79,4 % odpovědělo ne nebo spíše ne. Znamená to, že vojáci z povolání jsou ve své většině přesvědčeni, že vojenské povolání nebylo pro ně nejlepší volbou a nebylo by ani nejvhodnější volbou pro jejich syny. Podle tohoto zjištění nejsou rodiny vojáků z povolání oporou náboru nových adeptů vojenského povolání.

Zjištění svědčí o tom, že došlo k posunu hodnot, které vojáci z povolání považovali za životně významné při vstupu do armády. Ze tento posun a do jisté míry i deformace hodnot, které důstojníci a praporčíci pod vlivem sociální zkušenosti, ideologické výchovy, vzorů a podobně přijali za své zásady, pokračuje i v současné době, dokazují zjištění o hodnotové orientaci vojáků z povolání (byl zkoumán pouze výsek hodnotového systému, který má nejužší vztah k životním podmínkám).

Výzkum prokázal výrazný rozpor mezi hodnotami, které v životě považují za významné a hodnotami, o něž prakticky usilují. Zatímco ve stupnici ideálních hodnot jsou na prvních čtyřech místech

- sociální jistota,
- práce, která mne uspokojuje,
- výše platu,
- dobré vztahy na pracovišti,

ve stupnici důvodů nespokojenosti se na první místo dostává nedostatečné finanční zabezpečení, na druhé existenční obavy a na třetí byrokratismus a deformace vztahů mezi lidmi.

Tento rozpor je vyvolán rozporem postavení vojáků z povolání, jehož starosti o životní podmínky zasáhly i do stupnice ideálních hodnot. Společensky nejzávažnější hodnoty se ocitají hluboko pod hodnotami, jež preferují individuální existenční potřeby (společenské uznání až na 6. místě, morální ocenění a vyznamenání až na 9. místě). Tím klesá motivační vliv hodnot obecně společenského zaměření (tj. prováděných hodnot v hodnotovém systému socialistické armády) a stoupá neúměrně význam hodnot, jež jsou spojeny s uspokojováním existenčních zájmů jednotlivce. V praxi to znamená přesun energie a úsilí vojáků z povolání do oblasti starostí o základní životní podmínky na úkor úsilí, jež má být věnováno plnění úkolů, vzdělání apod.

Výzkum prokázal, že důstojnický a praporčický sbor naší armády je ve vysoké míře adaptován na obtížné podmínky života armády. Současně však upozornil na to, že životní podmínky vojáků z povolání stagnovaly a dostaly se v mnoha směrech do rozporu se změněnými nároky na výkon vojenského povolání. Některé z nich se staly zdrojem nespokojenosti, vykonávají deformující tlak na hodnotovou orientaci vojáků z povolání a oslabují jejich identifikaci s vojenskou službou a vlastní profesí.

Analýza životních podmínek vojáků z povolání ČSLA poukazuje na skutečnosti, které zesilují všeobecný trend poklesu prestiže vojenského povolání a vytvářejí nepříznivý základ k hodnocení pozice důstojníka a praporčíka v naší společnosti. To nezůstává bez vlivu na sebevědomí velké části vojáků z povolání. Bylo by v dalším bádání potřebné prostudovat účinek tohoto oslabeného sebevědomí na výkon vojenské služby a na přípravu vojáků k boji.

Z výsledků výzkumu je zřejmé, že vytváření předpokladu k optimální identifikaci s vojenskou službou a profesí vyžaduje koordinovaná opatření, která se mimo jiné týkají souhrnu základních podmínek života vojáků z povolání na všech stupních armádního organismu.

Orgány velení a řízení armády již přijaly některá základní opatření k úpravě životních podmínek důstojníků a praporčíků, další jsou plánována. Bylo by však nedostatečné, kdyby činnost k optimalizaci životních podmínek skončila na ústředních orgánech. K jejich zlepšení mohou přispět i nižší stupně, např. úsilím za vytváření lepších pracovních podmínek, zlepšením organizace práce, náročnějším a spravedlivějším hodnocením a vytvářením soudružských mezilidských vztahů mezi nadřízenými a podřízenými i uvnitř pracovních kolektivů apod.

Závěry z konference o výuce v kursech na VA AZ

Generálmajor doc. Ing. Václav Matička, CSc.

V září minulého roku se konala na fakultě vyšších velitelů VA AZ v Brně konference o výuce v kursech a v postgraduálním studiu, která měla posoudit cíle, obsah a metody výuky v dosavadních kursech a získat tak podklady k dalšímu zkvalitnění přípravy důstojníků ČSLA v těchto formách studia.

Konference se zúčastnili příslušníci vědecko-pedagogického sboru VA AZ, zastupci ostatních vojenských vysokých škol a složek GŠ a MNO. K všestrannému posouzení problémů značně přispěla též účast příslušníků štábů VO, některých svazů, svazků a místních vojenských správ. Jednání konference probíhalo jednak v plénu, jednak v sekcích podle druhů vojsk.

V hlavním referátu byly rozebrány některé důsledky rozvoje vědeckotechnické revoluce ve vojenství, především problémy výchovy, teoretické a praktické přípravy důstojníků z povolání. Celá řada příkladů ukázala, jak se těmito problémy zabývají a jak je v současné době řeší jiné armády jak socialistických, tak i kapitalistických států. V celosvětovém měřítku se jasně projevuje tendence zvědečtění a intenzifikace výchovy a vojenskoodborné přípravy důstojníků z povolání. Proto se přehodnocuje cíl a obsah vzdělání velitelského sboru, pečlivě se hledá optimální výběr a rozsah znalostí z jednotlivých vědních oborů, které nutně potřebují znát důstojníci podle svých specializací a na jednotlivých stupních velení. Veliká pozornost se věnuje modernizaci metod přípravy, které by co nejvíce přispěly k podstatné intenzifikaci studia. K tomu má přispět i nová materiálně technická základna vojenských škol. Cílevědomě a velmi pečlivě se vybírají vhodní uchazeči do vojenských škol nejen vzhledem k náročným požadavkům vojenské služby, ale i ke specifickým potřebám jednotlivých druhů vojsk, velitelských a štábních funkcí.

Kursy tvořily a dosud tvoří velmi důležitou součást přípravy velitelů a štábů v ČSLA. Z konkrétních čísel vyplývá, že v minulosti byly dokonce převažující for-

inou přípravy velitelského sboru. To bylo vynuceno konkrétní situací v období studené války a naléhavou potřebou velkého počtu důstojníků z povolání k urychlené výstavbě ozbrojených sil. Studium bylo a muselo být organizováno tak, že odpovídalo a skutečně také plnilo zpravidla jen požadavky tehdejší praxe. Omezená doba trvání kursů a jejich úzké účelové zaměření nedovolovaly věnovat patřičnou pozornost teorii vojenského umění, metodám vědeckého myšlení a samostatné tvůrčí práce. Velká většina důstojníků si nezvykla samostatně studovat a soustavně obnovovat svoje znalosti. Proto v práci absolventů kursů u vojsk mnohdy začal záhy převládat úzký prakticismus, který nemohl úspěšně vyřešit všechny nové úkoly výchovy a odborné přípravy vojsk.

V novém systému vojenského školství musí plnit kursy zcela jiné poslání než tomu bylo v minulosti. Základní vojenské vysokoškolské vzdělání, kterého se dostane důstojníkům hned na začátku jejich povolání ještě před vstupem do praxe jim sice vytvoří předpoklady k široké adaptabilitě, k možnosti měnit kvalifikaci podle potřeb armády, vytvoří jim předpoklady k samostatné tvůrčí práci, ale připraví je pouze na funkce velitelů rot, baterií (případně praporů a oddílů).

K zastávání vyšších funkcí budou absolventi nového systému připravováni v dalším, postgraduálním studiu, jehož zásady stanoví zákon č. 19/1966 Sb., vládní usnesení č. 52/1967, RMNO č. 07/1968 a vyhláška MŠ č. 49/67. Sb. **Kursy v novém systému vojenského školství**, i když tvoří organickou součást vojenského vysokoškolského vzdělávání, **budou mít tedy vyhraněný charakter postgraduálního studia**. I když bylo vysvětleno, proč již dnes je třeba se zabývat cílem, úkoly a rámcově i obsahem a organizací postgraduálních kursů v novém systému přípravy důstojníků z povolání, konference věnovala převážně pozornost problémům kursů v dosavadním systému školení důstojníků. To bylo zdůvodněno tím, že první absolventi nového systému vyjdou ze školy teprve

v letech 1971—1972, a proto do postgraduálních kursů mohou přijít kolem roku 1974—1975.

Referát a jednání konference ukázaly nejen vysokou aktuálnost, ale i **značnou složitost problémů organizace a výuky v dosavadních kursech**. Není proto divu, že v diskusi byli i odlišné názory — zejména podle toho, zda diskutující zdůrazňoval především potřebu současné praxe vojsk, nebo hleděl více do budoucnosti.

Přesto se došlo v celé řadě problémů k jednoznačným závěrům, které by měly být v budoucnosti respektovány a realizovány jak v organizaci a přípravě kursů, tak i v obsahu a metodice jejich výuky.

Účastníci konference byli např. jednotní **v otázce výběru důstojníků do kursů**. Na četných případech ukazovali, že ještě ani dnes se dostatečně nepřihlíží nejen k základnímu občanskému a vojenskému odbornému vzdělání, ale dokonce ani k předcházející vojskové praxi a budoucímu služebnímu zařazení. Kursy netvoří dosud organickou součást jednotného vzdělávacího systému; ne vždy navazují jak na sebe, tak na předcházející základní nebo vysoké vojenské vzdělání. Některé kursy nejsou dosud plánovány s dostatečným (alespoň jednoročním) časovým předstihem. V důsledku toho je nemůže škola zcela připravit organizačně, po stránce výuky ani po stránce účelné diferenciace vzhledem ke kvalitám a potřebám posluchačů.

Ostře se střetly názory v tom, **kdo má rozhodovat o vyslání a přijetí důstojníků do kursů**. Diskuse ukázala, že to nemůže být záležitostí výhradně jen jedné či dvou složek. První podmínkou je jistě osobní zájem důstojníka o další vzdělání. Neméně důležitá je též širší společenská potřeba a kádrový zámysl, v němž bude mít zpravidla rozhodující slovo nadřazený velitel. Nelze však přehlížet ani oprávněné požadavky školy, zejména pokud se týče vstupního profilu důstojníků vzhledem k učebním cílům jednotlivých kursů, k výukovým a materiálním možnostem školy a konečně i ke stránce efektivnosti (nezřizovat kur-

sy pokud není dostatečný počet důstojníků stejné specializace a přibližně stejné odborné úrovně pro každou učební skupinu).

Konference správně ocenila i **potřebu rozsáhlejší výuky teorie, taktiky a operačního umění**. Posluchači kursů mají zpravidla velmi značné znalosti, zkušenosti a návyky práce podle požadavků praxe u vojsk a štábů. Vzhledem k vysokému pracovnímu zatížení a požadavkům bojové pohotovosti nemohou však zpravidla ve svém funkčním zařazení sledovat nové teoretické otázky. Jen málokterý z nich si navykl samostatně pracovat s odbornou vojenskou a technickou literaturou. Proto je nutné co nejvíce **rozšířit rozsah samostatné práce a těch metod výuky, které vedou posluchače kursů k tvůrčímu myšlení a nešablonovitému řešení nových problémů**.

Několik diskusních příspěvků ukázalo na potřebu **věnovat na VA AZ větší pozornost výuce praporu** jakožto základní taktické jednotce, jejíž význam a úloha v soudobém boji značně roste vzhledem k tendenci jak dalšího rozptylování, tak i osamostatňování taktických jednotek. Požadavek byl zdůvodňován i tím, že v současné době přicházejí studovat zpravidla jen mladší důstojníci, jejichž vojsková praxe převážně nepřesahuje stupeň rota. Také v novém systému vzdělávání důstojníků bude třeba věnovat výuce praporu značnou pozornost v prvním postgraduálním školení.

Jednání konference přispělo též k **objasnění hlavních zásad**, jak v podmínkách vojenských vysokých škol aplikovat **usnesení vlády ČSSR č. 52 z 1. 3. 1967 o postgraduálním školení** a ustanovení vyhlášky MŠ č. 49/1967 Sb.

Postgraduální studium na našich vojenských vysokých školách by mělo mít organizační rámec. Obsah, metody vyučování a režim života v postgraduálních kursech by se měly kvalitativně odlišovat od přípravy posluchačů v základním studiu. Kromě toho bude nutné speciálně připravit vědecko-pedagogický sbor a včas zabezpečit výuku i po stránce materiální.

Postgraduální studium poskytne důstojníkům nejvyšší stupeň vzdělání na našich vojenských vysokých školách. Proto je třeba zvýšit požadavky i na vojenskoodbornou a vědecko-pedagogickou kvalifikaci učitelů, kteří v něm budou vyučovat. Za dnešního kádrového složení operačně taktických kateder nelze tento požadavek lehce splnit. Proto bude nutné pečlivě vybírat nejlépe připravené učitele, popřípadě **posílit katedry nejzkušenějšími a nej kvalifikovanějšími důstojníky od vojsk a štábů**, kteří mají za sebou nejen úspěšnou vojskovou a štábní praxi, ale kteří mají i předpoklady pro pedagogickou a vědeckou práci.

Účastníci konference ukázali, že **kursy musí zůstat i nadále nutnou formou pravidelného periodického doškolení důstojníků**. Na příkladech zatížení důstojníků u pohraničních svazků, letectva, radio-technického vojska a jinde dokazovali, že dosud jen interní školení v akademii dává reálnou možnost, aby velitelé a hlavní funkcionáři štábů mohli udržovat, doplňovat a prohlubovat své teoretické znalosti na úrovni potřeb rozvoje vědy, bojové techniky a vojenského umění.

Kromě toho ještě **značnou dobu zůstane kursy jednou z hlavních forem studia těch důstojníků, jimž se dosud nedostalo z jakýchkoliv příčin vysokoškolského vzdělání a u nichž nelze požadovat toto vzdělání ani v budoucnosti**.

Proto nelze počítat s podstatným omezením různých kvalifikačních zdokonalovacích kursů. Jiné však je (a to ukázali zejména pracovníci vojenských vysokých škol), kde by bylo neúčelnější tyto kursy organizovat. Podstatná část by měla být soustředěna především u vojenských středních odborných škol, neboť co do obsahu výuky, tak zejména pokud se týče metod výuky, zůstane tyto kursy převážně na úrovni středního vojenského vzdělávání. I když tento názor většina účastníků uznala za správný, někteří účastníci konference ukázali, že dnes zdaleka ještě nemají vojenské střední odborné školy takové předpoklady (zejména kádrové), aby

tato správná zásada mohla být v brzké době realizována.

Zvlášť palčivé je **odborné školení pracovníků místních vojenských správ**. Naléhavá potřeba armády a konkrétní stav odborné přípravy těchto důstojníků si pravděpodobně vynutí, (alespoň dočasně) určité výjimečné řešení ve srovnání s běžnými formami vzdělání důstojníků jiných specializací.

Konference se dotkla i dalšího aktuálního problému — **obsahu a metod přípravy důstojníků teritoriálních velitelství a všech těch pracovníků státní správy, hospodářských a politických institucí jak v ústředních, tak i v krajských orgánech, kteří se z titulu své funkce přímo podílejí na řešení obranného systému země**. Náznaky účastníků konference se jednoznačně shodovaly v tom, že v podmínkách ČSLA by to měla být právě VA AZ, která vzhledem ke svému funkčnímu poslání a konkrétním možnostem může a měla by sledovat a rozvíjet teoretické otázky integrovaného obranného systému země. Proto by měla být předurčena k tomu, aby organizovala kvalifikovanou přípravu těchto odborníků při nejmenších nutných nákladech [kádrových, materiálních i finančních].

Diskuse přinesla ještě **celou řadu podnětů** nejen pro centrální složky (kádrovou správu, správu vojenského školství, správy druhů vojsk), ale zejména pro učitele **operačně taktických kateder**. Bylo jistě velmi poučné, že mnohé připomínky k náročnosti učitelů, k metodice i obsahu výuky v kursech vyslovovali mnohdy ti, kteří sami jako posluchači „bojovali“ za různé úlevy, výhody apod. Náročný a tvrdý život u vojsk je totiž sám přesvědčil, že jakékoli snižování požadavků ve škole není dobrou přípravou k povolání důstojníka.

Některé příspěvky ukazovaly i na další vážné problémy, které však s tematikou konference bezprostředně nesouvisely (např. problémy kádrové práce, pracovní podmínky a režim života u některých útvarů, nedoceňování vzdělání, podceňování teorie

atd.). Vliv na tuto část diskuse měla jistě i přítomnost některých funkcionářů z centrálních složek, jimž se důstojníci od vojsk i ze škol snažili ukázat složitost své práce, příčiny malého zájmu o další studium, omezené možnosti soustavného vzdělání u některých útvarů, některá ne dost hluboce promyšlená rozhodnutí při výběru do kursů aj.

Celkové jednání konference v rozhodující míře potvrdilo názory uvedené v hlavním referátu. Přineslo nejen celou řadu dalších faktů, ale ukázalo i některé další cesty, jak by bylo účelné připravovat kurzy, vybírat posluchače a organizovat výuku, aby v kursech byly co nejlépe splněny požadavky zákona o vysokých školách č. 19/66 Sb. vládního usnesení č. 52/1967, RMNO č. 07/1967 a vyhlášky MŠ č. 49/67 Sb.

Vyhodnocení jednání konference v plénu i v sekcích bylo podkladem řady doporučení, která podle příslušnosti byla předložena složkám MNO a VA AZ. Za doporučení širšího významu považují především tato:

a) MNO:

Při zpracování celkové koncepce vzdělávání velitelského sboru ČSLA jako jednotného systému plně docenit místo a úlohu kursů jak v nové, tak i v **dosavadní přípravě důstojníků**.

Věnovat zvláštní pozornost postgraduálnímu školení všech typů. Na základě rozboru kádrového stavu velitelského sboru, potřeb vojsk a možností škol stanovit perspektivní počty důstojníků přicházejících v úvahu pro školení v jednotlivých přesně určených typech kursů s perspektivou alespoň na 5 let. Výběr do kursů řešit diferencovaně vzhledem k cílům školení, vojenskoodborným kvalitám a praxi uchazečů. Při přípravě nových kursů dát škole nejméně jeden rok času a všestranně je zabezpečit.

Dosavadní Vyšší akademické kurzy považovat za postgraduální studium ve smyslu ustanovení vyhlášky MŠ č. 49/67 Sb. Absolventům VAK, kteří jsou absolventy vysoké školy, započítat VAK jako postgra-

duální studium, pokud ve VAK zpracovali a obhájili samostatnou práci. K realizaci tohoto návrhu vydat MNO/SVŠ upřesňující nařízení k vyhlášce MŠ č. 49/67 Sb.

Soustavně vytvářet pro vědecko-pedagogické pracovníky VA AZ takové podmínky (materiální i pracovní), aby zastávání pedagogických funkcí ve vojenské škole bylo přitažlivé i pro nejschopnější příslušníky velitelského sboru z vojsk a štábů.

b) VA AZ:

V dosavadním systému přípravy a v prvním postgraduálním stupni studia nového systému zvýraznit přípravu důstojníků na stupeň prapor. Ve smyslu tohoto požadavku upravit profil absolventa velitelského směru VA AZ dosavadního systému a na jeho základě začlenit v potřeb-

ném rozsahu výuku taktiky praporu do 1. ročníku.

K otázkám postgraduálního studiu v novém systému vojenského školství organizovat v průběhu roku 1969 samostatnou konferenci. Do té doby zpracovat profil, rámcovou strukturu, učební plány a obsah školení v postgraduálních kursech, aby bylo možné včas zahájit práce na výukových materiálech.

K zabezpečení výuky problematiky teritoria vytvořit co nejdříve základ katedry ochrany a obrany teritoria. Obsadit ji nutným počtem učitelů z operačně taktických kateder tak, aby se mohla podílet na rozpracování koncepce i materiálů potřebných k výuce v postgraduálních kursech tohoto zaměření.

ZKUŠENOSTI

PRAXE

VYTVOŘIT PODMÍNKY "PRO TVŮRČÍ TAKTICKÉ" MYŠLENÍ

V listopadu jsem se zúčastnil instrukčně metodického shromáždění MNO. Nehledě na velmi krátký obsah tohoto shromáždění a na ne méně kvalitativní ukázky, odvezl jsem si z tohoto shromáždění poznatek a učinil si závěr, že se musíme zamyslet nad formou i obsahem našich zaměstnání. Půjde o to, aby tato vytvářela podmínky k rozvoji samostatného „taktického“ myšlení a současně abychom se učili všestranně pochopit potřeby soudobého boje.

Toto instrukčně metodické zaměstnání znovu potvrdilo, že nemůžeme připravovat zaměstnání na žádném stupni podle zásady „jako vloni“. Závěry zástupce ministra národní obrany a ostatní myšlenky i ukázky na tomto zaměstnání totiž ukázaly nejen to, co a jak je třeba cvičit, ale současně byly i podnětem k promyšlení řady otázek, které ještě nejsou dokonale propracované, o kterých je třeba dále uvažovat a hledat způsoby k jejich řešení i zavedení do praxe v bojové přípravě velitelů, štábů a jednotek.

V článku poukáží jen na **některé** prvky v organizaci přípravy velitelů a vojsk, které by mohly vytvořit podmínky k realizaci výše uvedené myšlenky.

PROGRAMY BOJOVÉ PŘÍPRAVY VOJÁKŮ A JEDNOTEK

Programy bojové přípravy jednotek jsou v současné době velmi dobrým vodítkem a základem k organizaci a plánování výcviku vojsk. Dávají i dost široké možnosti na všech stupních velení k tomu, abychom podle vlastních podmínek a stavu výcviku, při zachování jednotného cíle v celé armádě, mohli cílevědomě splánovat bojovou a politickou přípravu.

Uvažujeme-li však o této části programů, která určuje i obsah jednotlivých zaměstnání, pak si myslím, že vedeme velitele čet, rot, praporů a do určité míry i velitele vyšších stupňů k tomu, aby šli cestou lehčího odporu.

Z čeho to vyvozují? Programy bojové přípravy vycházejí v zásadě z bojových a polních řádů. Výběr obsahu zaměstnání, zakotvených v těchto programech, zahrnují určité zkušenosti a potřeby armády k určitému roku a to k tomu, kdy se programy začínaly zpracovávat, tedy již ani ne k tomu roku, kdy jsou vydány.

Např. Vševojsk-7-11 je vydán v r. 1965, ale mezi jeho vydáním a zpracováním uplyne nejméně 6—8 měsíců. Pak tedy tyto programy zahrnují zkušenosti a potřeby z hlediska roku 1964 a snad částečně z r. 1965. Od této doby se se však mnoho zdokonalilo, poznalo a vyhodnotilo a to i v takové oblasti, jako je výcvik jednotlivce. Obdobně je tomu u programů pro výcvik jednotlivých družů vojsk na stupni četa a rota (baterie). Obsah zaměstnání se musí pak upravovat a doplňovat podle vývoje, změny organizace, zbraní a zkušeností ze současných válek.

To je jedna stránka věci. Někdo může namítnout, že tyto nové prvky můžeme doplnit v plánu bojové a politické přípravy útvarů bez velkých obtíží i plánování na výcvikový rok. To je pravda. Proto chci ještě poukázat na druhou stránku věci.

Stanovení obsahu jednotlivých témat totiž vede velitele čet a praporů a do určité míry i štáby útvarů k tomu, že se spoléhají jen na tento obsah. Přitom mnozí velitelé považují určený obsah za závazný a proto mnozí méně rozhodní velitelé se jej bojí změnit, aby jim kontrola nevytýkala, že neplní programy bojové přípravy.

Podstata je však v tom, že stanovený rozsah témat nenutí velitele k tomu, aby sami hledali nejdůležitější prvky bojové přípravy, které musí jeho jednotka zvládnout.

Stanovený obsah témat uspokojuje velitele a utvrzuje je v domněnce, že cvičí to, co současný boj vyžaduje. Přitom spoléhají na svoje vědomosti a rutinu. Neberou do ruky často ani Bojový nebo Polní řád, aby v něm vyhledali potřebný obsah polní přípravy. Tím tedy většina velitelů jde cestou lehčího odporu — naplňuje totiž a cvičí to, co je stanovené popřípadě doplněné na začátku výcvikového roku a nijak zvlášť není nucena k samostatnému tvůrčímu myšlení.

Proto dávám v úvahu, zda nebude správnější v programech stanovovat centrálně jen počet hodin na předměty bojové a politické přípravy jako doposud spolu s cíli, metodikou výcviku a hlavními tématy, která mají útvary a jednotky zvládnout, ale ponechat volbu obsahu tématu (v závislosti na stupni jednotky) tomu veliteli, který za daný stupeň výcviku odpovídá. Přitom nejnížší velitel, který by měl právo určovat obsah tematiky výcviku, by byl velitel roty a nejvyšší stupeň, který by ještě obsah tematiky ovlivňoval, by byl velitel svazku. Jde o výcvik jednotlivce, družstva, čety, roty až praporu.

Tím bychom dosáhli, že velitelé by museli v maximální míře studovat předpisy, nové poznatky jak vlastní, tak o nepříteli a měli by široké možnosti uplatnit vlastní tvůrčí práci. Takto připravená zaměstnání by mohla posoudit i slabé stránky vševojskové připravenosti velitelů a konkrétněji by se dala ovlivnit i jejich individuální příprava.

Studium velitelů by pak mohlo mít větší uplatnění ve výcviku, neboť k tomu by byl velitel nejen veden, ale i přinucen systémem plánování a řízení zaměstnání.

Velitelská příprava probíhá mnohými a vcelku osvědčenými formami. Instrukčně metodické shromáždění mně dalo podnět i k zamyšlení nad obsahem a formou této přípravy, zda vytváříme vždy dostatečné podmínky pro rozvoj vojenského myšlení u velitelů a štábů. I v této oblasti by se dalo co zlepšovat.

Uděláme-li průřez všech forem velitelské přípravy, vidíme, že se v zásadě tato příprava dělí na přípravu v odborných skupinách (včetně vševojskových velitelů na skupinových zaměstnáních) a na přípravu v celých kolektivech štábů. Kolektivní přípravy štábů mají rovněž jeden společný rys — probíhají zpravidla v těch časových normách, které vyžaduje soudobý boj (nebo maximálně k nim přiblížených) a že se vždy hodnotí metodika a sladěnost štábu. V souhrnu a z hlediska konečného cíle přípravy štábu je to **správné a nutné**.

Přesto však chybí taková zaměstnání, která by měla za hlavní cíl rozvoj tvůrčího myšlení **štábu jako celku**.

Při zaměstnáních, kdy velitelé a štáby vědí, že budou hodnoceni za „práci štábů v poli“, se snaží situace řešit rychle, pokud možno v souladu s autoritativním řešením, aby všechno stihli, doručili apod., tak, aby tzv. neměli mnoho nedostatků. Proto velitelé a štáby se snaží řešit situace bez velkého teoretizování a rozboru, včas, rychle, ale přitom často šablonovitě „jako vloni“. Dochází proto někdy k situaci, že řídící cvičení se závěry hodnocení nesouhlasí, situace se znovu dlouho rozebírá do všech podrobností (už bez ohledu na čas), argumentuje se předpisy, poznatky z války, různými jinými časovými i taktickými kalkulacemi apod. Při těchto diskusích si potom člověk uvědomí, že je to vlastně další zaměstnání, které tříbí myšlení daného štábu jako celku, že takové „vzniklé“ zaměstnání by se dalo i organizovat. Jde v podstatě o **válečnou hru**.

Domnívám se, že cíl válečné hry není vždy správně chápán a proto často neplní ani svůj účel. Válečná hra by neměla za hlavní cíl hodnotit sladěnost a metodiku práce štábu, popřípadě ostatní prvky hodnocení štábu. Měla by být jednoznačně a v pravém smyslu školou, kde by mohl štáb jako celek při dostatečném času, tvůrčím způsobem (třeba i nezvyklým, který doposud není zakotven v předpisu) řešit určitou situaci. Na základě toho by mohly být přijaty závěry i k všeobecným zásadám boje, poznatkům vojenské vědy a k praxi.

Některá řešení z válečné hry bychom mohli ověřovat nebo prosazovat do výcviku, do přípravy velitelů a štábů. Pak i hodnocení může být takové, jak to vyžaduje práce štábu v poli.

Při válečné hře nebude záležet na tom, zda má pravdu ten nebo onen, ale na tom, zda se našlo něco, co zdokonaluje vědomosti všech. Obrazně řečeno — zda budeme na konci válečné hry chytřejší, než na jejím začátku — bez ohledu či je to zásluha.

Jistě forem přípravy, kde se štáby budou učit myslet a uskutečňovat to, co vyžaduje soudobý boj, je podle mého názoru dost. Na základě poznatků z nich můžeme pak velitele i štáby dostatečně ohodnotit, zda jsou komplexně připraveni k plnění úkolů v boji.

Terén a hodnocení účinků JZ

Při velitelsko-štábních zaměstnáních nebereme při vyhodnocování jaderných úderů zpravidla v úvahu reliéf terénu.

Jde o to, zda tento jev pramení především z časové tísně, je zanedbatelný, nebo zda bude nutné se jím zabývat v rámci rozvoje automatizace a mechanizace štábních prací.

Proto chci tento problém rozebrat a nalézt možný způsob jeho řešení.

Za základ beru pouze tlakovou vlnu, která představuje hlavní ničivý faktor jaderného výbuchu.

Otázka správnosti odhadu rozsahu ničení je závažná, poněvadž nebude dostatek času k upřesnění průzkumem.

Tento odhad bude většinou základním podkladem k rozhodování velitelů.

Abychom objektivně posoudili celý problém, zaměřím se především na tyto podmiňující činitele:

- charakteristiku reliéfu terénu;
- vztah hlavních typů cílů k reliéfu terénu;
- techniku jaderného úderu.

Máme možnost vzít v úvahu reliéf terénu našeho státu, což umožňuje existenci dat, která k objektivnímu posouzení jsou nezbytná.

1. Vliv reliéfu terénu na hodnocení ničivých účinků tlakové vlny

Při posouzení vlivu reliéfu terénu na hodnocení ničivých účinků tlakové vlny vycházíme především z vlastního charakteru terénu, pro který jsou již ve štábech běžně užívané normy.

Předpis Oper-51-6 stanoví normy rozsahu ničení pro **středně členitý terén**. Budou to především vertikální členitost a relativní výškové rozdíly, které mají pro určení stupně členitosti reliéfu terénu rozhodující význam.

Poněvadž vlastní topografické mate-

riály neuvádějí pro středně členitý terén potřebnou charakteristiku, použil jsem k objasnění problému materiál sovětských autorů.

Podle těchto materiálů se terén se zřetelem k hodnotě relativního převýšení dělí na 6 tříd a to na 3 třídy pro roviny a 3 třídy pro hory. Členění bere v úvahu jak členitost vertikální, tak i horizontální.

Charakteristiku jednotlivých tříd uvádí **tabulka 1.**

Naše materiály dělí relativní převýšení na území ČSSR — **viz tabulka 2**

Při porovnání obou tabulek vidíme, že za středně členitý terén, na kterém jsou postaveny normy uvedeného předpisu, třeba považovat terén s relativním převýšením do hodnoty 200 m na vzdálenost 2 km. Vezmeme-li pak v úvahu tento závěr spolu s hodnotami relativního převýšení na území našeho státu, kde zhruba 9 % představují roviny, 39 % pahorkatiny, 30 % vrchoviny a 22 % hornatiny a velehornatiny, pak vidíme, že normy, uvedené v předpisech, lze v našich terénních podmínkách využít z 65—75 %, aniž bychom uvažovali o přehodnocení vlivu terénu.

Platnost tohoto možného závěru vyplývá i z práce „Vojenský zeměpis“ od autorů D. Stárek a F. Jeniš, vydané v roce 1963, kteří uvádějí, že „pahorkatiny s relativními výškovými rozdíly do 150 m v podstatě proti ničivým účinkům jaderných zbraní nechrání“.

Při posuzování vlivu členitosti terénu na stanovení rozsahu ničení bereme v úvahu nejen relativní převýšení, ale i sklon svahu, které rovněž do značné míry rozsah ničení ovlivňují.

Do jaké míry máme s vlivem sklonu svahu počítat, vyplývá z klasifikace terénu tak, jak ji opět ve svých pracích uvádějí sovětské autoři. Podle této klasifikace se počítá pro:

Základní typ terénu	Třída	Charakteristika třídy	Charakteristika terénu
Rovinný terén	I.	Ploché nečlenité nebo málo členité roviny	Relativní výšková rozpětí do 10 km na 2 km vzdálenost
	II.	Drobné členité roviny	Relativní výškové rozpětí od 5 do 25 m na 2 km vzdálenost
	III.	Velmi členité roviny a vyvýšeniny	Relativní výšková rozpětí od 20 do 200 m na 2 km vzdálenost
Horský terén	IV.	Nízké hory (tektonické a erosi)	Ostře a hluboko členité vyvýšeniny s relativními výškovými rozpětími od 175–450 m na 2 km vzdálenost
	V.	Středně vysoké hory	Horské prostory s řetězy s relativními výškovými rozpětími od 350 do 1000 m na 2 km vzdálenosti
	VI.	Vysoké hory	Příkré hory a vyvýšeniny s relativními výškami 1000 m a výše 2 km vzdálenost

— rovinatý a polorovinatý (kopcovitý) terén s největší hodnotou sklonu základních svahů 5°;

— předhoří a horský terén z největším sklonem svahů základních tvarů 15°;

— horský terén s největším sklonem svahů základních tvarů více než 15°.

Citovaný předpis při uvádění koeficientů pro propočet zvýšení či snížení tlaku vlivem svahu počítá se sklony od 15° výše. Posoudíme-li terén na území ČSSR z hlediska sklonů základních terénních tvarů, pak vidíme, že převážná většina terénních celků tak jak tomu bylo u relativního převýšení bude charakterizována svahy do 15°. Sklony svahu nad 15° budou se pak naproti tomu vyskytovat převážně pouze v prostoru horských pásem.

Jak vypadá zhruba relativní převýšení terénu v jednotlivých krajích, ukazuje **tabulka 3**.

Závěrem k této části můžeme říci, že na území ČSSR nebude samotný reliéf te-

rénu mít rozhodující vliv na zpracování odhadu o rozsahu ničení jadernými zbraněmi.

2. Vztah hlavních typů cílů k reliéfu terénu

Vztah hlavních typů cílů k reliéfu terénu posuzujeme především z toho hlediska, do jaké míry umožňuje funkci toho či onoho objektu — předpokládaného cíle jaderného napadení.

Ze studie tohoto problému vyplývá, že pouze malá část objektů možného jaderného napadení využívá, nebo je svojí funkcí bezprostředně vázána na terén členitý. Budou to především palebná postavení raket typu země-země, sklady, údolní přehrady a značná část velkých mostních přechodů.

Na druhé straně převažující část cílů bude vzhledem ke své funkci využívat především terén rovinatý, nebo náhorní planinu. Vedle osad, které představují největší procento objektů možného napadení

Tabulka 2

Charakteristika terénu	Relativní převýšení
Roviny	do 30 m
Pahorkatiny	30–150 m
Vrchoviny	150–300 m
Hornatiny	300–600 m
Velchornatiny	nad 600 m

Kraj	Plocha v km ²	Relativní převýšení v %				
		Do 30 m	30 150	150 300	300 600	600 a výše
Hl. m. Praha	185	1	99	—	—	—
Středočeský	11 303	15	40	40	5	—
Jihočeský	11 348	5	45	35	15	—
Západočeský	10 872	2	35	40	21	2
Severočeský	7 808	5	31	35	27	2
Východočeský	11 251	20	44	26	5	5
Jihomoravský	15 029	10	50	35	5	—
Severomoravský	11 065	8	24	35	25	8
Západoslovenský	14 859	25	49	16	10	—
Středoslovenský	17 970	3	5	32	40	20
Východoslovenský	16 179	5	7	36	45	7
Celkem		99	429	330	198	44
		9 %	39 %	30 %	18 %	4 %

to budou např. letiště, radarové stanice, rádiové stanice, palebná postavení raket typu země vzduch, průmyslové závody, komunikační uzly a převážná část silniční a železniční sítě.

Pro ilustraci uvádím v **tabulce 4** přehled o rozmístění důležitých politických a administrativních center na území našeho státu, která se zpravidla shodují s důležitými centry průmyslovými a komunikačními uzly a to ve vztahu k relativnímu převýšení terénu.

Tento přehled politických a administrativních center ukazuje, že z nich zhruba 33 % leží v terénu rovinatém, 33 % v pahorkatinách, 23 % ve vrchovinách a pouze 11 % v terénu s většími hodnotami relativního převýšení. I z této části rozboru lze učinit závěr, že při odhadu rozsahu ničení nebude reliéf terénu z převážné části hrát rozhodující úlohu.

3. Technika jaderného výbuchu ve vztahu k hodnocení vlivu terénu na rozsah ničení

Současné předpisy stanoví ve vztahu k jednotlivým typům cílů podmínky účelnosti jaderných úderů. Při propočtu přetlaku potřebného k docílení žádaného

stupně ničení bere předpis za základ optimální výšku vzdušného výbuchu — H_{optim} , která se zhruba rovná $\frac{2}{5} R$ ničení platného pro příslušný typ cíle.

Vydeme-li z předpisu a vezmeme-li v úvahu možné cíle jaderného napadení a typy nosičů jaderných zbraní — především rakety, kterých může nepřítel na území ČSSR použít (PERSHING, SERGEANT a popřípadě i POLARIS) můžeme stanovit zhruba průměrnou H_{optim} vzdušného výbuchu. Možný přehled viz **tabulka 5**.

Z tabulky 5 vyplývá, že H_{optim} s přihlédnutím k hodnotám, které mohou být pravděpodobně použity na uvedené vybrané cíle, bude téměř vždy převyšovat H relativního převýšení, které v našich terénních podmínkách se zpravidla vyskytují.

S tímto problémem je však úzce spojena i otázka možného snížení či zvýšení přetlaku vlivem svahu terénu. Jak jsem uvedl dříve, počítá se při stanovení opravného koeficientu s hodnotami svahů od 15° výše, u kterých může dojít ke zvýšení, či snížení přetlaku.

Kraj	Rozmístění okresních a krajských politických center v terénu s relativním převýšením			
	do 30 m	30–150 m	150–300 m	300 a více
Hlavní město Praha	—	1 100 %	—	—
Středočeský	5 41 %	6 50 %	1 9 %	—
Jihočeský	2 24 %	3 39 %	2 24 %	1 13 %
Západočeský	1 10 %	6 60 %	3 30 %	—
Severočeský	—	2 50 %	5 30 %	3
Východočeský	4 36 %	2 18 %	5 46 %	—
Jihomoravský	7 50 %	6 43 %	— 7 %	1
Severomoravský	4 40 %	3 30 %	3 30 %	—
Západoslovenský	10 83 %	2 17 %	—	—
Středoslovenský	1 9 %	5 41 %	1 9 %	5 41 %
Východoslovenský	2 22 %	1 11 %	4 45 %	2 22 %

Posoudíme-li členitost terénu, pak sklon svahů jsou v podstatě závislé na relativním převýšení terénu a čím je toto relativní převýšení větší, tím větší je zpravidla i sklon svahů. Stínění čili snížení hodnoty přetlaku může pak nastat, vezme-li v úvahu pouze základní členitost terénu, jestliže $\text{tg } \alpha$ úderu je $< \text{tg } \alpha$ základní členitosti.

$$\text{Přitom } \text{tg } \alpha \text{ úderu} = \frac{H_{\text{optim}}}{R}, \text{ přičemž}$$

H_{optim} a R budou pro jednotlivé typy objektů různé.

$\text{tg } \alpha$ svahu se bude pak rovnat

$H_{\text{relativního převýšení}}$

L_{svahu}

Při rozboru relativního převýšení základní členitosti reliéfu terénu na území vlastního státu ve vztahu k pravděpodobným hodnotám H_{optim} pro jednotlivé druhy vybraných cílů vidíme, že u základní členitosti reliéfu terénu dojde ke stínění poměrně zřídka.

Jiná je otázka zvýšení přetlaku na svazích přivrácených k výbuchu. Přesný počet lze pořídit pouze u ideálně rovných svahů základní členitosti bez místních terénních nerovností. Takovéto ideální plochy se však v našich terénních podmín-

kách prakticky nevyskytují. Proto pro vyhodnocení přetlaku na přivrácených svazích lze získat při použití předpisů stanovených koeficientů, platných pro různé sklon svahů, pouze hrubé odhady.

Zvážíme-li např. komunikační podmínky (10–12° přípustné stoupání) a požadavky převážné většiny objektů na reliéf terénu, pak vidíme, že ve svazích nad 15° bude rozmístěno velmi málo plošných cílů. Půjde zpravidla pouze o jednotlivé bodové cíle nebo úseky silniční sítě, které však půjdou vždy pod větším či menším úhlem k vertikální výšce svahu a zpravidla v odkopu, takže i zde stanovení objektivní hodnoty přetlaku bude velmi problematické.

Dalším problémem v členitěm terénu je odraz a obtékání tlakové vlny.

Odrazný tlak $\Delta p_1 = 2\Delta p_c + \frac{6\Delta p_c^2}{\Delta p_c + 7}$ kp na cm^2 je v podstatě 2krát větší než přetlak v čele tlakové vlny.

Deformace tlakové vlny vzniklá vlivem odrazného tlaku bude mít vlivem členitosti terénu velmi nepravidelný tvar, který se svým charakterem bude přibližovat tvaru elipsy.

Takový tvar dosahuje ničivých účinků bude záviset na podmínkách skládání vek-

Druh objektu	Vyřazení při přetlaku kp/cm ²	H _{optim} při ráži v kt v km				
		20	40	150	400	1 MT
Politická a administrativní centra (víceposchodové budovy zděné)	0,15	1,08	1,36	2,1	2,88	4
Průmyslové závody (stavby s ocelovou a železobetonovou konstrukcí)	0,5	0,39	0,48	0,74	1,04	1,44
Letiště (proudové stíhací letouny a zařízení letiště)	0,3	0,58	0,73	1,12	1,56	—
Rakety a odpalovací zařízení systému PVO	0,3	0,58	0,73	1,12	1,56	—
Radiolokační stanice s parabolickým anténním systémem	0,26	0,64	0,84	1,28	1,76	—
Mosty s železobetonovou konstrukcí	1,2	0,2	0,26	0,4	0,55	—
Mosty s ocelovou konstrukcí	0,8	0,27	0,34	0,52	0,72	—

torů odrazného tlaku, a to zda půjde o omezení a odraz šíření tlakové vlny do jedné — dvou, nebo více stran. Poněvadž hodnoty vektorů budou ovlivněny výškou jaderného výbuchu, směrnici průběhu terénního celku, ve kterém dochází k odrazu tlakové vlny ve vztahu k epicentru výbuchu, počtem, sklonem a průběhem odrazových svahů a existencí místních členitostí, je přesné vyhodnocení jaderného úderu ve vztahu k vlivu konfigurace terénu i při strojovém zpracování velmi problematické, zejména pokud jde o získání odhadu v požadovaných časových limitech.

Příprava potřebných vstupů by byla totiž časově příliš náročná a samotný počet příliš zdoluhavý a z časového hlediska neekonomický.

Je sice pravda, že podklady k odhadu rozsahu ničení jadernými zbraněmi lze připravit již v míru, ovšem při zvážení všech ovlivňujících činitelů, které mohou mít rozhodující vliv na rozsah variantních řešení vidíme, že by i tento postup ve vztahu k požadované přesnosti odhadu byl málo ekonomický.

Mimoto (viz rozbor) půjde o přehodnocení rozsahu ničivých účinků u poměrně malého procenta cílů, které přicházejí v úvahu.

V těchto případech bude účelné při zpracování údajů o rozsahu ničení po jaderném úderu postupovat takto:

a) rozsah ničení vyhodnocovat s hodnotami uváděnými v základních řádech pro středně členitý terén, což je platné pro převažující část možných cílů na území vlastního státu;

b) objekty (technika a živá síla), které

využívají terénních nerovností (místních terénních členitostí) propočítávat s vyššími hodnotami odolnosti platnými pro živou sílu a techniku v okopech;

c) pro cíle v údolí, jejichž okolní svahy jsou větší jak 15° brát při propočtu vzdušného i pozemního výbuchu (se zřetelem k deformaci tlakové vlny a zvýšení hodnoty přetlaku v jejím čele) poloviční hodnotu odolnosti platnou pro jednotlivé typy objektů;

d) u těch zvlášť důležitých cílů, kde hodnota relativního převýšení reliéfu terénu bude značně převyšovat H_{optim} vzdušného výbuchu, bude účelné, umožní-li to časové podmínky, dodatečně zhodnotit rozsah ničení grafickou formou na mapě, což umožní respektovat všechny tvarové zvláštnosti konfigurace reliéfu terénu.

Při stanovení R účinnosti vzít pak v úvahu opravné koeficienty pro Δ pč v závislosti na sklonu svahu tak, jak jsou stanoveny předpisy, nebo podle vzorce při sklonu svahu $\alpha \leq 1$ (∞ — radianech — rad) Δ pč (α) $\approx \Delta$ pč ($1 + \alpha$) pro zjištění zvýšení přetlaku na přivráceném svahu, nebo podle vzorce $\beta \leq 0,5$ (β v radianech — rad) Δ pč (β) $\approx \Delta$ pč ($1 - 0,5\beta$) pro zjištění snížení přetlaku na svahu odvráceném.

Tento postup bude při nedostatku času na zpracování pravděpodobného odhadu nejlépe vyhovovat.

Z á v ě r

Při hromadném zpracování dat odhadu rozsahu ničení jadernými zbraněmi, můžeme se zřetelem k poměrně nízkému procentu výjimečných případů vlivů reliéfu terénu na rozsah ničení způsobený i tlakovou vlnou, zanedbat.

СОДЕРЖАНИЕ

Подполковник Яромир Влах	
Сущность военной науки	3
Полковник Франтишек Братка, полковник Йосиф Кепка	
К понятиям «искусство» и «ценность» в военной науке	7
Подполковник Милан Ждимал	
Функция и типы ограниченных войн	11
Беседа с кандидатом исторических наук – полковником Тибором Гохштейгер	
Военно-исторический институт и 50-ая годовщина возникновения Чехословацкой Республики	17

ВОЕННОЕ ИСКУССТВО

Генерал-майор Ян Воштера	
К вопросу приведения войск в боевую готовность	27
Подполковник Яромир Ульч	
Оперативная подготовка территориальных штабов	34
Подполковник Кветослав Мандяк	
Фронтальная авиация в наступательной операции армии	41
Генерал-майор Милан Гавалец	
Взаимодействие тыла на территории с полевым штабом	47
Кандидат военных наук – полковник Войтех Махульда	
К вопросу управления тылом в полевых условиях	53
Подполковник Станислав Тешинский	
Гусеничный самоходный паром ГСП	58

ИНФОРМАЦИИ

Полковник Франтишек Пелех, подполковник Ладислав Кисиль	
Комендантская служба бундесвера	65
Подполковник Йосиф Грдличка	
Научно-техническая революция и реорганизация	70
Подполковник Ярослав Пецка, подполковник Мирослав Пуркрабек	
Основные жизненные условия кадровых военнослужащих	74
Кандидат военных наук, доцент – генерал-майор Вацлав Матичка	
Выводы из совещания об учебе в курсах Военной Академии имени Антонина Запотоцкого	78

ОПЫТ – ПРАКТИКА

Подполковник Павол Фигуш	
Создать условия для творческого «тактического» мышления	84
Подполковник Ярослав Шебек	
Местность и оценка воздействия ядерного оружия	87